

У нумары:

«І беларусу хопіць месца ў сям'і нялічанай славян...»

Міжнародны дзень роднай мовы — нагода яшчэ раз задумацца пра нашу нацыянальную адметнасць.

Стар. 4

Пра тое, што хвалюе

Развагі пісьменніка А. Сульянава вымушаюць думаць, ацэньваць, дзейнічаць.

Стар. 5

Вынікі творчай маскіроўкі

Агляд студзеньскіх нумароў часопісаў «Полымя», «Нёман» і «Малодосць».

Стар. 6

3 Новым годам, або Прывітанне, вясна!

Выстаўка работ творчай моладзі Кітая і Беларусі.

Стар. 10

У суквецці імёнаў духоўных

Марыя Чуянава, бібліятэкар з Гомеля, — гераіня нарыса пісьменніка А. Бароўскага.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДЗЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7390 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 9580 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 4950 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Крызісу ў чалавечых душах не будзе

Форум, пра які шмат гаварылі напярэдадні яго адкрыцця, і да якога кнігавыдаўцы рыхтаваліся цэлы год, — XVI Мінская міжнародная выстаўка-кірмаш — адбыўся.

Удзельнікамі выстаўкі-кірмашу сталі звыш шасцісот экспанентаў з 25 краін свету, сярод якіх Арменія, Венесуэла, Германія, Ізраіль, Індыя, Казахстан, Літва, Польшча, ЗША, Швецыя, Украіна, Іран, Эстонія... Так адзначыў, вітаючы дыпламатаў, пісьменнікаў, кнігавыдаўцоў і кнігараспаўсюджвальнікаў гэтых краін, усіх гасцей на адкрыцці кніжнага форуму міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч. Уладзімір Васільевіч выказаў удзячнасць за тое, што яны знайшлі магчымасць прыняць прапанову і ўдзельнічаць у Мінскім міжнародным кніжным кірмашы.

Адметнасцю Мінскага кірмашу з'яўляецца тое, што ён адкрывае кніжны календарны год: ужо шаснаццаты запар. У тым ёсць свая сімволіка: той, хто прыязджае сюды, набіраецца новых назіранняў і вопыту, набывае станоўчыя эмоцыі. Выставачны патэнцыял задаецца на ўсе 365 дзён: кнігі, паказаныя ў нас, як правіла, дэманструюцца і на далейшых выстаўках. Натуральна, што на такім форуме — кнігі, выдадзеныя летась, і адзінкі тых, што створаны сёлета. Такім чынам, у адначасе можна пабачыць і вынікі кнігавыдання, тое, што застаецца ў мінулым, і пачатак працы ў новым годзе.

«Суветны эканамічны крызіс кроць па планеце,

скарачаюцца працоўныя месцы, спыняюцца вытворчасці. У гэтых няпростых умовах правядзенне выстаўкі кнігі — годны адказ выкліку часу, — так зазначыў старшыня Камітэта па інфармацыі і архівах Рэспублікі Казахстан Уладзімір Айтказін. (Па добрай традыцыі адна з краін-удзельніц становіцца ганаровым гасцем кірмашу, сёлета гэта Рэспубліка Казахстан). — І таму пакуль ёсць міжнароднае братэрства выдаўцоў, падтрымка, узаемавыручка, крызісу ў чалавечых душах не будзе. Па выніках выстаўкі заключаюцца кантракты, наладжваюцца кантакты. І гэта вельмі важна для нас»,

— працягнуў свой роздум кіраўнік казахскай дэлегацыі.

Калегу з суседняй краіны падтрымаў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец: «На руінах развалін многіх краін свету ўсё больш высока ўзнімаецца кніга. Быццам дыктуе і раіць усім: «заірайце ў мяне часцей, чытайце, што напісана на маіх старонках, і вы знойдзеце адказ не толькі на пытанні надзённыя, пра што вы думаеце, але і пра гадоўнае — як паступаць, каб менш было такіх руінаў, каб людзі ў свеце жылі лепш». Мікалай Іванавіч дадаў, што СПБ заключыў дамовы з пісьменніцкімі арганізацыямі

27 краін, ёсць пагадненні аб далейшым супрацоўніцтве, аб абмене творами, кнігамі з літаратарамі іншых краін.

У межах нашай, так бы мовіць, калектыўнай беларускай экспазіцыі ва ўсёй шматстайнасці прадстаўляліся кнігі Беларусі. Гэта змястоўныя і багата ілюстраваныя выданні: мастацкая літаратура, даведнікі, энцыклапедыі, фотаальбомы. Іх у краіне выдаюць звыш 700 выдавецтваў. Арганізатары прапанавалі шэраг сурэч, прэзентацый, «крутых стагоў». Сёлета шырока прадстаўлялася нават беларуская папштоўка. Прайшлі бібліятэчны дзень і Дзень ведаў. Добрай традыцыйнай кірмашу стала перадача некаторых кніг, экспануемых на выстаўцы, бібліятэкам. Кнігі ганаровага гасця выстаўкі — Рэспублікі Казахстан — перададзены Міністэрству інфармацыі Беларусі, Пасольству Казахстана і Культурнаму цэнтру казаху ў Беларусі. Выданнямі з Германіі папоўніліся фонды абласных бібліятэк нашай краіны. Расійская дэлегацыя перадала вялікую частку экспазіцыі Мінскай абласной бібліятэцы імя А.С.Пушкіна. Дарунак ад выдавецтва «Вышэйшая школа» прыняла Мінская гімназія №3...

Зразумела, не ўсе выдавецкія структуры аднолькава актыўна ўдзельнічаюць у айчынным кнігавыдавецкім бізнесе. Цяпер пераважную большасць усіх выдавецкіх арганізацый складаюць сярэднія і — пераважна — дробныя прадпрыемствы. Прыкладам, у 2008 годзе досыць актыўна «паводзілі сябе» каля 50 выдавецтваў і арганізацый — маюцца на ўвазе тые, хто выпускаў за год 50 і больш найменняў. Між іншым, гэта ў асноўным, акрамя дзяржаўных выдавецтваў, — выдавецкія цэнтры вышэйшых навучальных устаноў. Сёлета яны таксама годна былі прадстаўлены на выстаўцы.

Як адзначыў выканаўчы дырэктар кірмашу Дзмітрый Макараў, за пяць дзён выстаўку наведалі больш як 40 тысяч чалавек. Між іншым, пляцоўку Мінскай міжнароднай выстаўкі-кірмашу ў наступным, 2010 годзе плануецца павялічыць удвая. Верагодна, экспазіцыі зоймуць два паверхі НВЦ «БелЭКСПА». Ганаровым гасцем кірмашу, па папярэдняй дамоўленасці, стане Францыя.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымках знаёмства з экспазіцыяй выстаўкі-кірмашу — міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Русакевіч, міністр адукацыі Аляксандр Радзюкоў, старшыня Камітэта па інфармацыі і архівах Рэспублікі Казахстан Уладзімір Айтказін, намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Лапцёнак і дырэктар казахскага выдавецтва «Дзіцячая літаратура» Шайзада Байкенава; ля стэнда РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Фота Кастуся Дробава

Пункцірам

У канцы студзеня было падпісана пагадненне аб супрацоўніцтве паміж беларускім і польскім камітэтамі Міжнароднага савета па помніках і слаўных мясцінах (ІКАМОС). Мэтай пагаднення з'яўляецца даследаванне помнікаў драўлянага сакральнага манументальнага дойлідства Беларусі. У Польшчы такія помнікі ўключаны ў Суветны спіс культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА. У нашай краіне, як зазначае старшыня Беларускага камітэта ІКАМОС Уладзімір Глеп, і стан пагаршаецца, бо рамонт і рэканструкцыя праводзіцца без удзелу спецыялістаў-рэстаўратараў. Пагадненне паміж камітэтамі ІКАМОС таксама прадугледжвае сумесную дзейнасць па ахове і рэстаўрацыі помнікаў беларуска-польскага памежжа і падрыхтоўку іх кандыдатур для ўнясення ў спіс ЮНЕСКА.

Мінскі кінатэатр "Цэнтральны" 10 лютага адзначыў сваё 55-годдзе. Для наведвальнікаў было наладжана невялікае свята. Гасцей забавлялі ўдзельнікі эксперыментальнага тэатра пластычных міні-яцюр і перформансаў, вогненых і піратэхнічных прадстаўленняў "EYE". У кінатэатры за 55 гадоў існавання былі наладжаны сотні паказаў навінак суветнага кінематографа, праходзілі кінематографічныя фестывалі, тыдні мастацкага і дакументальнага кіно, сустрэчы з рэжысёрамі і акцёрамі. У фэе кінатэатра праводзіцца фотавыставы. "Цэнтральны" вядомы таксама і сваім відэакомплексам, які знаходзіцца ў ганцлёмвым цэнтры "Сталіца". За непрацягла час там акрамя паказу кінанавінак адбыліся творчыя сустрэчы з беларускімі рэжысёрамі-дакументалістамі.

Да 1 сакавіка ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі працянецца выстава "Экашчык: на шляху да экалагічнай шведскай моды". Выстава прэзентуе творы шведскага мадэльераў, якія дэманструюць экалагічны і этычны падыход да сваёй працы. У рамках выставы, у супрацоўніцтве з факкультэтам дызайну Інстытута сучасных ведаў імя Шырокага, быў праведзены майстар-клас Карын Стэрнер па стварэнні экалагічнай вопраткі і семінар Іоханы Хофрынг "Экалагічная мода па шведску". Правядзенне ўсіх мерапрыемстваў стала магчымым дзякуючы падтрымцы Пасольства Швецыі ў Беларусі і Шведскага інстытута.

Міністэрства культуры Беларусі і Міністэрства культуры Літвы падпісалі пагадненне па ахове гістарычнай і культурнай спадчыны. Дакумент прадугледжвае правядзенне даследаванняў, уліку і аховы размешчаных на тэрыторыі абедзвюх краін помнікаў, звязаных з агульнай гісторыяй і культурай. Усе работы будуць праводзіцца згодна з прававымі актамі, якія дзейнічаюць у кожнай дзяржаве.

У выдавецтве Логвінава выйшла "Імперыя" Рышарда Капусцінскага (1932—2007) у перакладзе на беларускую мову Яўгена Салейчука. Кніга стала своеасаблівай справаздачай аўтара пасля наведвання Савецкага Саюза. Нарадзіўшыся ў Пінску, Капусцінскі стаў легендай польскай журналістыкі, суветна вядомым рэпарцёрам. Ён бываў у тых мясцінах, дзе праходзілі важныя палітычныя змены: перавароты, рэвалюцыі, стварэнне новых дзяржаў. На падставе сваіх паездак ён напісаў шмат кніг. "Кіргіз злазіць з каня", "Шахіншах", "Падарожжы з Герадотам"... Яны перакладліся на дзесяткі моў. Двойчы рэпарцёра намініравалі на атрыманне Нобелеўскай прэміі. У Беларусі асобным выданнем пакуль з'яўляліся выбраныя вершы ў перакладах на беларускую і рускую мовы "Вяртанне".

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Ганарымся калегамі!

13 лютага ў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь прайшло ўручэнне дзяржаўных узнагарод. Уганараваны былі працаўнікі рэальнага сектара эканомікі, супрацоўнікі дзяржаўнага кіравання розных узроўняў, вучоныя, прадстаўнікі сілавых структур, сферы адукацыі, аховы здароўя, культуры, спорту, перадавыя гаспадаркі аграпрамысловага комплексу краіны. Сярод узнагароджаных — два літаратары. Галоўны навуковы

супрацоўнік Інстытута мовазнаўства і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН, доктар філалагічных навук, празаік Уладзімір Гніламедаў атрымаў ордэн Францыска Скарыны, рэдактар аддзела паэзіі часопіса "Нёман", паэт Анатоль Аўруцін — медаль Францыска Скарыны.

Падчас узнагароджвання Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што для дзяржавы заўжды вельмі важны прыклад людзей, якія ўмеюць думаць па-сучаснаму, творча і дабівацца рэальнага прагрэсу. На яго думку, такіх людзей у Беларусі шмат.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ

Вектары Мост паміж народамі

Падчас XVI Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу ў Нацыянальным выставачным цэнтры "БелЭКСПА" быў арганізаваны і праведзены "круглы стол" на тэму "У садружнасці братнія: узаемазвязі краін СНД праз узаемапераклады".

Дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алякс Карлюкевіч прадставіў удзельнікам "круглага стала": першага намесніка дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Аляся Бадака, галоўнага рэдактара часопіса "Нёман" Міхася Пазнякова, галоўнага рэдактара выдавецтва "Мастацкага літаратура" Віктара Шніпа, галоўнага рэдактара часопіса "Всемирная литература" Аляся Наварыча і аглядальніка газеты "Советская Белоруссия" Людмілу Рублеўскую.

Прысутнічалі і замежныя госці з Таджыкістана, Украіны, Расіі і Казахстана, якія расказалі пра свае набыткі ў галіне мастацкага перакладу. У прыватнасці, госць з Таджыкістана, дырэктар выдавецтва "Адзіб" Ато Хамдам адзначыў, што "мастацкі пераклад з'яўляецца важным фактарам умацавання літаратурных сувязяў: лепшыя творы суветнай літаратуры, як класічнай так і сучаснай, трэба перакладаць на родную мову, і ў сваю чаргу лепшыя творы кожнага народа — перакладаць на замежныя мовы". "Знаёмства з дасягненнямі сяброў, — сказаў Ато Хамдам, — узбагачае духоўна і дазваляе вызначаць новыя шляхі ў складаным літаратурным працэсе. Мы забыліся пра тое, што падмуркам поспеху ў галіне эканомікі, палітыкі і іншых грамадскіх сферах чалавечай дзейнасці з'яўляецца

перш за ўсё кніга. Яна садзейнічае ўзвышэнню нацыі, яе кансалідацыі і духоўнаму ўзбагачэнню. Народ адарваны ад кнігі вельмі хутка страчвае стваральную энергію".

Госця з Казахстана Шайзада Байкенава, дырэктар выдавецтва "Дзіцячая літаратура", адзначыла, што дзеячы культуры выконваюць місію "народнай дыпламатыі", якая на сягоння з'яўляецца галоўным стрыжняем развіцця цывілізацыі. Яна падзялілася вопытам плённага супрацоўніцтва з польскімі калегамі. У казахскім выдавецтве "Рарыгэт" нядаўна выйшла ў свет аповесць Васіля Бывава "Альпійская балада" — і гэта таксама знак таго, што культурны абмен не спыняецца. Галоўны рэдактар часопіса "Нёман" Міхася Пазнякоў парадаваў казахскую госцю паведамленнем: "Дзевяты нумар часопіса будзе прысвечаны прозе і паэзіі Казахстана".

Нягледзячы на тое, што развал Савецкага Саюза дазволіў кожнаму народу займаць незалежную краіну, агульная культурная прастора і прыцягвае, і аб'ядноўвае нас. Вельмі кранальным, напрыклад, стала тое, што з прычыны смерці Ніны Мацяш беларускія пісьменнікі пачулі словы спачування ад суседзяў — Вальнскіх і Луцкіх пісьменнікаў Украіны. Дарэчы, прадстаўнік Дзяржаўнага

камітэта тэлебачання і радыёвяшчання Украіны Валянціна Бабілюцька прадэманстравала зборнік украінскага выдавецтва "Кніга" пад назвай "Трыяда славянскай паэзіі", які склалі тэксты вядучых паэтаў Украіны, Расіі і Беларусі на мовах трох братніх народаў.

Цяжка пераацаніць ролю мастацкага перакладу — ён служыць не толькі мастом паміж культурамі, але лепшым паміж сабой цэлыя народныя супольнасці. У тым, што гэта менавіта так, пераконвала кожнае выступленне ўдзельнікаў "круглага стала".

Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

Чаканая падзея

У Таджыкістане выйшла ў свет кніга перакладаў сучаснай беларускай прозы і паэзіі "Вячэрняе вогнішча". З гэтай нагоды падчас XVI Мінскай міжнароднай выстаўкі-кірмашу ў Доме дружбы адбылася прэзентацыя доўгачаканага выдання.

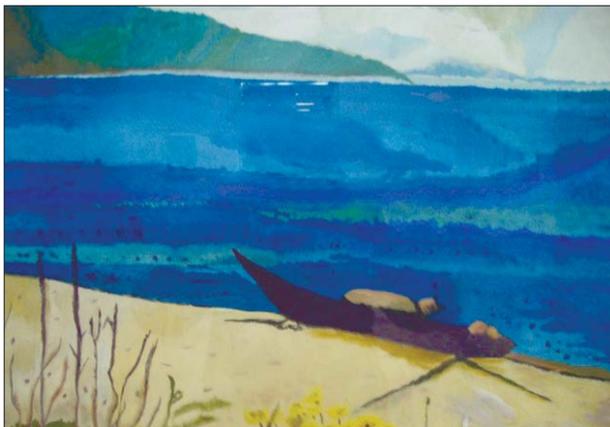
Гэта першы вялікі літаратурны праект беларускіх і таджыкскіх літаратараў за апошнія 18 гадоў. Аднак значная падзея мае пад сабой сур'ёзны гістарычны падмурак.

У сталічным Палацы мастацтва прайшла незвычайная, прыгожая дабрачынная выстаўка аматарскага жывапісу пад назвай "Рознакаляровыя думкі". На ёй былі прадстаўлены работы 15-і ўдзельнікаў вядомай рэабілітацыйнай выяўленчай студыі "Палітра", якая на працягу пяці гадоў існуе і плённа працуе пры Тэрытарыяльным цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Першамайскага раёна г. Мінска.

Гаючая «Палітра»

Унікальная метадыка Цэнтра заснаваная, перш за ўсё, на моцнай эстэтычна-выхаваўчай, маральна-каштоўнаснай, а таксама арт-тэрапеўтычнай ролях мастацтва ў жыцці і станаўленні чалавека. Студыя "Палітра" мае цэлы комплексны звод кірункаў сваёй дзейнасці: заняткі па асновах малюнка, жывапісу і кампазіцыі, музыкатэрапія, стварэнне і пастаноўка аматарскіх спектакляў, пленэры, сустрэчы і кантакты з дзеячамі культуры, наведванне музеяў, тэатраў і канцэртаў, экалагічныя экскурсіі, правядзенне святаў, тэматычных вечароў, наладжванне ўласных экспазіцый у галерэях горада. Галоўная мэта ўсяго гэтага — сацыяльная адаптацыя і рэабілітацыя людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі, складаным анамальным лёсам.

Сярод іх, у чым пераканаліся наведвальнікі-гледачы выстаўкі, ёсць шмат таленавітых, творчых, неардынарных асоб, якія гэтак дзіўна тонка рэагуюць

на, здавалася б, звычайна простаю, будзённу рэальнасць. Цудоўныя па фарбах, лірычныя і гарманічныя, вельмі цёплыя, яскравыя, добрыя (і такія назіральныя!) творы гэтых самадзейных мастакоў. Асабліва добрым густам вылучаюцца кампазіцыі А. Мартынавай, Р. Лактыньш, М. Шавель, В. Кучарэнка, С. Кальніцкага, М. Крутліка — быццам прасякнутыя духам казкі, фантазіі, летуценняў, яны натхнёна апяваюць непаў-

торную прыгажосць навакольнага свету, жыцця, выпраменьваюць каласальную станоўчую энергетыку.

Аляксандр РУНЕЦ
"Ад рэдакцыі. Студыя "Палітра", якая за гады свайго існавання правяла больш як 30 выставак у мастацкіх галерэях Мінска і падчас шэрага гарадскіх мерапрыемстваў, не мае матэрыяльнага забеспячэння і чакае спонсарскай падтрымкі."

Штогадовыя падарункі

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася цырымонія перадачы калекцыі кніг, атрыманых ад Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў рамках праграмы "Акно ў Кітай".

З пачатку 2008 года ў фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ад Нацыянальнай бібліятэкі Кітая паступіла каля 600 найменняў выданняў па культуры, эканоміцы, філасофіі і рэлігіі, палітыцы, гісторыі, вайскавай справе, праве, архітэктуры і горадабудаўніцтве, спорту, прыродным мастацтве Кітая. Гэта мастацкая літаратура, кнігі, часопісы, выяўленчыя матэрыялы, атласы на кітайскай і англійскай мовах.

Праект "Акно ў Кітай" уяўляе сабой штогадовыя сустрэчы з 2006 па 2010 год і перадачу друкаваных публікацый у адпаведнасці з Мемарандумам аб узаемадзейні паміж Нацыянальнай бібліятэкай Кітая і Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, — распавёў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Лу Гуйчэн. — Спадзяюся, што так праект дапаможа беларускаму чытачу атрымаць "ключ" да дзярэй у Кітай, а таксама кітайскія суайчыннікі, якія цяпер знаходзяцца ў Беларусі, змогуць наблізіцца да Радзімы, чытаючы літаратуру на роднай мове. Думаю, што літаратура дапаможа нашым народам зблізіцца яшчэ больш.

Ілона КУПРЭЙЧЫК

Да Года роднай зямлі

Аргкамітэт на правядзенні XVII Гарэцкіх чытанняў паведамляе, што праца канферэнцыі "Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць" (Прысвячаецца Году роднай зямлі) будзе праходзіць у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры 9 красавіка 2009 года (вул. М. Багдановіча, 13).

Адкрыццё канферэнцыі — 10.00 Пачатак рэгістрацыі ўдзельнікаў — 9.00. Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі будуць прымацца да 20 сакавіка 2009 года.

Па даведкі просім звяртацца па тэл.: 334-56-21, 289-34-75, 334-57-18.

Памяць

Знакаміты актёр-купалавец Павел Кармунін прайшоў да беларускай сцэны складаны і даволі плённы творчы шлях. Урадженец Татарстана, у ваенныя гады ён кіраваў садацкай самадзейнасцю, ансамблямі, працаваў у рускіх тэатрах у пасляваенным Берліне, а потым — у Казанскім Вялікім драматычным тэатры. Нацыянальнаму акадэмічнаму тэатру імя Янкі Купалы ён прысвяціў 30 год свайго жыцця. У 2002-м Паўла Васільевіча не стала, але памяць пра яго жыве ў сэрцах родных, знаёмых, сяброў па сцэне.

“Чудоўны бацька, чудоўны чалавек, геніяльны артыст, добры сем’янін і сябар — гэта ўсё пра яго”, — казала дачка П. Кармуніна Людміла. Чысціня яго душы і натуре дазваляе гаварыць пра Паўла Васільевіча як пра выдатнага майстра, што быў здольны цалкам аддаць сябе сцэне, арганічна ўвайсці ў вобраз. Яшчэ працуючы ў Казанскім тэатры, П. Кармунін сыграў ролю Лявона ў спектаклі “Лявоніха на арбіце” паводле А. Макаёнка. І ў калектыве купалаўцаў ужо 45-гадовы артыст упісаўся даволі хутка. Партнёраў па сцэне заўсёды здзіўляла яго дакладнае веданне беларускай мовы, словы з яго вуснаў гучалі шчыра і натуральна, акрамя таго, ён уражваў выразнай мімікай і жэстамі, майстэрствам трапнай дэталі. У гісторыі беларускага нацыянальнага тэатра назаўсёды застануцца яго незабыўныя ролі пер-

Вечарына, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння народнага артыста краіны Паўла Кармуніна, прайшла ў Дзяржаўным музеі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі.

Вялікі Купалавец

шага плана: Торгала (“Брама неўміручасці” К. Крапівы), Лявон Зяблік (“Раскіданае гняздо” Янкі Купалы), Бацька (“Парог” А. Дударова), Чарнушка (“Людзі на балоце” І. Мележа), Вайніцкі (“Дзядзька Ваня” А. Чэхава) і шмат іншых.

Вобразы, створаныя П. Кармуніным, жыццёвыя, яркія, з характарам і праўдзівымі эмоцыямі. “Свае ролі Павел Васільевіч карпатліва рыхтаваў, не дазваляў сабе прамінуць ніякую дробязь, не дапускаў недакладнасці, незавершанасці”, — успамінала падчас вечарыны жонка артыста Раіса Парфенцеўна. Мабыць, таму эпізоды ў ваенных фільмах з удзелам П. Кармуніна ўспрымаюцца глядачамі як абса-

лютная праўда, як дакументальныя здымкі: ён не мог сабе дазволіць што-небудзь “найтраць”. Спектаклі, мастацкія стужкі з актёрам П. Кармуніным — гэта сапраўды класіка.

На той сустрэчы, арганізаванай музеем у гонар Паўла Васільевіча, гучала класічная музыка, жывыя песняспевы ў выкананні студэнта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі А. Хадкевіча. Дзякуючы мемарыяльнай экспазіцыі прысутныя азнаёміліся з цікавымі фотаздымкамі, магі “заірнуць” актёру ў вочы, дакрануцца да яго асабістых рэчаў, а таксама спрычыніцца да майстэрства П. Кармуніна, што ажыло на экране.

Таццяна КЛІМКОВІЧ

**Пра сустрэчы ды расстанні
Прэзентацыі**

Чарговы нумар альманаха “Лунінецкая муза” аднайменнага творчага клуба пабачыць свет на пачатку 2009 года. Ягоная назва — “Сустрэчы і расстанні”. Менавіта так пісьменнік Сцяпан Нефідовіч назваў свае эсэ, прысвечаныя знаёмству з творцамі, чый лёс звязаны з Лунінецчынай.

Успаміны ахопліваюць час з канца 1950-х гадоў. Гэта і расповед пра Аляксея Гардзіцкага і Уладзіслава Нядзведскага, у чых лёсах у 1940—50-я гады былі мікашэвіцкія старонкі, і пра Міколу Федзюковіча, які пачынаў творчы шлях у Лунінец. Эсэ “Усё жыццё — няспынны пошук” прысвечанае лунінецкаму пісьменніку і гісторыку Міколу Калінковічу.

Так сталася, што Сцяпан Нефідовіч прысутнічаў на пасяджэнні літаб’яднання пры газеце “Полеская правда”, на якім упершыню абмяркоўвалі вершы вучаніцы Парэцкай сярэдняй школы Яўтэні Янішчыц. Ён жа быў і сведкам першага публічнага выступу Яўтэні перад будаўнікамі Пінскага камбіната верхняга трыкатажу. Таму і не дзіўна, што эсэ, прысвечанае ёй, названае “Перад узлётам”. У эсэ “Іх яднала дружба” Сцяпан Нефідовіч цікава і грунтоўна распавядае пра сяброўства Андрэя Макаёнка і старшыні любанскага калгаса “Новае Палесце” Уладзіміра Сцелчанкі, чые лёсы звязала адна школьная парты. Цяжка нават уявіць, але дзякуючы гэтаму сяброўству ў Любані з п’есамі Андрэя Макаёнка выступаў Нават Купалаўскі тэатр (Г. Аўсяннікаў, У. Кудрэвіч, Г. Макарава, П. Малчанаў, Л. Рахленка).

Свежы нумар альманаха засведчыў: літаратарам Лунінецчыны ёсць што распавесці пра сустрэчы са сваімі калегамі-пісьменнікамі.

Аксана СПРЫНЧАН

3-пад пяра

Выстава фотаздымкаў “Каб любіць Беларусь нашу мілую” ладзіцца ў чыгальнай зале Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя П. Труса. Яе аўтары — бацька і сын Аляксандр Анатольевіч і Яўген Жэшкі. Бацькоўская зямля — самая ласкавая і непаўторная, таму знаёмыя з маленства мясціны захапляюць, а каб адлюстраваць усю гэтую прыгажосць і даць магчымасць іншым захапіцца ёю, бацька і сын бяруць у рукі фотаапарат. Аляксандр Жэшка па спецыяльнасці аgramом, але цяпер працуе культурганізатарам у санаторыі “Пад’ельнікі”. Яўген Жэшка — вучань 10 класа СШ № 1, займаецца фотамастацтвам, іграе на музычных інструментах. Разам з бацькам у яго ёсць задумка зняць відэафільм пра Уздзеншчыну, каб паказаць гісторычныя месцы, нагадаць яшчэ раз пра людзей, якія жывуць і працуюць у родным краі. Але ўжо сёння чытачы бібліятэкі з задавальненнем прыходзяць у чыгальную залу, каб убачыць знаёмыя пейзажы. Тут і хатка ганчара, якая размешчана на тэрыторыі Уздзенскага краязнаўчага музея, і рэшткі сядзібы выдатнага вучонага, прафесара медыцыны Я. Наркевіча-Едкі, і царква, млын. Зачароўвае сваёй прыгажосцю і заход сонца над ракою Уса, зімовыя і летнія пейзажы, выявы розных птушак і жывёл. Што ні кадр — шчырае прызнанне ў любові да родных мясцін. А прымеркавана фотавыстава да Году роднай зямлі, і гэта толькі пачатак з запланаванага бібліятэкай на цэлы год.

Аксана ДРАЧАН,
метадыст Уздзенскай ЦРБ імя П. Труса

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адбылася творчая вечарына паэта Андрэя Шаціліна (Украіна) пад назовам “Я паставію на скорості Вето...”

“Паэзія, народжаная на зломе эпох”, — так вызначыла творчасць А. Шаціліна кіраўлянка, доктар філалагічных навук, прафесар Наталля Кавецкая-Мазепа. Кніга нашага земляка, выпускніка гістафака БДУ, пабачыла свет у Кіеве, дзе ён цяпер жыве і працуе.

Месца дзеяння вершаванай кнігі “Троецарствие” — увесь свет. Выданне разнастайнае і шматтэмавае. Тэма часу праходзіць як скразная праз увесь зборнік.

Сімвалічна, што аўтар месца прэзентацыі кнігі выбраў Мінск, горад, дзе прайшлі яго студэнцкія гады, дзе жывуць яго сябры. У патэтычнай вечарыне бралі ўдзел вядомыя айчыныя паэты і барды, музыкі, мастакі, а веў яе паэт Навум Гальпяровіч.

Ул. інф.

Адбылося чарговае пасяджэнне народнага літаратурна-паэтычнага клуба “Натхненне,” які ўжо дзесяць год плённа дзейнічае пры Добрушскай раённай бібліятэцы. Прычым кніжнікі паэтычнага радка працягалі свае творы, падзяліліся сваімі задумамі. Па добрай звычцы дзеянні ўдзел у сустрэчы на гэты раз прымала пісьменніца з Гомеля Ганна Атрошчанка. Яна пазнаёміла землякоў з новым зборнікам вершаў “Арыёза жыцця”, расказала пра сваю творчую дзейнасць.

Як адзначыла кіраўнік літаратурнага клуба Людміла Яськова, якая, дарэчы, таксама піша вершы, суполка аб’яднала цікавых і таленавітых людзей. На пасяджэнні прыходзяць людзі і сталага веку і больш маладыя. Але ўсіх прыцягвае да сябе патэтычная творчая майстэрня, якая дапамагае шмат што зразумець, адчуць. Многія ўжо рэгулярна друкуюцца на старонках мясцовай раённай газеты “Добрушскі край”, актыўна выступаюць у гарадскіх школах, у мясцовых арганізацыях. Гэта — Таццяна Свірыдзенка, Пятро Хандожка, Вольга Астапенка, Валяціна Агіенка, Наталля Дзяржэвіч, Віктар Гапоненка.

Галіна СЯМЁНАВА

Пад музыку Шалыпіна

У філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі — “Гасціёўні Уладзіслава Галубка” адкрылася выстаўка жывапісу, прысвечаная памяці Фёдара Шалыпіна.

прапанаваў нам спрычыніцца да жыцця і творчасці свайго ўлюбёнага спевака праз каларыт фарбаў (алею і акварэлі). Відавочна, што на стварэнне такіх работ аўтара натхніла менавіта музыка, непаўторны бас і сам вобраз Ф. Шалыпіна, яго шматгранная таленавітая натура: вакаліста, актёра, рэжысёра, скульптара, мастака. Тут і Фёдар Іванавіч у маладосці, статны, прыгожы, з вытанчанымі рысамі твару, і ў розных актёрскіх іпастасях: у вобразе Мефістофеля, цара Івана Грозна-

га. Тут і квяцістыя прысады парку Чаір, услаўленага спеваком, бухта Чэхава і крымская легенда — скала Суук-су. Апошняя — мара Ф. Шалыпіна: на гэтым месцы ён некалі хацеў пабудаваць вёжу мастацтваў. “Я казаў сабе: былі вёжы ў каралёў і рыцараў, чаму не быць вёжы і ў артыстаў?” — так пісаў Фёдар Іванавіч у сваёй кнізе “Маска і душа” (Парыж, 1932). На жаль, прыгожай мары не давялося здзейсніцца.

Пранікнёныя мелодыі (“Утомленное солнце”, “В парке Чаир” і інш.) так і “ліюцца” з карцін У. Чарнышова. Наведаўшы выставу, можна яшчэ раз пераканацца: музыка і мастацтва здатныя настолькі гарманічна дапаўняць адно аднае! Як мяркую мастак, галоўнае, каб да гэтай гармоніі далучалася сучасная моладзь...

Таццяна КЛІМКОВІЧ
Фота аўтара

Ад Камісіі па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці

Да ведама

I. За творы прозы, паэзіі, драматургіі (адна прэмія):

1. **Славамір Антановіч** — за раман “Призраки Можейковской крепости”;
2. **Тамара Барадзёнак** — за зборнік вершаў “Вера, надзея, любоў”;
3. **Віталь Гарановіч** — за кнігу вершаў “Саракі”;
4. **Аркадзь Нафрановіч** — за зборнік нарысаў і вершаў “Сейбіты добра і мудрасці”;
5. **Міхась Пазнякоў** — за кнігі для дзяцей “Вавёрчына хатка” і “Падарожжа ў краіну загадак”;
6. **Віктар Праўдзін** — за раман “Танцевальный марафон”.

II. За музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць (адна прэмія):

1. Заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь **ансамбль народнай музыкі “Бяседа”** Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь — за актыўную канцэртную дзейнасць і прапаганду беларускай народнай песні ў краінах блізкага і далёкага замежжа.

Камісія па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі разгледзела матэрыялы па работах, творах і кандыдатах, якія вылучаны на саісканне прафсаюзных прэмій 2009 года, і паведамляе, што да ўдзелу ў конкурсе на саісканне прэмій дапушчаны:

III. За работы ў галіне тэатральнага мастацтва і кінамастацтва (адна прэмія):

1. **Уладзімір Гасцюхін** (рэжысёр-пастаноўшчык) — за пастаноўку спектакля “Механический человек” па п’есе М.Варфаламеева ў Тэатры-студыі кінаактёра (2008);
2. **Мікалай Князёў** (кінарэжысёр) — за стварэнне дакументальных фільмаў “Вароты”, “Белорусский космос”, “Материя образа”, “Встреча” (2005—2008 гг.).

IV. За творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва (адна прэмія):

1. **Уладзімір Вішнеўскі** — за стварэнне афортаў і мастацкае афармленне кнігі ў 2005—2008 гг.;
2. **Аляксей Панцюк-Жукоўскі** — за работы з серыі персанальных выставак (2005—2008 гг.) пад агульнай назвай “Пад мірным небам — Маладая Беларусь”.

V. За актыўную работу па развіцці народнага мастацтва і самадзейнай творчасці працоўных (адна прэмія):

I. Аляксандр Буры — дырэктар Палаца культуры ААТ “Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод”.

VI. За выдатныя дасягненні аматарскіх калектываў мастацкай творчасці (адна прэмія):

1. **Узорны ансамбль танца “Ві-за-ві”** Дома культуры чыгуначнікаў Аршанскай дыстанцыі грамадзянскіх збудаванняў ТРУП “Мінскае аддзяленне Беларускай чыгункі”, г. Орша.

VII. У галіне журналістыкі (адна прэмія):

1. **Ганна Александровіч** — за цыкл публіцыстычных нарысаў пад агульнай назвай “Судьбы людскіе” (2005—2006 гг.);
2. **Аляксей Ерашэнка** — за кнігу “Белорусская нефть: люди и время”;
3. **Калектыв работнікаў рэдакцыі газеты “Беларускі Час”** у складзе Алены Арловой, Вольгі Балашэвіч, Алега Фёдарова — за аўтарскія работы, на-

друкаваныя ў газеце “Беларускі Час” у 2006—2008 гг.;

4. Іван Курбека — за літаратурна-мастацкае выданне “Запрашэнне ў музей”;

5. Мікалай Рудкоўскі і Аляксандр Церахаў — за ўдзел у арганізацыі і асвятленні ў газеце “Магілёўскія ведамасці” творчага праекта “Не хлэбом единым...” (2007—2008 гг.);

6. Міхаіл Шыманскі — за творчую работу “Мая вера — мая Беларусь”, апублікаваную ў газеце “Рэспубліка” і іншых выданнях у 2005—2008 гг.;

7. Жанна Янчэўская — за аўтарскі праект “Культурны тур” штотыднёвай рубрыкі газеты “Гродзенская праўда” (2008 г.).

Камісія звяртаецца з просьбай да творчых саюзаў, культурна-асветных устаноў, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый, калектываў прадпрыемстваў і навучных устаноў, грамадзян рэспублікі правесці абмеркаванне кандыдатур на саісканне прэмій Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2009 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці.

Ваши прапановы, водгукі, заўвагі просім накіраваць да 15 сакавіка б.г. на адрас: Савет Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, Камісія па прэміях ФІБ (пакой 915), пр-т Пераможцаў, 21, 220126, г. Мінск, тэл. 203 95 83.

«І беларусу хопіць месца ў сям'і нялічанай славы...»

— **Аляксандр Аляксандравіч, Міжнародны дзень роднай мовы для кожнага чалавека, які з'яўляецца яе носбітам, — гэта яшчэ адна нагода звярнуць увагу на тое, як яна развіваецца і функцыянуе ў грамадстве.**

— І гэта вельмі важна ў нашым сучасным, вельмі дынамічным свеце. Сапраўды, калі інтэнсіўна праходзяць працэсы глабалізацыі і інтэрнацыяналізацыі, усё больш паўстае праблема захавання нацыянальнай адметнасці народаў.

Зразумела, нягледзячы на велізарную колькасць моў у свеце, якіх цяпер налічваецца больш як тры тысячы, у кожнага чалавека, у якім бы кутку ён ні жыў, заўсёды ёсць адна родная мова. І гэтая мова ўводзіць яго ў жыццё, дае яму веды і месца ў людской супольнасці. Таму для кожнага чалавека само паняцце "родная мова" вельмі важнае, а святая роднай мовы мае сусветнае значэнне. Мова — адзін з самых моцных фактараў нацыянальнай адметнасці.

2009 год аб'яўлены ў Беларусі годам роднай зямлі. Але паняцце "родная зямля" трэба разумець больш шырока, чым проста "тэрыторыя, на якой мы жывём". Родная зямля — не толькі наша прырода, нашы лясы, азёры і рэкі, гэта яшчэ і наша гісторыя, нашы традыцыі, наша мова, наша культура. У гэтым сэнсе Год роднай зямлі ўбірае ў сябе частку аспектаў, якія датычацца роднай мовы, і дазволіць звярнуць увагу грамадскасці на праблемы беларускай мовы — мовы тытульнай нацыі і адной з дзяржаўных моў у нашай краіне.

Так гістарычна складалася, што мы жывём у двухмоўным асяроддзі, і камунікатыўныя патрэбы грамадства пераважна забяспечваюць дзве мовы. А калі ёсць дзве мовы, то натуральна, узнікаюць праблемы іх суіснавання ў самых розных сферах ужытку. І безумоўна, сёння ёсць істотныя праблемы, звязаныя з выкарыстаннем

беларускай мовы. Дзяржаўнае двухмоўе забяспечвае аднолькавыя заканадаўчы статус гэтых моў — гэта вельмі дэмакратычнае рашэнне для сучаснага ўзроўню развіцця нашага грамадства. Але разам з тым рэальна трэба бачыць тую праблему, якія звязаны з запатрабаванасцю беларускай мовы ў розных сферах ужытку. Толькі нацыянальная і моўная адметнасць, як мне ўяўляецца, дазволіць Беларусі заняць пачаснае месца ў сусветным супольнасці, і ў першую чаргу — у славянскім свеце.

— **Якія працэсы цяпер адбываюцца ў сучаснай беларускай мове?**

— Феномен сённяшняга існавання беларускай мовы заключаецца ў тым, што яна рэальна займае другарадныя пазіцыі ў камунікатыўнай прасторы. Гэта значыць, што ў многіх сферах ужытку мова прадстаўлена не ў той ступені, у якой павінна быць прадстаўлена дзяржаўная мова краіны і тытульнай нацыі. Больш таго, можна сказаць, што ў некаторых сферах беларуская мова прысутнічае толькі сімвалічна.

З другога боку, трэба адзначыць і тое, што беларуская

Па ініцыятыве ЮНЕСКА Арганізацыя Аб'яднаных Нацый прыняла рашэнне адзначыць Міжнародны дзень роднай мовы 21 лютага. І вось ужо на працягу дзесяці гадоў, пачынаючы з 2000 года, у гэты дзень мовазнаўцы, літаратары, гісторыкі засяроджваюць сваю ўвагу на праблемах захавання нематэрыяльнай спадчыны. Госць "LiMa" — доктар філалагічных навук, прафесар, дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ.

мова ўсё ж рэальна прысутнічае фактычна ва ўсіх сферах дзяржаўнага ўжытку. Больш таго, у апошні час яна актыўна пранікае ва ўсё новыя сферы. У першую чаргу маю на ўвазе інтэрнет- і SMS-камунікацыі, а гэта значыць, што яна рэальна запатрабавана.

Няхай і з пэўнымі нюансамі, але беларуская мова сёння пранікае ў такую ўплывовую сферу, у якой да нядаўняга часу яна не была прадстаўлена — у сферу канфесійных зносін. Яна пачынае актыўна выкарыстоўвацца ў набажэнстве, як у каталіцкім касцёле, так і ў праваслаўнай царкве. Паяўляюцца высакаякасныя пераклады рэлігійных тэкстаў на беларускую мову, у тым ліку і Евангелія.

Сёння вельмі выразнай з'яўляецца і тэндэнцыя развіцця самой сістэмы беларускай мовы. Павялічваецца колькасць разнавіднасцей ці падсістэм нацыянальнай беларускай мовы, развіваецца сістэма беларускай літаратурнай мовы.

Літаратурная мова, відавочна, складае толькі частку нацыянальнай мовы. Гэта найбольш аўтарытэтная, пашыраная, унарманаваная падсістэма, якая функцыянуе ў сваёй вуснай і пісьмовай разнавіднасці і абслугоўвае асноўныя сферы жыцця нашага грамадства. Гэта мова школьнага навучання, мова сродкаў масавай інфармацыі, мова справаводства і дзяржаўнага кіравання (няхай сабе і ў абмежаваным выглядзе), мова набажэнства, на гэтай мове ствараюцца высокапрафесійныя мастацкія творы.

Другой разнавіднасцю беларускай мовы з'яўляюцца мясцовыя тэрытарыяльныя гаворкі. Але калі да нядаўняга часу лічылася, што сучасная нацыянальная беларуская мова толькі і прадстаўлена гэтымі дзвюма разнавіднасцямі, то цяпер мы можам гаварыць пра наяўнасць і іншых падсістэм. Абсалютна відавочным становіцца фарміраванне сацыяльных разнавіднасцей беларускай мовы, сацыяльных дыялектаў. Беларуская мова, дапусцім, не прадстаўлена крымінальным жаргонам. Гэтую сферу ў асноўным абслугоўвае другая дзяржаўная мова — руская. Але сёння можна гаварыць пра фарміраванне маладзёжнага і студэнцкага слэнгу, камп'ютэрнага жаргону і г.д.

Можна гаварыць і пра фарміраванне новых функцыянальных стыляў. Скажам, калі гаварыць пра мову інтэрнет- і SMS-камунікацыі, то тут сродкі літаратурнай мовы выкарыстоўваюцца вельмі спецыфічна. Там і свая лексіка, і свой сінтаксіс, і многае іншае.

— **Як жа ўплываюць адна на адну падсістэмы беларускай мовы: літаратурная і, як вы казалі, мясцовыя тэрытарыяльныя гаворкі?**

— Яны ўзаемазвязаны. Ёсць гутарковы стыль — гэта ў асноўным літаратурная мова, ёсць яшчэ так званая прастамоўе. У нашай рэчаіснасці функцыі, напрыклад, асабліва гарадскога прастамоўя, выконвае тая разнавіднасць вуснага маўлення, якую называюць "трасянкай". Ці, па-іншаму — неўнар-

маванае змешанае маўленне з элементамі другой мовы. Дык вось, калі мець на ўвазе "трасянку" пераважна як маўленне з элементамі рускай мовы, то гэтае маўленне выконвае ролю прастамоўя. Гэта важны і вялікі пласт моўнай стыхіі, які ўключае і літаратурныя, і нелітаратурныя сродкі маўлення і прысутнічае фактычна ў любой маўленчай сітуацыі. Калі такое змешанае маўленне з'яўляецца толькі паказчыкам культуры моўных паводзін пэўнай асобы, якая не зацікаўлена ў павышэнні культуры свайго маўлення, то да гэтага трэба ставіцца, безумоўна, як да з'явы адмоўнай. Але калі змешанае маўленне звязана са свядомым пераходам да выкарыстання другой моўнай сістэмы, то гэты пераходны этап натуральны і такую "трасянку" варта толькі вітаць.

— **Калі мы гаворым пра ўплыў на беларускую іншых моў, звычайна маем на ўвазе найперш мову рускую. Але цяпер, калі павышаецца адукацыя і людзі асвойваюць англійскую, нямецкую, польскую мовы, ці магчыма з'яўленне і іншых "трасянак"??**

— Так, у побытавым разуменні "трасянка" — гэта змешанае руска-беларускае маўленне. Але з такім жа поспехам можна гаварыць пра беларуска-польскую "трасянку", пра "трасянку" з элементамі мясцовых гавораў, з элементамі тарашкевіцы. Мы можам гаварыць нават пра беларуска-англійскую "трасянку", але з большай ступенню ўмоўнасці, таму што мовы ўсё-такі далёкія. Жывучасць нашай беларуска-рускай "трасянкай" ў тым, што выкарыстанне элементаў другой моўнай сістэмы ў асноўным не ўплывае на разуменне.

Але нягледзячы на ўсе праблемы сучаснага стану і існавання беларускай мовы абсалютна відавочныя тэндэнцыі да развіцця і ўдасканалення яе сістэмы, пашырэння сфер яе выкарыстання. Беларуская мова сёння з'яўляецца рэальным сродкам зносін!

Некалі Янка Купала пісаў: "І беларусу хопіць месца ў сям'і нялічанай славы...". Гэты запавет нашага песняра мы выканалі. І цяпер нам трэба ўсвядоміць, якая гэта вялікая каштоўнасць — наша беларуская мова, і што яе трэба зберагаць для будучых пакаленняў.

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА

Лёс Радзівілаўскіх бібліятэк

Прачытаўшы на сайце "БелТА" паведамленне, што "кнігі з бібліятэкі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў стануць даступнымі ў электронным выглядзе", рэдкі беларус не парадзецца. Ну вось, цяпер не выходзячы з хаты можна будзе прачытаць са свайго манітора старажытныя тэксты. Але гэта не зусім так. Дакладней, зусім не так.

З кнігай можна будзе толькі азнаёміцца, убачыць яе знешні выгляд, упэўніцца, нарэшце, што яна ёсць у бібліятэцы і пры патрэбе заказаць звычайным шляхам.

Электроннае выданне — працэс даволі складаны і карпатлівы, да таго ж патрабуе немалых выдаткаў. Напрыклад, выданне ў мінулым годзе электроннай версіі "Слудкага Евангелія" стала падзеяй культурнага жыцця краіны. А тут цэлая бібліятэка ў некалькі тысяч асобнікаў.

Усяго існавала два "радзівілаўскія зборы", таму апошнім часам, узгадваючы калекцыю Радзівілаў, слова *бібліятэка* ставяць у множным ліку. Першая калекцыя была вывезена ў Пецярбург пасля 1772 года і знаходзіцца ў Расійскай Акадэмічнай бібліятэцы. Другая бібліятэка збіралася Радзівіламі з канца XIX стагоддзя па 1939 год. Пасля ўз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі яна трапіла ў рукі бібліятэкараў і навукоўцаў. З апошняга збору Радзівілаў, а гэта некалькі дзесяткаў тысяч асобнікаў, у нашай краіне захавалася невялікая колькасць. Па словах загадчыка аддзела рэдкіх кніг Прэзідэнцкай бібліятэкі Валерыя Герасімава, іх фонды ўтрымліваюць усяго 140 радзівілаўскіх выданняў, 500 кніг знаходзіцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і тры тысячы асобнікаў — у навуковай акадэмічнай бібліятэцы. Астатнія раскіданы па бібліятэках суседніх краін і прыватных калекцыях.

У асноўным — гэта рэдкія выданні ў скураных пераплётах, на розных мовах, часам вельмі каштоўныя, з ужываннем тэхналогіі пазалоты старонак чырвоным

золатам. Знешні выгляд кнігі, які вы бачыце на фотаздымках, і стане даступным у электронным выглядзе. Аддзел рэдкіх кніг Прэзідэнцкай бібліятэкі правёў аблічбаванне сваіх ста сарака выданняў.

Арганізатарамі гэтай працы ў Беларусі сталі бібліятэка Акадэміі навук і Беларускі навукова-даследчы Інстытут электроннай дакументацыі. На плячах гэтых дзвюх устаноў і ляжыць асноўная праца па стварэнні электроннага каталога Радзівілаўскага збору.

У сярэдзіне снежня мінулага года ў Нясвіжы ў межах рэгіянальнага праекта "Дакументальнае спадчына Рэчы Паспалітай" адбылося другое пасяджэнне Міжнароднага савета па праекце віртуальнай рэканструкцыі дакументальнай спадчыны і бібліятэкі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў.

Удзельнікамі пасяджэння сталі архіўныя і бібліятэчныя ўстановы Беларусі, Польшчы, Расійскай Федэрацыі, Украіны і Фінляндыі. Зыходзячы з міжнароднага вопыту ў справе захавання дакументальнай спадчыны Радзівілаў і засноўваючыся на рашэнні першага пасяджэння (адбылося ў Мінску 27 красавіка 2007 года), прынялі меры па ўключэнні дакументальнай спадчыны і бібліятэкі Радзівілаў у Міжнародны рэестр Праграмы «Памяць свету».

Кожная краіна правядзе комплекс работ па тых архівах калекцыі, якія маюцца ў наяўнасці і будзе прадстаўляць вынікі іншым удзельнікам.

Факт абмену паміж удзельнікамі архіўнымі і бібліятэчнымі копіямі становіцца важным крокам на шляху рэалізацыі

канцэпцыі сумеснага карыстання культурнымі каштоўнасцямі.

Рэалізацыя праекта дазволіць актывізаваць навуковае і культурнае супрацоўніцтва краін-удзельніц, будзе садзейнічаць умацаванню кантактаў паміж спецыялістамі і супрацоўнікамі архіваў і бібліятэк. Усё гэта забяспечыць доступ да навукова-даведачнага апарата, а ў перспектыве і да лічбавых копіяў архіўных і бібліятэчных матэрыялаў. Гэтак жа будзе спрыяць ажыццяўленню ў краінах-удзельніцах нацыянальных праектаў і праграм па вывучэнні і захаванні дакументальнай спадчыны, а таксама садзейнічаць умацаванню ў рэгіёне Цэнтральнай і Усходняй Еўропы атмасферы даверу, супрацоўніцтва і ўзаемнай адкрытасці.

У 2009 годзе плануецца ажыццявіць поўны збор электронных копіяў усіх каталогаў бібліятэк Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў, затым складзіць адзіны спіс кніг і рукапісаў бібліятэкі Радзівілаў, пасля чаго будзе створаны ўзор кніжных збораў. Каардынатарам праекта выступіць загадчык аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі А. Стэфановіч. У партале Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі плануецца стварыць зводны электронны каталог (ЗЭК) бібліятэкі Беларусі, якія маюць у сваіх фондах кнігі і рукапісы Радзівілаўскага збору.

Плануецца таксама выпусціць прэзентацыйны кампакт-дыск па матэрыялах, якія прадстаўляць удзельнікі праекта.

Стратэгічная задача праекта — аб'яднанне ўсіх напрацаваных матэрыялаў і магчымасць доступу да іх праз глабальную сетку Інтэрнет.

Анатоль КУДАСЕВІЧ

«Гаварыць пра тое, што хвалюе...»

Усё сваё жыццё ён працаваў на карысць свайго народа — спачатку ў небе, а потым і на зямлі. Лётчык-знішчальнік, які налятаў дзве тысячы гадзін, стаў пісьменнікам — беларускім Сент-Экзюперы. І героямі яго твораў, як і ў французскага калегі, у асноўным, з'яўляюцца ваенныя і авіятары. Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, член праўлення і прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі, генерал-маёр авіяцыі Анатоль СУЛЬЯНАЎ сёння адказвае на пытанні карэспандэнта "ЛіМа".

— Анатоль Канстанцінавіч, што ў сённяшнім культурным жыцці выклікае ў вас найбольшы непакой?

— Мяне вельмі непакоіць стан сучаснай моладзі. У грамадстве знікла цяга да чытання! І не толькі ў нашай краіне. Калі я быў у Амерыцы, адзін з тамтэйшых мільянераў, жадаючы паглядзець на жывога "рускага генерала", якога здымала тэлебачанне, узяў мяне на тры дні да сябе. Яго віла налічвала дванаццаць пакояў на двух паверхах. Я хадзіў, глядзеў і ўсё думаў: а дзе ж бібліятэка? А яе не было! На той віле не знайшлося месца нават для адной кніжкі! І гэта пры тым, што амерыканец той — далёка не дурань: скончыў два ўніверсітэты. Сумна? Так. Аднак і ў нас тое самае. Раней было інакш. Памятаю, як я быў у Казахстане і зайшоў у бібліятэку вайскавай часці ў пустыні Бэт-Пак Дала. Там стаяў адзін томік Быкава, але зачытаны ажно да дзірака! Я прапанаваў бібліятэкару: "Падарыце мне яго, а я вам трохтомнік дашлю!" Яна адмовілася: "Ды вы што! Ён у нас адзін!" Але я не адступіўся: "Слова генерала! Да шлю, ды яшчэ і з аўтарскім надпісам!" Гэта прымусіла яе пагадзіцца.

Я прывёз томік Быкава. У таго ажно слёзы на вачах! Зразумела, што хутка па ваеннай пошце ў бібліятэку адправіўся трохтомнік. Ды што гаварыць? Мяне самаго выходзілі кнігі! Пушкіна я любіў з дзяцінства. Сваю ролю адыграў і той факт, што я нарадзіўся ў вёсцы Вялікія Вязёмы, што знаходзілася не так далёка ад пушкінскага Захарава. Яшчэ курсантам Першай маскоўскай школы ВПС я прачытаў афішу, якая паведамляла пра паказ фільма і побач быў намалеваны Пушкін. Фільм павінны былі дэманстраваць усяго адзін дзень! А курсантам, калі сеанс не быў курсанцкім, было забаронена хадзіць у кіно. Я — да камандзіра: "Маўляў, так і так: вельмі падабаецца Пушкін!" І пачаў дэкламаваць яму з "Анегіна". Той у адказ: "За самадзейнасць — дзякуй. Але я загад начальніка вучылішча не магу адмяніць!" Бачу — трэба неяк самастойна! Пачынаўся фільм у восем гадзін вечара — значыць, на праверку не спазніся. Купіў білет. Калі згасла святло, зайшоў і сеў. Якое ж было "расчараванне", што фільм аказаўся пра Глінку, і Пушкін там прысутнічаў усяго ў некалькіх эпі-

зодах. Па сканчэнні сеанса далі святло, і тут мяне спыніў камандант-маёр Спіранкоў: "Трое сутак арышту за парушэнне загада! Здымай рамень!" Так я апынуўся на тамбоўскай гаўптвахце. Увайшоў у камеру, а там чалавек дваццаць пяць—трыццаць. І частка з іх п'яныя. Да мяне першае пытанне: "За што?" Я і адказваю: "За Пушкіна!" Смех... Аднак потым здарылася нечаканае. Я пачытаў ім з "Яўгенія Анегіна". Як іх захапіла — і гэта п'яных людзей! Вось якая моц сапраўднага мастацтва!.. Пасля вучобы ў Ваенна-палітычнай акадэміі імя У. Леніна я стаў намеснікам камандзіра знішчальна-авіяцыйнага гвардыйскага палка па палітычнай частцы, і вось раз на месяц, калі наша бібліятэка атрымоўвала новыя кнігі, запрашаў да сваіх выхаванцаў загадчыка бібліятэкі, і яна рэкламава-

журналістыка — у тым ліку і ваенная?

— Калі Быкаў уручаў мне членскі білет Саюза пісьменнікаў, ён сказаў такія словы: "Заўсёды помні пра тое, як правілі твае першыя рукапісы!" І я памятаю. Прычым памятаю добра: напішу раздзел, адразу перачытваю яго і выпраўляю недахопы. А як інакш? Некалі чытаў дзённікі Талстога і там сустраў такую фразу наконт "Капитанской дочки" Пушкіна: "Вось як трэба пісаць аповесці!" А чаму? Вы паглядзіце, як Пушкін рыхтаваўся да напісання: паехаў у Арэнбургскую вобласць! Гэта вам не Данцова ці Усцінава, якія штампуюць па шпэц кніжак на год! Якая ў іх можа быць вартасць? На сваім вопыце ведаю: з першага разу кніга ніколі не атрымаецца! Твор патрабуе таго, каб пісьменнік быў захоплены ім цалкам. Ну а

Я азнаёміўся з адной кніжкай пра Гары Потэра. Чытаецца з цікавасцю. Чаму? Напісана прыгожа, з майстэрствам. Але што застанецца ў душах дзяцей? А нічога! Няўжо пасля гэтага "Потэра" хтосьці з іх пачне чытаць "Капитанскую дочку"?

ла ўсе навінкі. Як гэта ўздзейнічала! А цяпер? Мы выключылі са сродкаў масавай інфармацыі і, перш за ўсё з тэлебачання, рэкламу кнігі.

— Як бы вы ахарактарызавалі стан сучаснай літаратуры?

— Я азнаёміўся з адной кніжкай пра Гары Потэра. Чытаецца з цікавасцю. Чаму? Напісана прыгожа, з майстэрствам. Але што застанецца ў душах дзяцей? А нічога! Няўжо пасля гэтага "Потэра" хтосьці з іх пачне чытаць "Капитанскую дочку"? Аднак аўтару на гэта чхаць. Яна сама гаварыла ў нейкім інтэрв'ю, што пісала, каб не думаць пра кавалак хлеба. Тэлебачанне, адсутнасць крытычных выказванняў пра кнігу таксама зрабілі сваю справу. Той жа "Потэр" — гэта добра аплачана і раскручана падробка, мэта якой — пазбавіць моладзь усіх маральна-этычных прынцыпаў і адначасова ўмацаваць у ёй жаданне ісці па найбольш лёгкім шляху. Дзе там тое, што паказвалі Шолахаў ці Шамякін, — чалавечыя душы? Няма. І так ва ўсім!

— Анатоль Канстанцінавіч, ну а якой, на ваш погляд, павінна быць сённяшня літаратура і, асабліва,

А прозвішчы іх хто-небудзь ведае? Хоць якая газета адгукнулася? У нас, выходзіць, няма герояў: ні рэальных, ні літаратурных! Хто лепшы педагог Беларусі? Хто лепшы доктар? Лепшы шафёр, будаўнік? Задача журналістыкі — шукаць такіх людзей і не сярод багема, а сярод народа! Дарэчы, у перыядычных выданнях зніклі літаратурныя старонкі, дзе раней друкаваліся проза, паэзія і крытыка. Прыгадаем, пасля вайны шлохаўскае апавяданне «Судьба чалавека» было надрукавана ў "Правде". Потым выйшла асобнай кніжкай, і ў хуткім часе быў зняты фільм. А зараз на старонках газет і часопісаў ёсць такія творы, з якімі хоць сёння — у кінематограф? Не!

— Вы — член праўлення і прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі. Чым, у асноўным, даводзіцца займацца?

— Шчыра кажучы, да ўзроўню работы пісьменніцкага саюза савецкага перыяду (перыяд яго росквіту) мы яшчэ не дацягнуліся. Калі выходзіла з друку мая першая кніжка, журналісты прыбеглі да Быкава і папрасілі яго даць каментарый гэтай падзеі. У грамадстве і сродках масавай інфармацыі была цікавасць да літаратурных навінак! А цяпер? Рэкламы няма. Крытыкі няма. Мы не абмяркоўваем кнігі сваіх калег. Мы толькі гаворым пра кнігі тых, хто імкнецца наступіць у нашу арганізацыю.

— Якое ж адсюль выйсце?

— Вярнуць кнігу людзям — складаная справа! Як я і гаварыў, нежаданне чытаць сапраўдную літаратуру — гэта ўсеагульная бяда. І тут пытанне не толькі да саюза, але і да ўлад: трэба дапамагчы пісьменнікам выдаваць добрыя кнігі. Перагледзець трэба ганарары, бо на сённяшні дзень гэта — капейкі. Патрэбны публікацыі і рэцэнзіі ў перыядычных выданнях, на радыё, на тэлебачанні. Прыцягнуць увагу чытача, наблізіць кнігу да яго нялёгка, трэба гаварыць не толькі пра тое, што хвалюе любога сучаснага чалавека, але і пра вайну. Так, пра вайну чытаць цяжка, аднак, калі не чытаць і не ведаць, то што стане з нацыяй?

— Бачна, што гэта — ваш боль. А над чым цяпер працуе беларускі Сент-Экзюперы?

— Яшчэ Быкаў мне гаварыў: "Ніколі не раскажвай, над чым ты працуеш. Інакш кніжка проста не выйдзе!" Я пераканаўся ў гэтым на ўласным вопыце. Першы том кнігі "Голубые снега" быў выдадзены ў канцы 80-х гадоў. Другі том, пра які я здолеў раззваніць журналістам направа і налева, ляжаў дзесяць гадоў. І выйшаў ажно на пачатку 2000-х. І ўсё ж сакрэтам падзялюся: мая будучая кніга датычыцца лёсу генерала Іваноўскага — ураджэнца Віцебскай вобласці. Першы варыянт мне вярнулі — ён і, сапраўды, не дапрацаваны. Зараз дапрацоўваю, бо гэта вельмі важная тэма. Я нават адклаў усё астатняе, што ляжыць у мяне на пісьмовым стале. Так, мне ўжо няма гадоў, а задум шмат! І сярод іх — кніга ўспамінаў пра свайго бацьку, які загінуў у 1942-м. Гэта павінен быць своеасаблівы роздум аб ім, аб тым часе, у якім яму давалося жыць і паміраць, і аб сабе. Абавязкова напішу гэтую кнігу. Калі паспею.

Алена МІНЧУКОВА

90 год разам з краінай

Да свайго 90-годдзя Беларускае тэлеграфнае агенцтва ажыццявіла выпуск фотаальбома "Разам з краінай. 1928—2008", на старонках якога змешчана каля 300 фотаздымкаў карэспандэнтаў БелТА. Як адзначыў ва ўступным слове дырэктар агенцтва Дзмітрый Жук, "мы не мелі на мэце зрабіць фотаальбом, які поўна раскажаў бы пра 90 гадоў гісторыі... Нам хацелася паказаць, як і чым жылі беларусы, да чаго імкнуліся. Паказаць так, як бачылі іх сучаснікі на фотаздымках карэспандэнтаў нашага агенцтва".

Прапанаваны ў альбоме фотаздымкі сапраўды дасканала перадаюць дух і атмасферу часу. Не пакінуць без увагі і падзеі культурнага, літаратурна-мастацкага жыцця. На старонках выдання прадстаўлены выявы Гарадскога тэатра ў Мінску, адкрытага ў 1890 годзе, а таксама фота трупы Беларускага дзяржаўнага тэатра, які размясціўся ў гэтым будынку 14 верасня 1920 года; партрэтныя здымкі народнага паэта Беларусі Якуба Коласа ў сваім садзе ў Мінску ў жніўні 1947 года, народнага пісьменніка Васіля Быкава, народнай артысткі Стэфаніі Станюты, народнага мастака Міхаіла Савіцкага. Цікавым падаецца і здымак дэлегацыі БССР на Генеральнай асамблеі ААН у 1946 годзе, у складзе якой быў і Кандрат Крапіва.

Каштоўным робіць альбом вялікая колькасць непастановачных кадраў. Напрыклад, цёплае пацуддэ пакідаюць фота мастацкага кіраўніка ансамбля "Песняры" У. Мулявіна падчас рэпетыцыі, юнай І. Душкевіч — будучай народнай артысткі — падчас заняткаў у Беларускам дзяржаўным харэаграфічным вучылішчы, дынамічны здымак з выступлення ансамбля "Харошкі". Праўда, усе гэтыя выявы адносіцца да мінулага нашай краіны, чамусьці сучаснае культурнае жыццё адлюстравана куды больш сціпла. Хіба толькі напрыканцы альбома змешчаны здымак генеральнага дырэктара ЮНЕСКА Каціра Мацуура падчас адкрыцця мемарыяльнай дошкі, якая сведчыць аб уключэнні Мірскага замкавага комплексу ў Спіс культурнай сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Не стае і фотаздымкаў некаторых пісьменнікаў, якія спрычыніліся не толькі да развіцця літаратуры, але сталі ў пэўным сэнсе сімваламі нашай краіны. Калі, напрыклад, адсутнасць фотавыявы Максіма Багдановіча можна растлумачыць тым, што яго жыццё абарвалася на год раней выбранага "летазлічэння" — 1918 года, то Янку Купалу, Уладзіміра Караткевіча, Івана Шамякіна, Янку Брыля на старонках такога прэзентабельнага выдання ўсё ж хацелася б бачыць.

Тым не меней, ажыццёўлены Беларускае тэлеграфнае агенцтвам праект стане не толькі шыкоўным падарункам для замежных гасцей, але і змястоўнай крыніцай вывучэння ўласнай гісторыі — у яе найбольш яркіх момантах і выбітных асобах — для нас саміх.

Жанна КАПУСТА

Вынікі творчай маскіроўкі

*Снег (не дзівуйцеся) —
Рэдактар журботных восеньскіх вершаў —
Не даў ганісаць хваласпеў
У Кнігу нястомнага часу.*

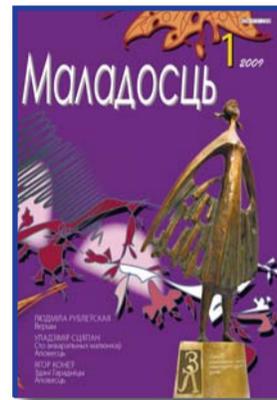
Нізом Касім

*(Коль не накінут
лишний грош),*

*Что из амёбы человека
Создатель делал, трепеща,
Не для того,
чтоб век за веком
Опять в амёбу
превращать...*

Паэтычная думка, выказаная П. Сіманавым у гэтым вершы, вядома, не бясспрэчная, а для некага нават і непрымальна. Аднак гэта — пытанне светапогляду і ладу жыцця, для нас галоўнае, што ў гэтых радках ёсць паэзія.

Увогуле ж не сакрэт для чытача, што нёманаўская паэзія амаль заўсёды насычаная канкрэтыкай, актуальнымі рэаліямі, узораў паэтычнай эквівалібрыстыкі (і ў лепшым, і ў горшым яе ўвасабленнях) тут не сустрэнеш, аўтары звяртаюцца найперш да нейкай праблемы. Праўда, часам гэта не на карысць паэтычнасці. Але ў дачыненні да вершаў Уладзіміра Шуглі гэтага сказаць нельга. Літаратурная творчасць людзей, якія не далучаны да яе прафесійна і не атрымлівалі філалагічнай адукацыі, заўсёды выкаікае цікавасць. Творчасць У. Шуглі цікавая найперш імкненнем аўтара не толькі да адлюстравання свайго непасрэднага атачэння і жыццёвай паўсядзённасці, але і да паэтычнага асэнсавання больш шырокіх тэм, варта адзначыць, што апошнія атрымліваюцца ў яго нават лепей.

Без права на недасканаласць

Перакананая, што многія чытачы "Малодасці", убачыўшы ў творы імя Уладзіміра Сцяпана, разгортваюць найперш старонку з яго творам. Прынамсі, я належу менавіта да такіх чытачоў. Студзеньскі нумар прадстаўляе апавесць "Сто акварэльных малюнкаў".

Праўда, назва твора падманная: у творы 21 раздзел, адпаведна, 21 малюнак, і таму лічба 100 у загаловку крыху здзіўляе. Магчыма, варта чакаць працягу? Апавесць прысвечана бацьку — успамінам, развагам, высьновам, звязаным з постаццю і вобразам блізкага героя чалавека. Як заўсёды ва У. Сцяпана, амаль кожны радок — на мяккі максімальнай шчырасці і напаўнедасканасці. Письменнік распаўядае пра нейкі выпадак, у якім абавязкова прысутнічае бацька — ці непасрэдна, ці псіхалагічна-асацыятыўна, — і завяршае сюжэцік апісаннем, як бы ён выглядаў на палатне: "І не трэба мне шмат колераў... Хоціць вохры залацістай, крышку блакітнай, якой намалюю лапік неба і дым папярсы, ябыльня ж атрымаецца, калі змяшчаць золата вохры з блакітам..." Як бы шыкоўна мог выглядаць твор, калі б кожны эпізод суправаджаўся сапраўдным акварэльным малюнкам! Але гэта — ад чытацкай ляюты, бо задума якраз у тым і палягае, каб гэтыя малю-

кі толькі ўяўляць. У Сцяпан не намагаецца аспрэчыць вядомай ісціны — "пра каго б мы ні пісалі, мы пішам пра сябе". "Малюнка" прысвечаны бацьку, але распаўядае письменнік пра сябе як працяг, а часам і як адмаўленне бацькі, пра невялічкія кавалчкі жыцця, якія сталі значнымі праз бацькаву ў іх прысутнасць.

Праўда, маючы на ўвазе ранейшыя творы письменніка, нельга не заўважыць некаторай не ўласцівай яму паўтаральнасці думак і адценняў, у некаторых выпадках — штучна сканструяванай літаратурнасці. Неаднойчы даводзілася чуць, як параўноўваюць любоў да творчасці нейкага письменніка з пачуццямі да каханага чалавека. Думка, вядома, спрэчная, аднак агульнае, мабыць, ёсць: і ўлюбёнаму творцу, і каханаму чалавеку цяжка дараваць недасканаласць.

Безумоўна, цікавай з'яўляецца і публікацыя Сяргея Чыгрына "Вяртанне Адама Бычкоўскага". Адам Бычкоўскі — арганізатар і першы старшыня Гродзенскага гуртка беларускай моладзі. Дэтэктывная гісторыя росшуку звестак пра гэтага чалавека і яго п'есы "У сваты" чытаецца з не меншай цікавасцю, чым сама адшуканая п'еса, публікацыя якой ажыццяўляецца ўпершыню.

Прыемнае ўражанне пакінула нізка вершаў Алёны Маголінай. Па-першае, таму што гэта сапраўды — нізка, а не шэсць разрозненых вершаў, якія выпадокова апынуліся побач на часопіснай старонцы. У кожным — працяг распачатага ў першым вершы "Напаміны" сюжэта:

*І гірлянда пальчатак
над цёплым камінам.
Іх выкідваць шкада,
гэта ўсё — напаміны
Аб каханых тваіх
Даўжынёй у сезон...*

Вершы А. Маголінай — гэта прыемная нагода пераканацца ў тым, што і ў XXI стагоддзі, пасля ўсяго напісанага і паўторанага, радкі пра каханне могуць гучаць, а не нівелявацца бессэнсоўнымі штампамі. Разам з тым, няма ў іх і пуста-слоўнай самаэтнай метафарычнасці, да якой усё часцей прыводзіць імкненне не быць банальным:

*Сонца маё!
Я зусім не падобна на фею,
Я не з казкі прыйшла,
Я ляцела сюды на таксі.
Я чужыя жаданні
выконваць
пакуль што не ўмею.*

Уразіла і ёмістасць радкоў "Пранікнёная Янішчыца / Болей нам не гаспадобы". Зразумела, А. Маголіна мела на ўвазе не самую паэзію сьліннай паэткі, але той вобраз кахання, той стан закаханага сэрца, які ўвасабляецца ў яе паэзіі. У двух гэтых радках — найдакладнейшае супадзенне ці, лепей скажаць, несупадзенне паэзіі і жыцця, прычым выказанай — зноў жа — паэтычна.

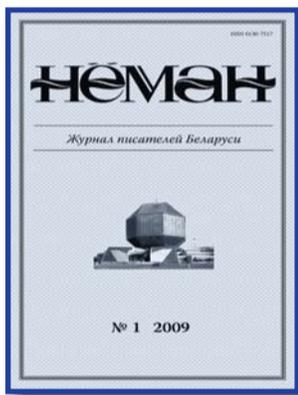
Ад письменнікаў часта можна пачуць, што нічога новага ў наш найноўшы, наймадэрнейшы час прыдумаць ужо нельга: усё вынайздзенае апісана, усё некалі арыгінальнае ва ўсіх сваіх варыяцыях неаднойчы пераказана. Кажучы гэта, кожны письменнік ці не маскіруецца. Бо калі б ён сапраўды ў гэтым быў перакананы, то ніколі б і не браўся за новы твор. А таму атрымліваюцца, што з'яўленне новых твораў — гэта вынік творчай маскіроўкі.

Жанна КАПУСТА

падборка дазваляе адчуць адметнасць паэтычнага светаўспрымання Муміна Канаата, Гуліназара Келдзі, Аскара Хакіма, Рахмата Назры. Найперш гэта — пейзажная метафорыка, арганічная сувязь мыслення паэтаў з навакольнай прыродай, якая, па сутнасці, — крыніца амаль усіх вобразаў:

*Там кожная сцэжка —
Нябачны радок,
А кожнае дрэва —
Выклічнік трывогі.
Прымерзлыя ўзгоркі —
Няўдалая рыфма...*

Не навіна, што пейзажныя матывы ў беларускай паэзіі ўжо даўно наблілі аскаміну, аднак вершы таджыкскіх паэтаў цікавыя менавіта тым, што ў іх — не апісанне прыроды, а своеасаблівая праекцыя яе вобразаў на іншыя духоўныя сферы жыцця.

Кантрасты жанру

У студзеньскім нумары часопіса змешчаны два апавяданні Раісы Баравіковай (у перакладзе аўтара), адно з якіх "Эти цветы не смеются" — заслугоўвае асобнай гаворкі.

Назву твору дала недарэчная фраза, якую паўтарае час ад часу галоўная гераіня Вера. Як высветліцца напрыканцы, менавіта гэтыя словы вымавіла гераіня перад цяжкай мазгавой траўмай, таму яны і "завіслі" недзе паміж свядомасцю і падсвядомасцю. Шчыра кажучы, на пачатку чытання гэтыя словы могуць падацца недарэчнымі і не вельмі ўдалымі ў якасці назвы твора. (Адразу думаецца, што такі выраз цяжка выдумаць, мабыць, письменніца выкарыстаў гэтыя словы ў якасці назвы твора, з якімі галоўная гераіня звяртаецца да свайго мужа, разумееш, што ніяк па-іншаму твор называцца не мог: "Ты, Антон, совсем не разбираешься в цветах. Цветы могут смеяться".

Містычная загадкаваасць разбураецца ў развіццях лагічным медыцынскім вытлумачэннем, аднак гэта толькі знешняе, павярхоўнае сюжэтнасць. На самай справе Р. Баравікова распаўядае гісторыю пра чалавека, які ўсё жыццё жыў побач з куды большай таямніцай — жонка здрадвала яму з яго лепшым сябрам. Псіхалагічная закавырка ў тым, што сам Антон не быў у гэтым сэнсе бязгрэшным мужам, меў некалькі непрацяжных раманаў, але пры гэтым свята верыў у жончынню абмежаванасць. Калі б письменніца абмежавалася толькі такім, не новым для літаратуры і жыцця

сюжэтам, апавяданне не стала б яркім і запамінальным, аднак у пераплеценасці з загадкай кветкай, якія, не смяюцца, сюжэт выглядае даволі прывабна.

Гэтага нельга сказаць пра навілу Раісы Тупік "Терпкий вкус калины". Апошнім часам усё часцей даводзіцца сутыкацца з банальнасцю жаночых апавяданняў. У некаторай ступені я пагаджаюся з немэтазгоднасцю падзелу літаратуры на жаночую і мужчынскую, аднак калі прааналізаваць, напрыклад, часопісныя публікацыі хаця б за пару апошніх гадоў з гэтага пункта гледжання, то пэўныя тэндэнцыі і заканамернасці ўсё-ткі вылучыць можна. І трэба сказаць, што высновы такога аналізу могуць спрычыніцца да надання паняццю "жаночай прозы" негатыўнага іміджу. І ні проза, ні сучасная культурная сітуацыя тут ні пры чым. Аднак заўсёды ляжыць на плячах (ці, калі больш дакладна, на руках) аўтараў.

Навіла Р. Тупік належыць да такіх васьм прыкладаў "жаночых гісторый" пра цяжкі, як правіла, нешчаслівы, лёс прыгожай, разумнай і, вядома, цяроўнай жанчыны, якая пакутуе з мужам-алкаголікам і жыве толькі рэдкімі, але, вядома, незабыўнымі сустрэчамі з каханым (само сабой — жанатым) мужчынам. Не маю намеру кпіць з праблем сучаснай жанчыны, тым больш, калі нейкая тэма ўсё часцей знаходзіць адлюстраванне ў мастацкіх творах, то яна сапраўды актуальная. Аднак любую добрую і патрэбную справу можна сапсаваць няправільным падыходам. Пачынаеш чытаць першыя радкі — "Их встреча не была случайной, им суждено было встретиться, именно здесь, на этом месте. Их давно тянуло друг к другу..." — і з верагоднасцю 80 працэнтаў можаш сказаць, чым гэты твор скончыцца. А бясконцыя "Со дня свадьбы прошло десять лет...", "годы бежали безжалостно быстро, и вот еще пять лет позади", "прошло еще пять лет" проста раздражняюць вока. У добрым творы гэтыя "пяць гадоў" мінаюць ненавязліва, натуральна і не парушаючы сюжэтную лінію.

Неяк сорамна ў пачатку XXI стагоддзя абмяркоўваць на старонках літаратурнай газеты пытанні, якія становіліся цэнтрам дыскусій у 1920-х. Усё-ткі час і адпаведны ўзровень развіцця літаратуры дазвалялі письменнікам спрачацца адносна таго, ці павінна літаратура лічыцца прафесійнай дзейнасцю, ці пісаць можа кожны, у каго ёсць такое душэўнае памкненне. Цяпер жа, як мне падаецца, спрачацца на гэты конт абсурдна. А таму хацелася б прафесійнага падыходу да прозы ад кожнага чалавека, які бярэцца яе пісаць.

З паэтычных твораў варта адзначыць нізку вершаў Паўла Сіманова "Все мы надеемся на чудо". Радок гэты быў выбраны ў якасці назвы нізкай невывадакова — менавіта ім пачынаецца самы лепшы верш:

*Все мы надеемся на чудо —
И свято верим в эту ложь:
Что не предает*

Христа Иуга

Здагадайцеся самі

Чытаючы апавесць Аляксея Бруа "Чатырнаццаць пальцаў", не перастаеш здзіўляцца надна маладою ўзросту аўтара (біяграфічная даведка па ведамляе: нарадзіўся 4 лістапада 1988 года). Тым не менш, А. Бруа прапаноўвае ўвазе чытача сур'ёзны, вялікі прэзіяцкі твор — з паглыбленымі ў філасофію чалавечага быцця і ўвогуле — усяго існага. Прынамсі, мне падаецца, што такі крок сведчыць пра ўпэўненасць аўтара ў сабе і сваім таленце, а гэта вымагае і больш патрабавальнага стаўлення да яго.

Няма сэнсу засяроджвацца на моўных хібах, па-першае, яны лёгка могуць быць выпраўлены, а па-другое, тут варта звярнуць увагу на іншае.

Спачатку трэба адказаць на пытанне, пра што апавесць. Пра тое, як дрэва стала чалавекам, але, "не паразумеўшыся" са сваёй новай абалонкай, зноў вярнулася ў першапачатковы стан. Тэма арыгінальная, а працэсы перараджэння — і першы, і другі — апісаны даволі натуралістычна, што ў дадзеным выпадку з'яўляецца станоўчай рысай. Аўтар мог кіравацца толькі ўласнай фантазіяй і, трэба заўважыць, увасобіў яе ўмела і пераканаўча: "На кашулі лопаюцца ніткі, адлятаюць гузікі; як раскрываецца сціснутая ў кулак далонь, раскрываюцца грудзі мае. Ва ўсе бакі выгінаюцца з хрустам беляя рэбры... З глухім трэскам лопаюцца чаравікі мае, і доўгія прарослыя пальцы, разгаліноўваючыся павольна і раскалываючы тлустую мяккую гразь, як чэрві, пачынаюць зарывацца ў яе, сустаяў за саставам усё знікаючы пад чорнай яе паверхняй". Уражваюць і сцэны першых хвілін "чалавечага жыцця" дрэва-пярэваратня... Калі б твор складался толькі з гэтых сцэн, нават пры ўсёй іх неверагоднасці і незразумеласці, ён бы стаў адметным... апавяданнем. У якасці апавесці гэты твор успрымаць цяжкавата.

Не хочацца распачынаць літаратуразнаўчы "лікбез" на тэму жанраў, тым больш, што ў сучаснай літаратурнай прасторы ўсё заблытана і эклектычна. Аднак калі выказаць думку, што апавесцю твор быў названы толькі дзякуючы свайму аб'ёму (30 часопісных старонак — для апавядання мнагавата, да таго ж, змешчаны ён у скарочаным варыянце), наўрад ці яна будзе памылковай. Ды справа нават і не ў гэтым. "Чатырнаццаць пальцаў" — твор з шэрага першых мастацкіх спроб, замешаных на рэцыдывах падлеткавых перажыванняў і актыўнага асэнсавання сваёй творчай неардынарнасці, якія пішуцца выключна для сябе і а р'юі не могуць быць зразумелымі іншым. Акрамя пераказаных вышэй пачатку і канца (а гэта агулам займае старонак 8—10), больш нічога ў апавесці нельга зразумець нават у самых агульных рысах. Тэкст нагадвае сон чалавека, які знаходзіцца пад нарकोзам. Застаецца спадзявацца толькі, што такая была мастацкая задума.

Вызначаюцца, безумоўна, пераклады сучаснай таджыкскай паэзіі. Нават невялічкая

Каханне пад патранажным прэсінгам

Чалавек не можа існаваць у вакууме: маральныя прынцыпы асобы ў розныя гады эпохі развіталіся з агульнага, з адзіных адносін да сусвету. Да такой высновы прыйшоў, калі азнаёміўся з апавесцю А. Смалянкі "Сан Сусі" (Мінск, "Парадокс", 2007 г.).

Аднак для рэалізацыі гэтай ідэі празаіку спатрэбіўся герой неардынарны, мэтанакіраваны. Выбар аўтара выпаў на армейскага афіцэра з групы савецкіх войск у пасляваеннай Германіі. Лісьцеў — натура каларытная. Ёсць у яго характары цудоўная рыса — найвялікшая патрэба ў эстэтычным пазнанні. Галоўнага героя зарожвае архітэктурны ансамбль жаночых скульптур у парку Сан Сусі, а ў Палацы паблізу, пабудаваным па праекту нямецкага архітэктара XVIII стагоддзя Георга фон Кнобельсдорфа, зарожвае гульня светацэннаў на дугах калон, цешаць вока прыгожыя дэкарацыі ў залах.

У гэты мармуровы палац Фрыдрых II прыводзіць Лісьцева экскурсавод-паліглот Ванда Шклярчук. Менавіта ёй наканавана ў далейшым замацаваць у характары савецкага афіцэра духоўна-маральны каштоўнасці, наталяць душу галоўнага героя культурнымі набыткамі, пра якія распавёў у свой час Л. Талстой у дзёніку: "Нам кажацца, што настоящая работа — это работа над чем-нибудь внешним

— производить, собирать что-нибудь: имущество, дом, скот, плоды, а работать над своей душой — это так, фантазия, а между тем всякая другая, кроме как работы над своей душой, усвоение привычек добра, всякая другая работа — пустяки".

Інтэлект Міхася Лісьева ("праца душы") мае патрэбу ў адухоўленасці. Гэта і зразумеў Ванда Шклярчук, паказаўшы на ўсё жыццё Міхася Лісьева. Агітацыйная агрэсія армейскага начальства (а яно спрабуе вытраціць з душы афіцэра духоўны пачатак) — гэта гвалт над асобай. Маніпулятары чалавечай свядомасцю спрабуюць пераканаць Лісьева, што Ванда, магчыма, шпіёнка і дзейнічае па заданні замежнай разведкі, уціраючыся ў довер да савецкага афіцэра. За афіцэрам пачынаюць сачыць, з ім праводзяць "тлумачальную" работу. Але стрыжоўчы Лісьева не ўдаецца, у яго трывалы духоўны патэнцыял, моцны маральны падмурак. За апёкай і хлуснёй камсаставу — палітычная жорсткасць: героя аповесці пераводзяць у Сібірскую ваенную акругу.

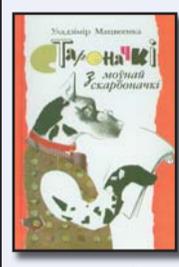
Перад намі драма чалавека, пераадолець усе перашкоды лёсу, дзякуючы духоўнаму імператыву чалавечнасці.

Не будзем пераказваць сюжэт твора, апісваць сустрэчу Міхася Лісьева з каханай праз гады ў Берліне — аповесць вярта пачытаць. Яркія выпісаны ў ёй вобразы Кругавейкі, Шыла, Афоніна. Яны вызначаюць стыль паводзін чалавека з пункта гледжання ўласнага лідэрства, перакрэсліваючы ўсе маральныя рэгулятары па сваім жаданні (нібыта ў інтарэсах бяспекі службы).

Праз партрэтны характарыстыкі (Шыла, Кругавейка, Афонін — нізенькія, лысенькія, учэпістыя), выкарыстоўваючы мастацкі прыём змяшэння вобраза, Анатоль Смалянка заглябляецца ў атмасферу армейскага побыту, прадстаўляе чытачу і жонка камсаставу, у якіх пераважае культ спажывы, бессаромнасць.

Тэма чалавечай годнасці, афіцэрскага гонару ў экстрэмальных сітуацыях, наталенне духоўнасцю становіцца скразной у зборніку (апавяданні

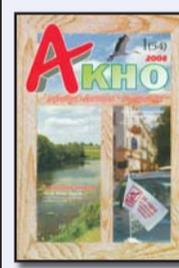
Кніжная паліца

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшла ў свет вершаваная кніга для дзяцей малодшага школьнага ўзросту "Староначкі з моўнай скарбонкі" аднаго са старэйшых і вядомых аўтараў, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра **Уладзіміра МАЦВЕЕНКІ**. Мастак Наталля Кійко. Гэтая кніжка, як сказана ў анатацыі, "вясёлы ды арыгінальны гадатак да азбук і буквароў. У ёй падаюцца амаль усе формы і жанры дзіцячай паэзіі: вершы, песні, смяшынкi, каламбурi, скоратворкi, чыстагаворкi і перакруткi".

У Санкт-Пецярбургу пабачыла свет кніга **Наталі САВЕТНАЙ "В поїске сокровища"**. Аўтар — кандыдат псіхалагічных навук. Яна шмат гадоў працавала з паталагічна залежнымі хворымі (алкаголікамі, наркаманами ды іншымі) як супрацоўнік Міжнароднага інстытута рэзервовых магчымасцей чалавека. У кнігу ўвайшоў яе дзёнік, а таксама апавяданні на гэтую тэматыку і запіскі пра яе паломніцтва на Святую Зямлю.

Выйшаў у свет пасля двухгадовага перапынку альманах "Акно" (на беларускай і рускай мовах). Яго галоўным рэдактарам прызначаны **Мікола ТРАФІМЧУК**. Выданне мяркуецца быць штотквартальным. Аснову яго складуць публіцыстыка і літаратурныя творы (вершы, проза, гумар і творы для дзяцей). Пры першым поглядзе, альманах у пэўнай меры — клон "Гомана літаратурнага". Але ўсё ж тут большыя "прывілеі" для твораў, якія маюць інваліднасць. Да канца года свет убачыць яшчэ адзін нумар альманаха.

У выдавецтве Логвінава пабачыла свет асобным выданнем аповесць **Міколы КАЛЯДНАГА "Астра хрышчана"**. У творы распавядаецца пра "ўражанні, якія зведвае душа, калі пакідае чалавечая цела і адпраўляецца на той свет, каб падвесці рахункі за добрыя і бліягі зямныя ўчынкi"...

У выдавецтве "Чатыры чвэрці" выйшла кніга апавяданняў **Стасі НАРКЕВІЧ "Настальгія"**. Гэта — аўтарскі дэбют. Як напісана ў анатацыі, "жыццёвая праўда, асэнсаваная і пераплаўленая ў сабе — так можна акрэсліць тэматычны абсяг гэтай зборнікі, што, на нашу думку, будзе цікава самаму шырокаму колу чытачоў". Уступнае слова аўтара (Настасі Лазебнай). Яе ж і мастацкае афармленне кніжкі. Пасляслоўе Уладзіміра Папковіча. Рэдактар Франц Сіўко.

Знаёмства з Перуновым племенем

Напрыканцы 2008 года ў серыі "Сем цудаў Беларусі" выйшла новая кніга для дзяцей Анатоля Бутэвіча "Перуновага племені дзеці". Кніга прадстаўляе сем язычніцкіх багоў — Перуна, Вялеса, Жыжыля, Зюзю, Жыцця, Лялю і Ярылу. Кожнаму з іх прысвечаны асобны апавед, у якім аўтар адаптаванай для "малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту" мовай расказвае пра месца гэтых істот у славянскай міфалогіі і культуры.

Верагодна, А.Бутэвіч ставіў перад сабой нялёгкаю задачу прымірыць элементы хрысціянскага светасузірання з элементамі язычніцкага. У невяліччай прадмове ён сам адзначае, што веданне гісторыі "дае выдатную магчымасць разам з іншымі будаваць наш агульны дом, у якім годна і ўтульна пачываюцца ўсе. Дзе разам з будучымі, пакуль што невядомымі, героямі будучы жыць і тыя, хто быў да нас, хто стрыяў станаўленню беларускага народа, які з моцнай верай у свае сілы і сілу сяброўства, пад дабрадзейным покрывам хрысціянскай веры шукае і створае сваю дарогу ў сусвецце". Сапраўды, калі адукаванаму даросламу чалавеку не трэба тлумачыць, чаму даты святкавання некаторых язычніцкіх і хрысціянскіх святаў супадаюць, то маленькаму школьніку гэта растлумачыць не так проста. Письменнік спрабуе зрабіць гэта ў даступнай для разумення дзіцячій форме: "Пераемнікам Перуна пасля прыняцця хрысціянства стаў прарок Ілья. На ўсё, што мог рабіць Пярун, здатны і Ілья. У вогненнай калясніцы ўзнёсся ён на неба і адтуль кіруе громам".

А. Бутэвіч абраў не пазнавальна-азнамяляльны выклад школьнага падручніка, а форму нязмушанай гутаркі са своеасаблівым уводным словам да кожнага апаведа, які звязвае далёкую мінуўшчыну з днём сё-

няшнім. Думаецца, гэта павінна спрасціць успрыманне складаных супярэчлівых з'яў і зацікавіць маленькага чытача. Гэтым жа, мабыць, абумоўлена і імкненне аўтара "асучасніваць" старажытныя звычкі. Так, напрыклад, расказваючы пра "вясёлае дзівочае свята Ляльнік", А.Бутэвіч дае такі каментарый: "Удзельніцы свята выбіралі са свайго асяроддзя самую найвабную і найпрыгожую дзяўчыну. Мо гэта з'яўлялася народным папярэднякам сённяшніх шоу, звязаных з выбарам прыгажунь; розных міс горада, краіны, рэгіёна, свету?".

Задума аўтара бачыцца значна шырэйшай, чым проста пазнаёміць дзяцей з беларускай міфалогіяй. Усведомленне ўкарэнасці некаторых з'яў у свядомасці кожнага з нас павінна выходзіць павягу да традыцый роднага краю і разуменне унікальнасці нашага нацыянальнага свету. Нездарма А. Бутэвіч робіць акцэнт, напрыклад, на тым, што "калі іншых багоў шанавалі многія славяне, то бога зімы і холоду Зюзю ведалі толькі на беларускіх землях". Письменнік паказвае сувязь старажытных традыцый і найменняў з сучаснай мовай і рэаліямі сучаснага жыцця, нашымі звычкамі і ўяўленнямі.

Не дасць засумаваць самай патрабавальнай чытацкай аўдыторыі і цудоўнае мастацкае аздабленне кнігі — шматлікія ілюстрацыі, выкананыя Паўлам Татарнікавым. Кніга А. Бутэвіча стане для маленькіх чытачоў сапраўдным падарожжам у гісторыю — далёкую і незнаёмую, аднак багатую і цікавую.

Жанна КАПУСТА

Каласіцца ніва лёсу

Эпіграфам да сваёй чарговай кнігі, названай без якой-небудзь прэтэнзіі на арыгінальнасць "Избранное", Уладзімір Шугля ўзяў вытрымку з ліста Афанасія Фета да вялікага князя Канстанціна Раманова: "...Я бы лгал, собираясь пологжительно указывать пути возникновения стихотворений, так как не я их разыскиваю, а они сами попадают под ноги, в виде образа, целого случайного стиха или даже простой рифмы, около которой, как около зародыша, распухает целое стихотворение..."

Несумненна, А. Фет — адзін з любімых паэтаў аўтара "Избранного", таму У. Шугля і спацылаецца на яго аўтарытэт. Аднак нельга не прымаць пад увагу і іншае. У. Шуглю імпануе менавіта тое, што ў яго гэтакі ж падыход да паэзіі, як і ў выда-

тнейшага папярэдняка. Тым самым ён падкрэслівае, што кожны з напісаных ім твораў не прыдумваецца, а нараджаецца нібы выпадкова, пасля таго, як прыходзіць творчае натхненне і прымушае брацца за пяро, давяраючы свае радкі паперы.

Адбываецца гэта тады, калі У. Шугля знаходзіць вольны час. А яго, гэтага вольнага часу, па праўдзе кажучы, і не стае, бо Уладзімір Фёдаравіч з'яўляецца вядомым гаспадарнікам, узначальвае вялікую холдынгавую кампанію ў Заходняй Сібіры.

Пазія для У. Шуглі — той асаблівы стан, калі не толькі хочацца пісаць, але і дзяліцца з чытачом тым незвычайным узрушэннем у душы, калі чалавек, здаецца, маладзее і пачынае іначай глядзець на свет і людзей.

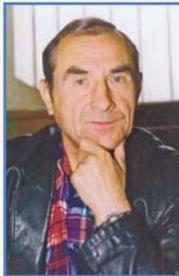
О, как любимы мною вечера,
Когда горит
настойной лампы свет,
Шум города чуть слышен
со двора,
Играет тихо музыка в ответ.
Пра што б ні пісаў, У. Шугля піша так, што ўсё гэта прамаўляецца хораша, шчыра, натуральна. Магчыма, часам у радку і адчуваецца пэўны паўтор ужо вядомага, ды на гэта не звяртаеш увагі. З-за той жа непасрэднасці, душэўнай адкрытасці.

Лёгка сум міжволі прыкмячаеш у лірычнага героя, калі ён вяртаецца ў гады свайго маленства. Менавіта падчас такога вяртання з асаблівай відчонасцю адчуваеш, як шмат пражыта і перажыта, які вялікі адрэзак шляху ўжо пройдзены, а той, што наперадзе, становіцца ўсё карацейшым. Аднак вяртанне гэтае патрэбна герою — каб

ачысціцца, набрацца моцы, і, не звязаючы ні на што, працягваць жыць: *Детство. Юность. Отчий дом... // Шум деревьев за окном, // Голос мамы, скрип двери, // Вспыхнув вдруг, как свет зари, // Вдаль меня под сердца звон // Унесут, как ночью сон. // На мгновение замру, // Пережду беды пору, // Отзовусь на этот зов, // Полечу под мильей кров... // Быстро гаснет свет зари — // не вернуть мне той поры.*

Уладзімір Шугля тонка адчувае слова. Калі знаёмішся з яго лепшымі вершамі, быццам дакранаешся да чыстай крыніцы, гаючая вада якой вылікае жаданне і надалей наталяць смагу. У яго невывадкова з'явілася прызнанне: *Творю без устали — вот это важно — // С полей судьбы не собраны хлеба. Несумненна, творчай ніве У. Шуглі яшчэ доўга каласіцца. Як не выклікае сумнення і тое, што ім яшчэ напішучца новыя творы.*

Алесь МАРЦІНОВІЧ

**Алер
САЛДУК**

Май

Я спадзяюся, мару і жыву,
Усё ў душы сваёй перажываю.
І на маю старую галаву
Пялёсткі бэзу прылятаюць з маю.

І крочыць май па вуліцы са мной,
Абцасік твой сцяжынку ўдаль штурхае,
І неба, як падсінены сувой,
Вясёлкай маладою расцвітае.

Вёска

На карце вёскі больш няма —
Не вёскі — цэлае планеты.
Мне гэты свет, нібы турма,
Без песні той, што там прапета.

Пакуль жывы, праз ноч, праз дзень
Туды я зноўку паспяшаю,
Дзе смех мой, боль мой і мой цень
Адзін другога даганяюць.

Спектакль

Спектакль скончыцца калісь,
Нявяжна, фарс то, а ці грама.
І зіркне раптам з-за куліс
Зусім не блокаўская дама.

І ў край такі цябе звязе,
Які табе і не прысніцца.
І ад яе ты анідзе,
Нічым не зможаш адкупіцца.

Хоць крыкам дзень і ноч крычы,
Няма збавення ад кашчавай.
І долбесць будзе ні пры чым,
І разам з подзвігамі слава.

Бяда

Ён яшчэ ўчора жыў,
Піў, еў, хадзіў к суседзям,
А сёння вось ляжыць
І хутка ўжо паедзе

За поле, за сяло.
Наўкруг пасталі людзі.
І ясна ўсім было,
Што больш яго не будзе.

Напэўна, я тады
І зразумеў, малеча,
Што ад такой бяды
Ніхто, нічым не злечыць.

Што іншая бяда
Не злей сабакі злога...
Мне ўсіх было шкада,
А больш — сябе самога.

Плаха

Агчуваю з горыччу і страхам
Хмель атрутны
ў кубку без краёў,
Галаву паклаўшы,
як на плаху,
На плячо з радзімкамі тваё.

Светлае маё наканаванне,
Непазб'ўнасць горкая мая,
Разуменне прыйдзе
на світанні
З абуджальнай песняй салаўя.

Загарлае варанне пад вечар,
Зноў на плаху ляжа галава.
Ды салодка абдымаць мне плечы
І на іх радзімкі цалаваць.

**Віктар
БУБНАŪ**

Трыялеты

У нябёсах зорка ззяе,
Як раздзьмуты вугалёк,
І навокал гэтка змрок,
У нябёсах зорка ззяе.

Хоць прыйшла пара начная,
Ды ў бяссоння — добры зрок:
У нябёсах зорка ззяе,
Як раздзьмуты вугалёк.

Спатрэбілася ўсё ж фата,
Што ў шафе столькі год вісела.
Дачцэ тваёй, як вішні спелай,
Спатрэбілася ўсё ж фата.

І ты глядзіш шчасліва так
На маладых,
што ў танцы белым...
Спатрэбілася ўсё ж фата,
Што ў шафе столькі год вісела.

Радней няма за вёсачку Траянава
Ніводнага пасёлка ці сяла.
Куды б мяне дарога ні вяла —
Радней няма за вёсачку Траянава.

Тут век кароткі маці аджыла,
Ды ў памяці жыве яна, бы нанав...
Радней няма за вёсачку Траянава
Ніводнага пасёлка ці сяла.

Не магу ніяк прынаравіцца
Да тваіх капрызаў і настрояў.
Ты ад іх становішся другою,
Не магу ніяк прынаравіцца.
Я за слабасць не віно як быццам,
Ды ў душы ўсплыве адчай парою:
Не магу ніяк прынаравіцца
Да тваіх капрызаў і настрояў.

Тварыць уменне —
Бог дае,
Шчаслівы той,
хто талент мае,
І праз гады не забывае:
Тварыць уменне — Бог дае.

Зноў дараванне адкрывае,
Што новым імем ажыве...
Тварыць уменне —
Бог дае,
Шчаслівы той,
хто талент мае.

Без мовы нам, як без Радзімы,
Яна наш лёс і карані...
Якія б не сустрэлі дні,
Без мовы нам, як без Радзімы.

Ніколі ёй не здрагзь — ані,
Каб не забыць свой край адзіны!
Без мовы нам,
як без Радзімы,
Яна наш лёс і карані...

Купала Янка — геній неўміручы,
Не знае смерць таго,
хто сам — народ.
Пакінуў Слова нам, душы узлёт
Купала Янка —
геній неўміручы.

Настаўнік ён, а мы яго ўсе вучні,
Які б не наступіў ні век, ні год...
Купала Янка —
геній неўміручы,
Не знае смерць таго,
хто сам — народ.

Дзве зары

Заходняя з усходняю зарой
Толькі ў нябёсах
недзе сустракаюцца,
А потым ім прызначанай парой
Над светам таямніча разліваюцца.

Чаргой праходзяць ранкі, вечары
З іх явамі, жаданнямі і марамі.
А дзве зары, нібыта дзве сястры,
Ружовыя сядзяць за самаварамі.

Прыгожая заходняя зара,
Усходняя, напэўна, прыгажэйшая.
Не разбярю, хаця даўно пара,
Якая з іх мне самая мілейшая?

З адной прыпамінаю маладосць,
З другой чакаю
дні свае сустрэчныя.
Вядома мне,
што я ў іх толькі госць,
Што гасцяванне гэтае не вечнае.

Ды з імі я яшчэ пагавару
І падзялюся радасцямі з бедамі.
А пад якой, калі і дзе памру,
Не адкажу, бо сам таго не ведаю.

**Ханна
ЧУМАКОВА**

З Ганнай Чумакавай (не так даўно яна пачала называць сябе Ханнай) я пазнаёміўся падчас выступлення перад школьнікамі адной са сталічных школ, дзе яна працавала педагогам-арганізатарам.

Маладая паэтка нарадзілася 7 жніўня 1984 года ў горадзе Рагачове, затым скончыла філфак Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Піша па-руску і па-беларуску, але апошнім часам усё болей схіляецца да роднай мовы. Многія свае вершы Ганна-Ханна Чумакова співае пад гітару. Друкуецца ў мясцовых і рэспубліканскіх выданнях. У "ЛіМе" выступае ўпершыню.

Анатоль ЗЭКАŪ

Гэты вечар — анахранізм:
Палім свечкі ў кандэлябрах,
Грэм сэрцы ў абсэнце азяблы,
Хаваем вочы —
галовы ніц.

Асобна, разам — усё адно,
Нам не лепш,
Ды й не горш з другімі.
Дык навошта ў вазе вяргіні,
Вочы ў вочы,
Віно...

Гэты вечар — анахранізм...
За дзвярыма пільнуе сучаснасць.
На абсэнце варажым на шчасце,
Хаваем вочы —
галовы ніц.

Ты прыходзь да мяне ўвосень,
Ты прыходзь да мяне ў восем,
Прынясі мне ахапак
зжаўцелых кляновых лістоў.
Я спытаю: "Ці ты ў госці?",
Усміхнуся чагосьці
І ў шафу навешу сырое тваё паліто.

А пасля, заплушчыўшы вочы,
Да цябе па паху дакочу —
Гэта пах ад дажджоў,
Ад вятроў,
Ад вогнішчаў і травы...
Ты абдымеш, прытуліш шчыра,
Я ж успомню,
як клікалі ў вырай
На світанні разам
ляцець журавы.

Пацалунак —
Узмах застылы
Выпрастана-стамлёных крылаў
На барвовым экране
амаль ужо згаслага дня...

Не пачую, калі ты пойдзеш...
Жоўты вэрхал лістоў на паглозе,
І з адчыненай форткі ў пакоі

Ў сэрцы —
Скразняк...

Ужо не трэба тваіх усмешак
І тваёй у маёй далоні —
Не апошні ты і не першы,
А маны мне і так даволі.

Ужо не трэба гарачых клятваў,
Сініх птушак і зорак з неба.
Адбалелае сэрца не кратай —
Болей польмыя ў ім не трэба.

Адпуская —
Жыві як хочаш,
Я не буду судзіць, няволіць,
Толькі раптам зірну ў твае вочы,
Яшчэ раз...
І не трэба болей...

Фота Віктара Кавалёва

Нататнік

Уладзімір СІЦЯПАН

рус), з яго дапамогай і трапіў за непадступныя сцены...

Але я згадаў гэтую гісторыю для іншага.

На яе прыкладзе відаць, што для гісторыі не так і важна, на чым баку была праўда.

Хто лепшы — абаронцы той знакамітай Троі, ці Адысей са сваімі сябрамі? Застаюцца ў гісторыі адно подзвігі. Застаюцца героі.

Пройдзе яшчэ тысяча гадоў і час пасцірае розніцу паміж захопнікамі Беларусі, абаронцамі, калабарантамі... Застаюцца толькі подзвігі, толькі ўчынкi...

Знікнуць, забудуцца матывы, якімі кіраваліся змагары, а дзеянні — будуць жыць.

Гэта сёння для мяне фашысты і ёсць — фашысты, а тыя, хто з імі змагаўся — героі...

Супрацоўнікі ЧК, НКВС, КДБ — змагаліся з "ворагамі"...

А праз тысячу гадоў знікнуць назвы арганізацый, а застаюцца толькі?..

Правільна! Застаюцца героі і тыя, хто расказаў пра іх.

Гамер і траянскі конь — назаўжды.

Калі я вучыўся ў школе, то цяжка было сказаць: "Я ВЕРУ ў БОГА!".

Сёння цяжка сказаць: "Я НЕ ВЕРУ ў БОГА!".

А што адбылося за трыццаць пяць гадоў?

Вырашылі з жонкай адпачыць — схадзіць марожаным пачаставатца, кавы папіць. Дачцэ казалі, што пойдзем па парку паходзім і хутка вернемся. Карацей, патаемна ад дачкі выправіліся ў кавярню. І было нам весела, як дзецям. І марожанае аказалася неверагодна смачным. Да кавы мне падалі маленькую шакаладку. Жонка прапанавала, каб я шакаладку не еў, а занёс дачцэ. З шакаладкай у кішэні мы і вярнуліся дамоў. Дачку пачаставалі. Схлуслі, што Глобуса сустраці пад "Цэнтральным" і ён перадаў асабіста ёй.

Дачка доўга глядзела на пачастунак. Потым сказала: "Знаёмая нейкая шакаладка. Чатырыста трыццаць рублёў каштуе. У "Сталіцы" такія даюць."

Мы з жонкай пачалі смяцца, але, як ні дзіўна, нам не было сорамна.

Праз заплюшчаныя павекі, праз сіснутыя пальцы, праз скуру праходзіць час — прасочваецца... Спыльваюць, амаль сплылі: Акуджава, Біглас, Дорс, Севярын Краеўскі... Застаюцца пахі, хвіліну таму пахла з двара ліпавай квеценню, а цяпер гляджу на светла-жоўтыя бубачкі на тых жа ліпах... Яшчэ ўчора стрыжы-маладзёны вучыліся лётаць пад маладзіком на ясным небе. Сёння ж яны высока-высока, ледзь відаць...

А я палю свой сіні "Winston" і збіваю попел у гаршчок са сталетнікам...

Першую сваю аднаразовую запальнічку я памятаю, як першую цягарэту, як першы пацалунак, як першыя сапраўдныя джынсы, як

Першую сваю аднаразовую запальнічку я памятаю, як першую цягарэту, як першы пацалунак, як першыя сапраўдныя джынсы, як

Першую сваю аднаразовую запальнічку я памятаю, як першую цягарэту, як першы пацалунак, як першыя сапраўдныя джынсы, як

Першую сваю аднаразовую запальнічку я памятаю, як першую цягарэту, як першы пацалунак, як першыя сапраўдныя джынсы, як

Першую сваю аднаразовую запальнічку я памятаю, як першую цягарэту, як першы пацалунак, як першыя сапраўдныя джынсы, як

першы... Карацей, першае запамятаецца назаўсёды. У 1975 годзе мінулага стагоддзя-тысячагоддзя займаў я запальнічку. Стрыечны брат падараваў. Ён лёгчык, за мяжу лятаў, адкуль і прывёз.

Яна была чорненая і зграбная... Заўсёды лёгка палічыць колькасць запалак у скрыначцы. А з запальнічкай — інакш. Не прасвечвалася мая прыгажуня — мела таямніцу.

Вядома, сам-насам, калі ніхто не бачыў, я прыпальваў ад запалак. І на вуліцы, калі прасілі прыпаліць, даваў запалкі. А вось у кампаніі даставаў з кішэні чорненую запальнічку і важна, як джэнтльмен, шчоўкаў, падносіў трапяткі агенчык да папяросы, ці пляскатай "Прымы". Калі скончылася газа, то я паспрабаваў запампоўваць сваю запальнічку з балона. Атрымлівалася, але ў сярэдзіну трапляла невялікая колькасць вадкасці. Пару дзён запальнічка працавала. Мне зайздросцілі не толькі мастакі-студэнты, аднакурснікі, але і выкладчыкі пазіралі з павагай. Такі тады быў дзіўны час.

Божа, як прыемна было прыпальваць ад той запальнічкі. Нават танныя цягарэты здаваліся шлахетнымі і смачнымі...

Палез на антрэсолі, каб знайсці рамку пад бацькаў фотаздымак. Ubачыў стары радыёпрыёмнік, зразумела — кароткахвалевы. Пакрыўці рыфленне колца, паглядзеў, як рухаецца чырвоная рыска за шкалом. Прачытаў надпісы: Берлін, Цюрых, Стакгольм, Прага, Хельсінкі, Бон, Масква, Кіеў... у бацькі былі і тры кароткахвалевыя радыёпрыёмнікі. Адзін стаяў побач з ложкам, другі на падаконні кухні, трэці на спіны каняці ў зале.

"Голас Амерыкі з Вашынгтона", "Свабода", "Бі-Бі-Сі", "Радыё Ваткан"... Бацька ўважліва слухаў навіны, бо не верыў тэлевізару, газетам, савецкаму радыё. Калі тэлекам, то і замежным станцыям ён не надта верыў. Рамку я знайшоў, а прыёмнік акуратна паставіў за кардонную скрыню ад манітора.

Эпоха радыё — скончылася. Гэта я адчуў, калі стаяў на раскладной лесвіцы і зачыняў антрэсолі.

Калі малады журналіст кажа, што пойдзе працаваць на радыё, то мне робіцца сумна. Не, я не адгаворваю, бо і на могілках некаму працаваць трэба... але для сябе вырашыў — эпоха радыё за далаглядам, хоць галасы яшчэ гучаць, спрабуюць нешта крыкнуць праз сіпэнне хваляў, але іх амаль ніхто не чуе.

Сцяпан Антонавіч Ляйчонак — жончын дзед, акрамя таго, што валодаў шматлікімі рамёствамі: каваль, цесля, пчаляр, музыка (граў на скрыпцы), умеў яшчэ і чараваць.

Сам бачыў, як прыходзілі запалаканыя і ўсхваляваныя жанчыны. Бачыў, як прыводзілі кароў з неверагодна сумнымі вачамі.

Таёмныя веды вабяць неверагодна. Я распытваў дзеда Сцяпана, дзе і калі ён навучыўся чараваць. Дзед расказаў, што навучыў яго чараўніцтва адзін немалады чалавек-малаканін. Той чалавек памёр у дзеда на руках, у нямецкім лагеры для палонных чырвоармейцаў. У палон беларус Сцяпан Ляйчонак, трапіў пад Рэжэвам, на самым пачатку вайны. Там, за калочым дротам, і атрымаў малады салдат таёмныя веды. Даведаўся, як рабіць напой, якія словы трэба казаць... Няхай гэта сёння і не вельмі патрэбнае майстэрства-рамяство лекаваць хворую свойскую жывёлу, але мне было цікава і хацелася дакрануцца да таямніцы...

Талент чараўніка, тлумачыў мне дзед, можна перадаць адно па мужчынскай лініі.

З родных унукаў ніхто пераймаў тую навуку не хацеў. Пагадзіўся адно толькі я. Дзед Сцяпан усцешчыўся і паабяцаў навучыць мяне для пачатку лекаваць кароў. Калі ж пачне атрымлівацца, то

раскажа і пакажа, як чараваць людзей... Пачатак вучобы мы з ім усё адкладалі ды адкладалі да наступнага лета...

Карацей, не паспеў я стаць чараўніком...

Быўмае, што калі-нікалі і шкадую...

Нават маленькая сям'я — большая за Радзіму.

Мінулае вайна. Адзін з братаў (сярэдні) у партызанах, малодшы — у паліцыі, старэйшы — у савецкім лагеры яшчэ з трыццаць сёмага... Думаецца, што той, які ў паліцыі, ненавідзіць уладу камуністаў?

А той, які ў партызанах, моцна ненавідзіць фашыстаў? Па мне — справа ў беларускім менталітэце. І першы брат, і другі і трэці — занялі тая месцы, якія дапамаглі зберагчы бацькоў, сясцёр, дзяцей...

А яшчэ — і паліцай, і партызан усю вайну дапамагалі сям'і свайго старэйшага брата. Так і ацалелі.

Для тутэйшых такіх паводзінаў тыповыя. Прыкладаў не злічыць. Не краіна, не дзяржава, ні ўлада беларуса не цікавяць больш, чым яго сям'я, больш, чым здароўе родных. Тут бацькі да апошняга дапамагаюць сваім дзецям і ўнукам.

Дзеці дапамагаюць састарэлым бацькам, даглядаюць іх. Гэтым беларусы моцна адрозніваюцца ад сваіх суседзяў. У нас не столькі кінуць дзяцей і бацькоў, як у суседзяў... Ёсць і ў нашых сем'ях сваркі і спрэчкі, але як без гэтага...

Нават маленькая сям'я — большая за Радзіму.

Бывае, калі ціскаю кнопкі клавіятуры, а на маніторы з'яўляюцца сказы, то свару на сабе апошнімі словамі. Называю графаманам, ня здарам і няўмекам апошнім...

Думаю, ну навошта я звязваюся з гэтай цяжкай працай? Але, калі чытаю іншых графманаў, то радуся, што я не самы апошні з іх, што ёсць і горшыя-лепшыя.

Гулялі з жонкай па горадзе. Нават у дождж Мінск выразны і своеасаблівы. Будынкi велічныя. Стратактыя парасоны па праспекце пльвучы. Разважалі пра тое, які фотаапарат варта набыць, каб здымаць архітэктурныя краявіды і людзей. Вырашылі набыць добры Магчыма, што так бы яно і было. Але... Як у апавяданні Чэхава "Карневіцкія званы". Зайшлі ў мастацкі салон пагрэцца. А там прадаюцца мальберты. Мы, як іх пабачылі, то слінкі пускаць пачалі. Абмацалі, аглядзелі, і позіркамi і далонямi палашчылі.

І вырашылі — замест фотаапарата лічбавага, набыць сабе мальберт драўляны. Мальберт — рэч жывая. Прынесці яго дамоў і пацаць маляваць.

Навошта мастакам фоцік?

Няхай фотакамеры купляюць тыя, хто маляваць не ўмее.

Хто жыве доўга — выглядае сумна: чарапах, крумкач, кветка альяс.

Вярнулася дачка з гімназіі. Я сяджу за кампом і пішу. Пастаяла за спінай, пачытала і выдала: "А ўяўляеш, як цябе гадоў праз пяць дзесяць будуць дзеці ненавідзець?" Цішыня. "Ім жа давадзецца ўсё гэта на ўроках вучыць!"

Калі мне было чатыры гады, то я ведаў, што лягчы за ўсё намалываць — крыж і дым. Цяпер я ведаю, што гэта намалываць цяжка.

Прачнуўся сярод ночы — прахпіўся і колькі часу сядзеў, узіраўся ў цемру, у кут...

Ну, чаму, калі сніцца алкаголь,

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

то гэта не віно, піва, каньяк, а заўсёды бясколерная, як вада, гарэлка? Мне снілася гарэлка... Я піў яе, глытаў, жулікаў... Мне здавалася, і цяпер здаецца пры дзённым святле, што ўсё добра, што няма залежнасці, што я не алкаголік. Але, ці так гэта? У сне, як і трынаццаць гадоў таму наяве, я піў, пакуль у бутэльках была празрыстая вадкасць... Баяўся, што калі не дапію, то мне не хопіць.

І тады я абрынуся, як камень, пайду на дно... Гэта пакута — піць у сне. Пакута...

— Што пішаеш?

— Даўно нічога не пішу. Кінуў!

Шмат разоў чуў такі адказ. Ад мастакоў, паэтаў, празаікаў, музыकाў... Раней мяне такія, ці падобныя адказы здзіўлялі. Я не разумеў, як можна кінуць творчасць.

А потым дайшло. Не чалавек кідае творчасць, а яна кідае яго.

З'яўляецца ў вачах звяржыная самота і безнадзейнасць, а рот крывіць усмешкай самагубцы.

Можна разабраць твор мастацтва на фрагменты, на сказы і словы, на дэталі, як гадзіннік. Тады зробіцца зразумелым, як твор працуе, чаму гадзіннік цікае і паказвае час. Гэта не вельмі складана...

Але, як не намагайся, не зразумееш, як мастак, паэт, празаік, творца дадумаўся, вынайшаў, зрабіў адкрыццё. З чаго ўсё пачалося? Таямніца. У ёй і хаваецца Бог, д'ябал, талент...

Пра гарадскую і "дзеравенскую" літаратуру спрачацца бессэнсоўна. Бо няма ні першай, ні другой. А што ёсць? Скажу: беларуская, амерыканская, кітайская, японская, нямецкая, руская і г. д....

Мяне, як чыгача, не моцна цікавіць пра што яна, дзе адбываюцца падзеі, у горадзе, мямстэчку, вёсцы, на месцы, у самалётцы, на караблі, на субмарыне... Мне — фіялетавыя. Мне не важна, у якім стагоддзі тое адбываецца — вайна, мір, рэвалюцыя... Мне важна, каб у літаратуры была — літаратура.

Калі няма яе, то ўсё астатняе мне і не трэба...

І мне здаецца, што пытанне ў наступным: а што такое літаратура?

Заўважыў — старыя кніжкі не жадаюць пасунуцца, каб прыняць нову.

ХЛЕБ. Я люблю хлеб.. Без хлеба мне не смачна, не наядося. Нават малочны суп і тварог ем з хлебам. Жонка з дачкой пасміяюцца, падначваюць, а я — ем. Калі вяртаюся з замежжа, то не магу дачакацца, калі нарэшце прынясуць загорнуты ў мяккі цэлафан чорны, ці шэры беларускі хлеб. Пачынаю заўсёды з яго... Дзе б ні быў — паўсюль хлеб нясмачны, як нежывы, як неспраўдны.

Раней любіў маскоўскі хлеб. Яшчэ з войска. Калі ноччу пад'язджала абабітая бляхай машына з чорным надпісам "Хлеб", то я выходзіў на вуліцу са сваёй майстэрні. Стаяў побач з машынай, ці сядзеў на ганку, круціў у пальцах цягарэту, але не прыпальваў. Глядзеў, як нехайныя садацікі перагружаюць яшчэ гарачы, духмяны хлеб, як пераносіць у хлебарэзку. Прапаршчык з хлебарэзам пералічвалі боханы, падпісвалі паперы — машына з'язджала, а хлебны дух яшчэ вісеў у паветры. Хлебарэз з прапаршчыкам давалі мне цёплы бохан і я вяртаўся ў майстэрню. Гатаваў гарбату і, пакуль яна запарвалася, еў той цёплы і духмяны хлеб. І было ў тым смаку свойскае, хатняе, можа, толькі малака не ставала.

Цяпер і маскоўскі хлеб згубіў свой смак. Калі еду ў Маскву, то сябры просяць, каб я абавязкова прывёз пару боханаў сапраўднага хлеба. І я вязу. Мне прыемна, што ў маёй сумцы ляжаць боханы чорнага, як зямля, хлеба. І мне няцяжка яго несці.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Гэта адно з тых чалавечых жаданняў, якое прыемна спраўдзіць.

Вуліцы ў багажы

У выставачнай зале Барысаўскай цэнтральнай бібліятэкі адкрылася экспазіцыя работ Галіны Левінай, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне архітэктуры, аўтара будынка новай сінагогі ў Мінску, арганізатара правядзення ў Беларусі міжнародных дзіцячых пленэраў "Адраджэнне яўрэйскага мястэчка", стваральніка сцэнаграфіі некалькіх спектакляў у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі, аўтара двух паэтычных зборнікаў. Выстаўка "Мой багаж — вуліцы, вуліцы..." прадстаўляе яшчэ адну цікавую грань рознабаковага таленту мастачкі — майстэрства ў малюнку ды жывапісе. На выстаўцы дэманструюцца жывапісныя эцюды, ілюстрацыі да апавадванняў Р. Рэзеса, невялічкія дарожныя замалёўкі беларускіх, яўрэйскіх, італьянскіх ды іншых мясцін. Паводле слоў аўтаркі, яна вадае, магчыма, таму, што ў дзяцінстве ў яе не было ложка і яна доўгі час спала ў чамадане.

Работы Галіны Левінай зацікавяць усіх, хто аддае перавагу мастацтву інтымнаму, душэўнаму. Кожная замалёўка — гэта не толькі ўражанні падарожніка паводле гарадскіх краявідаў, але і размова пра нешта значнае, патэмае. Яны прасякнутыя насычана-індывідуальным успрыманнем свету. Віртуознае валоданне тэхнікай малюнка дазваляе аўтарцы, не засяроджваючы ўвагу глядача на мастацкім вырашэнні сваіх работ, адразу пераходзіць да галоўнага — да стварэння атмасферы розных гарадоў, якая на маленькіх лапіках паперы фарміруецца ў паэтычныя вобразы.

Здаецца, паэтычнасць — ключавое слова ў творчасці Галіны. Невыпадкова вершы сталі яшчэ адной формай адлюстравання думак, пачуццяў, уражанняў мастачкі. Дарэчы, на выставе можна пазнаёміцца і з лірыкай Галіны Левінай, якая прадстаўлена ў двух зборніках паэзіі, ілюстраваных аўтарам. У іх нямала падарожных рыфмаваных замалёвак, якія дазваляюць глыбей пранікнуць у вобразы гарадоў на малюнках.

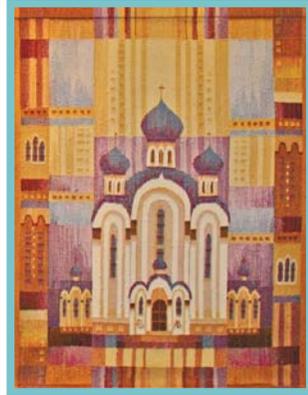
Выстаўка работ Галіны Левінай — гэта запрашэнне да падарожжа па інтымнай тэрыторыі, на якой, паводле слоў мастачкі, зверху гарады напісаны дамамі, а знізу — крокамі...

Наталля ЦАРЫК,
кандыдат мастацтвазнаўства

«Грыфаманія» мацнее...

21 лютага ў Палацы культуры МТЗ сталічны прад'юсерскі цэнтр "Музыкальныя картінкі" прэзентуе першы канцэрт свайго новага праекта "Майстры акустычнай гітары". Гэта своеасаблівае адгалінаванне папулярнага фестывалю гітарыстаў "Грыфаманія", які летас ладзіўся ўжо дзевяты раз. Да заўтрашняга канцэрта спрычыніліся дуэт гітарыстаў Уладзімір Угольнік — Аляксандр Церахаў, гітарыст Уладзімір Ткачэнка ў партнёрстве з вакалісткай Людмілай Куц, віртуоз фламэнка Андрэй Вайцяхоўскі ды малады выканаўца на класічнай гітары, лаўрэат міжнародных конкурсаў Павел Кухта.

Лана ІВАНОВА

З Новым годам, або Прывітанне, вясна!

Выстаўка работ творчай моладзі Кітая і Беларусі ладзілася ў сталічнай мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" напярэдадні традыцыйнага кітайскага наваляцця. Месяцавы календар, паводле якога кітайцы адзначаюць сваё 1 студзеня — "Чуныцзе", Свята Вясны, не супадае са звычайным еўрапейскім. Але тут, ва ўрачыстай творчай атмасферы, сімвалічная сустрэча новага года і вясны паяднала ўсіх. Зычныя калядкі, народныя святочныя танцы з вясёлай саламянай козачкай і зоркай, жартоўныя зімовыя гульні — такі каларытны беларускі падарунак парадаваў шматлікіх і разнамоўных гасцей вернісажа, арганізаванага Пасольствам Кітайскай Народнай Рэспублікі ў нашай краіне сумесна з Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры і мастацтваў і пры падтрымцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

На цырымоніі адкрыцця выстаўкі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол КНР у Рэспубліцы Беларусь Лу Гуйчэн, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Барыс Святлоў, намеснік міністра культуры Беларусі Віктар Кураш гаварылі пра традыцыйна моц-

Здавалася б, ужо мінулі ўсе традыцыйныя студзеньскія святы, і мы ўвайшлі ў звыклы рытм сваіх спраў: узяліся хто за працу, хто за вучобу. Але навагоднія рытуалы зноў нагадалі пра сябе: яны былі часткай незвычайнага вернісажа...

ныя, трывалыя сувязі, што існуюць паміж дзвюма нашымі краінамі ў гуманітарнай сферы. А яшчэ — пра тых добрых пацуцці, якімі абменьваюцца народы Беларусі і Кітая праз супольныя мастацкія праекты. Адзначалася імклівае і плённае развіццё нашага роз-

набаковага супрацоўніцтва ў галіне культуры і адукацыі, новым яркім прыкладам якога з'явіліся і выстаўка ў галерэі "Універсітэт культуры", і прымеркаваны да яе адкрыцця канцэрт з удзелам кітайскіх студэнтаў у Маладзёжным тэатры эстрады.

Супольныя актыўныя спрыяюць нашаму збліжэнню, сяброўству, узаемнаму ўзбагачэнню мудрымі традыцыямі продкаў і сучаснымі дасягненнямі ва ўсіх сферах дзейнасці. Тым больш, у мастацтве: мова яго — універсальная камунікатывы сродак, яна зразумелая без перакладу.

Экспазіцыя прадставіла дыпломныя работы выхаванцаў больш як дзесяці найпрэстыжных мастацкіх акадэміяў Кітая, а таксама творы студэнтаў БДУКіМ і нашай акадэміі мастацтваў. І невыпадкова, на думку арганізатараў і ўдзельнікаў вернісажа, гэтую падзею прымеркавалі да сустрэчы вясны новага года: вясна — сімвал абуджэння новага жыцця, сімвал маладосці. Маладосць у творчасці нясе радасць, аптызм, жыццядайную энергію, свежасць думкі. Моладзь для кожнай краіны — будучыня і надзея. Дык хіба не цікава глядзець, параўноўваць, як у творчасці маладых мастакоў — беларускіх (Вольга Кісялёва, Сяргей Акецьшын, Вольга Дзенісенка, Аляксандр Скоробагата, Вольга Мельнік, Ала Пашкевіч...) і кітайскіх (Лі Мэйлін, Сунь Хань, Лі Вэй, Шы Мен, Сун Юй, Сю Джань...) — увасабляюцца традыцыйныя, вопыт сусветна вядомых папярэднікаў, імкненне да асабістага спазнання свету на аснове мудрасці многіх пакаленняў?

Спрычыніўшыся да гэтай выстаўкі, кожны глядач, разам з аўтарам псіхалагічных жывапісных партрэтаў, графічных замалёвак, узораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, мог адчуць сябе маладым, назіральным, дапытлівым, удумлівым і поўным надзей. І звярнуць увагу на тое, колькі невытлумачальна агульнага, роднаснага між намі, людзьмі, хай сабе мы жывём у розных баках свету.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымках: Таццяна Лаціцкая, габелен "Адвечны заступнік"; Лю Янсян, "Летняя сонцастая"; У Жэйіао, "Падчас адпачынку"; калядуе "Талака".
Фота Віктара Кавалёва

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5-і гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую прарыску) з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбару на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:

- кафедра аркестравага дырыжывання: загадчык кафедры — 0,5 ст.;
- кафедра спецыяльнага фартэпіяна: дацэнт — 1 ст.; старшы выкладчык — 0,25 ст.;
- кафедра гісторыі музыкі: дацэнт — 1 ст.;
- кафедра камернага ансамбля: дацэнт — 1 ст.;
- кафедра канцэртмайстарскага майстэрства: дацэнт — 1 ст.;

- кафедра медных духавых і ўдарных інструментаў: дацэнт — 1 ст.; старшы выкладчык — 0,5 ст.;
- кафедра скрыпкі: прафесар — 1 ст.;
- кафедра тэорыі музыкі: старшы выкладчык — 0,33 ст.;
- кафедра моў: выкладчык — 1 ст.;
- кафедра баяна і акардэона: прафесар — 1 ст.

На працягу шасці студзеньскіх вечароў у канцэртнай зале сталічнай дзіцячай музычнай школы №19 чацвёрты год запар ладзілася свята беларускай нацыянальнай культуры.

Традыцыя нарадзілася 7 гадоў таму, калі ў гэтай школе ўпершыню адбыўся вечар народнай музыкі і твораў XIX стагоддзя. Нарадзілася ідэя прэзентаваць некаторыя з'явы з гістарычнай панарамы развіцця нацыянальнай культуры. Вядома, гэта было немагчыма зрабіць сіламі энтузіястаў толькі адной школы. Таму школьныя канцэрты, з часам пашырыўшы свае межы, ператварыліся ў сапраўдны культурніцкі традыцыйны фест. З 2007 года гэта ўжо Тыздзень беларускай нацыянальнай культуры "Галасы стагоддзя".

Сёлетняе свята распачалося звонкімі галасамі ансамбля трубачоў "Festivo" (кіраўнік А. Карацееў) БДУ культуры і мастацтваў, якія выконвалі старажытнаму музыку XVI—XVII стст. На фест завіталі таксама госці: харэаграфічны ансамбль "Дзіця свету" (кіраўнік Т. Быстрова), гурт старадаўняй музыкі "Тэстамент" (кіраўнік Ю. Панкевіч), лаўрэат міжнароднага конкурсу "Славянскі кубак" харэаграфічны ансамбль "Лялькі" (кіраўнік І. Стахоўская), ды іншыя калектывы. Два вечары былі прысвечаныя 75-годдзю Беларускага саюза кампазітараў: сустрэча з кампазітарам Л. Захлеўным і канцэрт інструментальнай музыкі В. Іванова, В. Карэтнікава, В. Помазава, Я. Грыдзіошкі, В. Войціка ды іншых айчынных аўтараў. Вучні ДМШ № 19 падрыхтавалі да свята пастаноўку дзіцячай оперы "Дзюймавачка" паводле казкі Г.-Х. Андэрсена на тэксце і музыку У. Саўчыка.

Арганізатары фесту — БСМД, Беларуская асацыяцыя духавых аркестраў і ансамбляў — сардэчна запрашаюць на будучыя свята ўсіх, хто любіць Беларусь, хто ганарыцца роднай культурай.

Зміцер КАРАЦЕЕЎ

23 снежня адбыўся ўстаноўчы сход па стварэнні Асацыяцыі оперна-сімфанічных дырыжораў. Гэта ўжо сямая творчая асацыяцыя Беларускага саюза музычных дзеячаў. Ганаровым старшынёй абараны народны артыст Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі прафесар Генадзь Праватараў, старшынёй — заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь Аляксандр Анісімаў.

16 сакавіка ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбудзецца прысвечаны 80-годдзю маэстра Г. Праватарава дабрачынны бенефіс-канцэрт "Музычнае прынашэнне", які адначасова стане прэзентацыйнай Асацыяцыі оперна-сімфанічных дырыжораў. У канцэрте ўдзельнічаюць 4 аркестры, 2 хоры, наш госць з Расіі народны артыст СССР Уладзіслаў П'яўко, салісты Беларускай оперы і філармоніі.

А.С.

Сябры! На вашы пытанні, якія датычаць падрыхтоўкі матэрыялаў для гэтай старонкі, адкажа першы намеснік старшыні Праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў Наталля Васільеўна ВІТЧАНКА. Тэлефоны: (017) 222-37-33 — працоўны; (029) (507-55-05 — МТС; (029) 699-32-00 — Velcom.

Уладзімір Скараходаў — узор чалавека, які, што называецца, зрабіў сябе сам. Звычайным вясковым хлапчуком без музычнай падрыхтоўкі ён пераступіў парог Магілёўскага музычнага вучылішча. Цяжка, з вялікімі намаганнямі, спасцігаў азы нотнай граматы, пераадоляючы не толькі адсутнасць першапачатковай музычнай адукацыі, але і хваробы, голад, галечу. Менавіта там, у юнацтве, у яго жыццё ўвайшла музыка. Назаўсёды. Як лёс. Чым бы ён ні займаўся, яна вяла яго, падтрымлівала і дапамагала як нязменны спадарожнік, адданы сябра. Зрабілася сродкам самавыказвання. І навучыла ўсё даводзіць да дасканаласці.

У паслужным спісе Уладзіміра Скараходава мноства музычных прафесій: артыст і дырыжор аркестра драматычнага тэатра ў Магілёве, саліст сімфанічнага аркестра Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, кіраўнік эстраднага аркестра архітэктурна-будаўнічага тэхнікума і ... педагог. Педагог, якіх мала, педагог з вялікай літарай, вучыцца ў якога — шчасце. Аднайчы ўзяўшыся за выкладчыцкую справу, турботную і часта няўдзячную, Уладзімір Паўлавіч не кідаў яе ўжо ніколі, нават спалучаў з адміністрацыйнай і кіраўнічай працай. А сёння прызнаецца, што яшчэ ніколі не быў такі шчаслівы, як цяпер, калі з'явілася магчымасць цалкам аддацца ўлюбенай справе. Вынікі гэтай самааддачы сапраўды ўражваюць: 15 лаўрэатаў міжнародных і нацыянальных конкурсаў выхавана ім, вучні У. Скараходава перамаглі ў больш як 20 конкурсах.

Прафесар Скараходаў — аўтар больш як 70 навуковых прац і чатырох манаграфій па самых розных аспектах музыкालогіі. Але даўно ім была задумана яшчэ адна кніга, прызначаная для яго вучняў. І гэ-

Дзяржаўны і грамадскі дзеяч, дыпламат, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, член прэзідыума праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў, правадзейны член (акадэмік) міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, доктар культуралогіі, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. За гэтымі словамі — цэлае жыццё, дзівоснае, глыбокае, насычанае. У гэтым жыцці шмат старонак, напоўненых драматызмам і жыццесцвярдзальнай сілай. Іх варта пагартыць...

Не чакайце літасці натхнення

тая мара, як і ўсё задуманае гэтым чалавекам, ажыццявілася. Толькі што кніга выйшла з друку — не падобная да ўсяго, напісанага прафесарам Скараходавым раней. Называецца "Парады маім вучням" і, напэўна, будзе вельмі запатрабаваная чытачом. Нягледзячы на тое, што выданне прысвечана метадыцы асваення любімага інструмента — кларнета, насамрэч вучыць яго значна большаму — вучыць пра-

цаваць над сабой і пераадоляваць сябе, вучыць мудрасці, вучыць жыццю. Кніга напісана даверлівай мовай, у форме асобных лістоў да сваіх вучняў, гэта і душэўная размова, і думкі ўголас. Любоўю, павагай, разуменнем складанасці лёсу музыканта, жаданнем дапамагчы і сваім вучням, і усім будучым музыкантам прасякнутыя старонкі, на якіх аўтар дзеліцца прафесійнымі сакрэтамі з чытачом адкрыта, эма-

цыйна, з вялікай радасцю — як і ўсё, што ён робіць у жыцці. Уладзімір Паўлавіч жартуе, што прозвішча ў яго такое спрыяльнае: Скараходаў. Вось так, "скорым ходам" ён у гэтым жыцці стаў бліскучым музыкантам, выхаваў плеяду таленавітых вучняў, абараніў доктарскую дысертацыю, працаваў намеснікам міністра культуры БССР, быў на дыпламатычнай рабоце, узначальваў Беларускі інстытут праблем культуры, у вольны час купаўся ў палонцы, займаўся падводным паляваннем і гэтак далей, і гэтак далей. Сакрэт свайго поспеху ён сам раскрывае ў новай кнізе: "Праца. Памятайце заўсёды: ніякія здольнасці не дапамогуць, калі вы не арганізуеце сістэматычных, сур'ёзных, разумных заняткаў. Толькі яны зробіць вас прафесіяналамі.

Не чакайце прыліву творчых сіл і магчымасцяў, якія называюцца натхненнем, яны не адчуваюцца штодзённа, вучыцеся кіраваць працэсам штодзённых заняткаў і прымушайце сябе працаваць нават тады, калі не адчуваеце да гэтага асаблівага жадання".
Арцём КУМЕЛЬСКІХ

Мне 70? Не веру...

1964 год. Люты. Марозік. Я выходжу з маршрутнага аўтобуса "Нясвіж — Клецк", раблю некалькі крокаў убок і правальваюся па пояс у сумёт. Удалечыні свеціцца агеньчыкі вясковых хат. Гэта — Лань, а я — студэнт 5 курса аддзялення харавога дырыжыравання Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Валерыі Аўраменка. Па просьбе кіраўніцтва абласнога Дома народнай творчасці я накіраваны сюды для аказання кансультацыйнай дапамогі мясцоваму мужчынскаму хору.

Клуб. Зала пустая. На сцэне — мужчына сярэдніх гадоў са скрышкай у руках. Знаёмімся. Гэта — арганізатар і кіраўнік, вялікі энтузіяст харавых спеваў, выкладчык мясцовай школы Уладзімір Пешкур, чья хага на доўгія шэсць гадоў маёй працяглай камандзіроўкі зрабілася цэлым прытулкам. Бо два разы на месяц былі рэпетыцыі: пачатак а 23-й, заканчэнне — а 1-й гадзіне ночы. Раніцай 6-гадзінным аўтобусам я вяртаўся ў Мінск.

Ні фартэпіяна, ні баяна. Вучылі з галасу. Хор — 40 чалавек. Выкладчыкі, механізатары, паляводцы. Кіраўнік калгаса — Дзідзевіч — з журналом наведвання на кожнай рэпетыцыі. Прайшло некалькі гадоў; у калектыве зване "народны", у клубе — інструмент, адзінка канцэртмайстра і кіраўніка.

А да гэтага быў 1958 год, калі я, навучэнец 3 курса Гомельскага музычнага вучылішча, заснаваў свой першы хор у роднай сярэдняй школе №19 і неаднаразова выступаў з ім на раённых і гарадскіх аглядах.

Так пачынаўся мой хормайстарскі шлях.

Кансерваторыя. Кантактаваў і працаваў поруч з такімі выдатнымі музыкантамі і выкладчыкамі, як А. Багатыроў, М. Бергер, Р. Шаршэўскі, І. Жыновіч, А. Стагорскі, І. Цвяткава, І. Гітгарц, М. Маслаў, Г. Зеланкова, В. Роўда, С. Асколкаў, М. Людвіг і шмат іншых — вось маякі, якія асвятлялі шлях маіх аднакурснікаў.

Сям'я, дзеці. Прыватныя кватэры. Праца па-сумяшчальніцтве: хор і ўрокі спеваў у Мінскім суворавіцкім вучылішчы; мужчынскі хор у закрытай вайскавай навучальнай установе, стварэнне хору медыкаў у 1-й клінічнай бальніцы, дзе вядомы галоўны ўрач Шуба, як і Дзідзевіч, прыходзіў на рэпетыцыі з журналом.

1970 год. Мяне, асістэнта-стажора, запрасілі на размову тагачаснага міністра культуры М. Мінкевіча, якога дагэтуль лічу аднім з лепшых кіраўнікоў культуры. Мне была прапанавана праца ў Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэле Беларусі. На той час у калектыве засталася 34 спевакі з 70. Не перапыняючы працу, неабходна было правесці конкурс і запоўніць вакансіі. Што было і зроблена. 120-130 канцэртаў на год, з іх 40 — па Саюзе: ад Калінінграда да Іркуцка, ад Севераморска да Кушкі; 30 канцэртаў на вёсцы, куды толькі маглі даязджаць колы "ЛАЗаў". Праца з такімі майстрамі, як Р. Шырма, У. Раговіч, Д. Рулінскі, Я. Грамыка, Л. Шымановіч; легендарныя спевакі М.Шуманскі, В. Юневіч, В. Някрасаў ды іншыя.

У памяці адзін эпізод. Глыбінка Віцебскай вобласці. Вясковы канцэрт. Тухне святло. Капэла працягвае спяваць пры запалках і каганцах. Канцэрт адбыўся. Кур-

рыльня. Заходзяць мужыкі: "Да гэтага былі якія-та ВІА з гітарамі, а як пагухла святло — падаліся дамоў. А вы, здаецца, спяваеце і без святла". Вось як!

1976 год. Я — дырэктар Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі, чацвёрты за кароткі час. За невялікі тэрмін салідарызавалі педагогічны калектыв і праца наладзілася. Тым часам па ўсёй краіне пачалася рэарганізацыя Дамовы народнай творчасці ў Навукова-метадычныя цэнтры народнай творчасці, і я прыняў прапанову ўключыцца ў гэтую справу.

1980-ыя ў год стварэння Рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтры народнай творчасці і культасветработы, затым з'явіліся такія цэнтры ў абласцях (АНМЦ).

Было чым ганарыцца РНМЦ НТ і КТР. Напрыклад, адзіным Рэспубліканскім аглядам сельскай мастацкай самадзейнасці. На працягу года камісія аб'ездзіла ўсю краіну і рэкамендавала выключна вышковыя клубныя калектывы на вышківы канцэрт, які адбыўся на сцэне опернага тэатра і атрымаў вялікі розгалас. Сёння, на жаль, пра гэта мала хто памятае, як і пра адраджэнне І Рэспубліканскага сельскагападарчага кірмашу, што адбыўся ў Століне (галоўны рэжысёр П. Гуд) і пра што ў свой час пісала газета "Правда".

1982 год. Я вырашыў вярнуцца ў кансерваторыю, дзе нанову праішоў шлях ад бібліятэкара-інфарматара да дэкана вакальна-харавога факультэта і прафесара кафедры. Гэта быў самы насычаны перыяд маёй працы: новыя вучэбныя планы, новыя вучэбныя праграмы, праца ў аўтарскіх калектывах па стварэнні адукацыйных стандартаў па спецыяльнасці "харавое дырыжыраванне", "спевы" і "музычная рожысура"; стварэнне сцэнарый і анталогіі; сумесная праца з маім сябрам Альбертам Кашпурам над рэпертуарнымі зборнікамі, арганізацыя і правядзенне нацыянальных і міжнародных конкурсаў і да т.п.

Я ніколі не спыняў хормайстарскай працы. У 1982-м быў запрошаны ў Народную харавую капэлу Палаца культуры Белсаўпрафа, з якой займаюся і сёння. Калектыву больш як 50 гадоў, ён — лаўрэат і дыпламант рэспубліканскіх, усесаюзных, міжнародных конкурсаў. Капэла ўзнагароджана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, мае званне "Заслужаны амаатарскі калектыв".

Памяць захоўвае шмат падзей: Сусветны фестываль моладзі ў Маскве, свята харавой музыкі ў Прыбалтыцы (Тарту, Талін, Рыга, Вільнюс), конкурсы і выступленні з канцэртным хорам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі (Польшча, Германія, Італія), свята дзіцячай харавой музыкі з удзелам школ г. Мінска, праца ў журы конкурсаў, а таксама ўсебеларускіх фестываляў нацыянальных культур — поруч з маім сябрам і аднакашнікам, народным артыстам Беларусі Міхасём Дрынеўскім...

Я ніколі ні пра што не прыся, ніколі ні перад кім не прыніжаўся і не прыніжаў іншых. У мяне шмат сяброў. Мяркую, ёсць і непрыяцелі. Мне здаецца, што мяне паважваюць шматлікія музыканты, якія працуюць у творчых калектывах і навучальных установах краіны. Я люблю сваю Alma-mater, паважваю калег па працы; люблю студэнтаў свайго факультэта і асабліва блізкіх мне па духу харавікоў. Я шаную сваіх бацькоў. Я шчаслівы чалавек. У мяне добрая сям'я. Я заўсёды дапамагаў людзям. Мне 70. Не веру. Сапраўды!

Валерыі АЎРАМЕНКА

За славянскую еднасць

краін робяцца даступнымі ўсім беларускім навукоўцам, студэнтам, наогул усім тым, хто цікавіцца нашай дысцыплінай. На канферэнцыях і пры выданні зборнікаў мы карыстаемся беларускай, рускай, украінскай мовамі.

Славянская філалогія — навука, скіраваная ў будучае. Па-сапраўднаму яднае народы ўзаемная цікавасць да культуры адзін аднога. Скажам, у 1995 годзе адбылася канферэнцыя "Адзінства ўсходнеславянскіх народаў: мінулае, сучаснасць, перспектывы". У 2007-м — "Нацыянальнае і агульнаславянскае ў культуры славянскіх народаў", у 2008-м "Усходнія славяне: гістарычная і культурная агульнасць".

Лілія Буланова, дырэктар Гомельскай спецыялізаванай славянскай бібліятэкі, звярнула ўвагу на яшчэ адзін бок дзейнасці ўстановы:

— З самага пачатку галоўнай задачай бібліятэкі было зацікавіць маладога чытача. У Гомельскім дзяржаўным універсітэце вывучаецца мова і культура славянскіх народаў, таму, зразумела, многія студэнты па сваіх вучэбных справах першапачаткова ішлі да нас. Але супрацоўнікі бібліятэкі ставілі перад сабой мэту прыцягнуць сюды як мага больш творчай і інтэлектуальнай моладзі. Таму ў нас дзейнічае некалькі праграм, арыентаваных на чытача і гледача, які цікавіцца прыгожым пісьменствам, пазыіямі, таямніцамі гісторыі.

Асаблівай любоўю нашых наведвальнікаў карыстаюцца праекты "Ліцэйскія сябры Пушкіна" і "Забутыя імёны", прысвечаныя творчасці і старонкам жыцця рускіх пісьменнікаў і паэтаў XVIII—XX стагоддзяў: Еўдакіі Растапчыной, Караліны Паўлавай, Тэфі, Льва Мэя, Мікалая Тураверова. Але не меншым поспехам карыстаюцца і вечарыны памяці класікаў усходнеславянскіх літаратур, чые творы добра вядомыя кожнаму: А. Чэхава, С. Ясеніна, М. Гумілёва, Лесі Украінкі, І. Франка, Т. Шаўчэнкі, Янкі Купалы, Якуба Коласа.

Дарэчы, у нас праходзяць не толькі вечары, прысвечаныя пісьменнікам. Напрыклад, мы прапанавалі нашым чытачам пазнаёміцца з мастацкай і музычнай творчасцю Напалеона Орды, з творчасцю кампазітараў А. Даргамьжскага, С. Рахманінава, М. Агінскага сумесна з абласным аддзяленнем саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь на базе нашай бібліятэкі створана школа маладых літаратараў, якой кіруе вядомая паэтэса Ніна Шклерава.

Работа бібліятэкі адзначана некалькімі ўзнагародамі. У прыватнасці, Граматай суполкі Кірылы Тураўскага, памятным знакам "2000 год хрысціянству", а ў 2006 годзе па рашэнні Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, Патрыяршага Экуменаўскага ўсяе Беларусі — ордэнам Кірылы Тураўскага II ступені № 1.

Марыя ШАМЯКІНА

Ужо 10 год існуе Гомельская спецыялізаваная славянская бібліятэка. За гэты час яна стала сапраўдным цэнтрам славянскай філалогіі, гісторыі, філасофіі. Тут адбылося нямаля мерапрыемстваў, як культурных, так і навуковых. Бібліятэку рэгулярна наведваюць студэнты і выкладчыкі, вучоныя і госці з іншых краін. У фондах бібліятэкі сёння налічваецца больш як 30 тысяч кніг, і лічба гэтая, зразумела, расце. Даведаўшыся

аб дзейнасці гэтай маладой бібліятэкі больш задаешся пытаннем — а як усё пачыналася? З гэтым пытаннем мы звяртаемся да Валерыя СЯШЦКАГА, старшыні Гомельскага абласнога Савета дэпутатаў, старшыні Гомельскага абласнога грамадскага аб'яднання "Таварыства Кірылы Тураўскага", бо менавіта па яго ініцыятыве была створана ў маі 1999 года Гомельская спецыялізаваная славянская бібліятэка.

Удзельнікі Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Традыцыі М. В. Ламаносава і сучаснасць": да 250-годдзя "Российской грамматики" М. В. Ламаносава (19-20 снежня 2007 г.)

Таварыства Кірылы Тураўскага з самага пачатку задумвалася як таварыства навукоўцаў, твораў, людзей, якія глыбока цікавіцца славянскай філалогіяй, гісторыяй, філасофіяй і этнапсіхалогіяй. Гэта кола аднадумцаў, якіх яднае ідэя культурнага і навуковага супрацоўніцтва між славянскімі краінамі. Таму тут надаецца асаблівае значэнне менавіта навуцы.

Доктар філалагічных навук, прафесар Гомельскага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны Уладзімір

Коваль награвязна распавёў пра навуковыя праекты бібліятэкі:

— Многія нашы навуковыя праекты так ці інакш звязаныя з асобай і творчасцю Кірылы Тураўскага. У 1994 годзе адбылася канферэнцыя "Спадчына Кірылы Тураўскага і сучаснае грамадскакультурнае жыццё", у 2000 годзе — "Гуманістычная і хрысціянска-духоўная спадчына Кірылы Тураўскага", у 2003-м — "Кірыла Тураўскі і наш час". Як можна заўважыць, асоба Тураўскага разглядаецца нам не толькі ў гістарычнай перспектыве, мы актуалізуем яго спадчыну, разглядаем яе як неад'емную частку сённяшняга духоўнага жыцця.

Але асновай навуковай дзейнасці славянскай бібліятэкі з'яўляецца, зразумела, славянская філалогія. Многія з нашых канферэнцый маюць статус міжнародных, бо прыцягваюць удзельнікаў з розных куткоў свету. Менавіта для канферэнцый па славянскай філалогіі, па гісторыі славянскай цывілізацыі і этнапсіхалогіі міжнародны статус набывае асаблівае значэнне, таму што даследаваць агульнаславянскую спадчыну можна толькі намаганнямі розных славянскіх народаў.

Варта адзначыць, што па выніках усіх нашых навуковых канферэнцый выдаюцца зборнікі. Такім чынам, здабыткі вучоных розных

падарункі. Прадстаўнікі Праваслаўнай Царквы падаравалі абразы, калекцыю дыскаў, мультымедычны падручнік "Праваслаўная культура". Ад Нацыянальнай бібліятэкі Чэшскай Рэспублікі Гомельская спецыялізаваная славянская бібліятэка атрымала кнігі рускіх эмігрантаў, пісьменнікаў і вучоных 20—30-х гадоў XX стагоддзя. Аснова бібліятэчнага фонду — энцыклапедычная і даведачная літаратура, кнігі па гісторыі і культуры славянскіх краін, філасофіі.

— Мы з самага пачатку рабілі стаўку на маладога чытача, — тлумачыць Валерый Сяпанавіч. — Для нас надзвычай важна было прыцягнуць менавіта маладога чытача. І гэта атрымалася. А наступным крокам стала навуковая работа. На базе бібліятэкі адбываюцца навуковыя канферэнцыі па праблемах славянскай філалогіі, гісторыі і філасофіі.

Сапраўды, Гомельская спецыялізаваная славянская бібліятэка штогод лагічна канферэнцый, многія з іх міжнародныя і маюць шырокі розгалас за межамі нашай рэспублікі. Актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні канферэнцый бярэ таварыства Кірылы Тураўскага. Дарэчы, у самым мяшканным бібліятэкі размешчаны стэнд, які ілюструе дзейнасць гэтай грамадскага аб'яднання.

Больш як тысячу кніг перадаў Славянскай бібліятэцы ў дар ад Расійскага ўрада Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Аляксандр Сурыкаў (16 мая 2008 г.)

— Калі распалася партыйная сістэма, — расказвае Валерый Сяпанавіч, — бібліятэка пры цэнтры палітасветы засталася без гаспадара. Кніжны фонд налічваў амаль 40 тысяч кніг. Большасць літаратуры, зразумела, была партыйнага накірунку, але нямаля кніг уяўлялі каштоўнасць і ў новыя часы. Спачатку бібліятэку палітасветы паспрабавалі злучыць з абласной. Але спецыялістаў з абласной бібліятэкі зацікавілі ўсяго некалькі соцень выданняў. Незапатрабаваныя кнігі пачалі ўжо звязваць у пакункі і рыхтаваць да знішчэння. Але само слова "знішчэнне" ў дачыненні да кнігі гучыць кашчунна. Зразумела, працэс знішчэння быў спынены, але заставалася пытанне — што рабіць з кнігамі?

Вырашальная роля ў вырашванні тых кніг і, нарэшце — у стварэнні самой бібліятэкі, належыць таварыству Кірылы Тураўскага. І пра яе варта сказаць колькі слоў.

15 гадоў таму, калі таварыства стваралася, і асобныя палітыкі ды навукоўцы любілі вышукваць факты непаразумення паміж славянскімі народамі. Але ў гісторыі абсалютна ўсіх краін і этнасаў было рознае. І таварыства Кірылы Тураўскага з'яднала якраз тых людзей, якія стаялі на пазіцыях пазітыўнага ўспрымання агульнаславянскага мінулага. Мы сыходзілі з таго, што любоў і ўвага да айчынай культуры і добрае веданне культур братніх народаў — тая аснова, на якой можна будаваць устойлівыя пазітыўныя адносіны ў любых сферах. Тут і палітыка, і эканоміка, і навука.

Менавіта таварыства Кірылы Тураўскага прыняла рашэнне аб стварэнні славянскай бібліятэкі. У выніку — мы не толькі захавалі каштоўныя фонды дэманціраванай бібліятэкі, але і значна ўзбагацілі іх. І, канечне, працягваем узбагачаць.

У фарміраванні фондаў неацэнную дапамогу бібліятэцы аказваюць амбасады славянскіх краін: Расіі, Украіны, Польшчы, Сербіі, Чарнагорыі, Балгарыі. Урад Масквы, Інстытут славянства Расійскай акадэміі навук, Расійская дзяржаўная бібліятэка і бібліятэка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі таксама зрабілі бібліятэцы каштоўныя

Водгалас

Сяргей Макаравіч у артыкуле "Карані шведы на Беларусі: міф ці рэальнасць?.." ("ЛіМ" ад 16 студзеня 2009 года) памкнуўся даследаваць пытанне аб шведскіх каранях на беларускай зямлі. Ён, абспіраючыся на шэраг фактаў і дакументаў, адназначна сцвярджае, што карані шведы на Беларусі ёсць і што пошукі "шведскага следу" мэтазгодна прадоўжыць. Сціплы ўнёсак у гэты пошук і мне хочацца зрабіць.

Старажылы вёскі Радзішына, што на Шклоўшчыне, захавалі, перадаючы з пакалення ў пакаленне, цікавую легенду. Пасля разгрому рускім войскам шведскага корпуса Левенгаўпта пад Лясной у 1708 годзе шведскія салдаты, якія пазбеглі смерці і палону, невялікімі групамі і нават адзін па адным, прабіраліся лясамі і балотамі на Поўнач, каб трапіць дамоў. У некаторых, асабліва параненых, не хапала сіл і яны прасілі літасці ў сялян. Адзін з параненых шведаў прыбіўся да радзішынцаў (у старажытных дакументах яшчэ ў 1604 годзе ўпамінаецца вёска Радзішынь, шляхецкая ўласнасць у Шклоўскай воласці). Ведама ж, параненага, знясіленага чалавека жыхары пашкадавалі. Жылі тут праваслаўныя хрысціяне. Яны шанавалі запаведы Ісуса Хрыста і гэты "даруй ворагу свайму" — таксама. Прыблуду-шведа стала даглядаць маладая ўдава. Пакуль зажывалі раны, ён паспеў захацацца ў прыгожую ма-

Дыму без агню не бывае

ладзіцу. Дрэй мясцовасць ён упадабаў: рэчка невялікая, ціхая, краявіды вабяць вока, зямля ўрадлівая, не тое што ў Швецыі. А яшчэ ці дойдзеш туды? Ажаніўся швед на маладой удаве-беларусцы і застаўся тут назаўсёды.

Акрыў, набраўся моцы і на другім годзе наводзіць ад вёскі, на ўзгорку правага берага рэчкі Лешні, якая праз кіламетр упадае ў Басю, пабудоваў ён новую хату, на якую з зайдраццо паглядзілі старажылы вёскі. Маладыя швед і беларуска нарадзілі і выгадавалі цэлы гурт дзяцей, ад якіх пазней пайшлі ўнукі і праўнукі. Нашчадкі будавалі новыя хаты і ўтварыўся пасёлак, які сталі называць шведскім. У 1771 годзе ён афіцыйна ўпамінаецца як сяло Малае Радзішына (12 двароў, 38 жыхароў), а старае сяло Радзішына называецца Вялікае Радзішына (17 двароў, 133 жыхары).

Род шведа-салдата меў прывішча Феактыстаў. Радзішынцы ўсіх Феактыставых клічуць шведамі (гавораць жа: "швяды"). І нават у XIX стагоддзі ўсе Феактыставы жылі кучна, як бы і ў вёсцы, але сваім пасёлкам, шведскім. Гэты пасёлак займае паўночную ўскраіну вёскі, аж да старой дарогі на Ордаць (сяляне жартавалі: "Усё ж бліжэй да Швецыі"). Праўда, пазней, у 30-я гады мінулага стагоддзя, калі пачалося ссяленне з хута-

роў і ў шведскім пасёлку цеснавата стала, то Феактыставы мусілі сляцца і ў іншых кутках вёскі, там дзе быў незанятая кавалак зямлі.

Радзішына — мая родная вёска. У школьныя гады я верыў і не верыў гэтай легендзе, адносіўся да яе, як да казкі, як да прыгожай казкі. А ў сталым узросце, дасканала вывучыўшы гісторыю і геаграфію, задумаўся і зрабіў вывады. Стаў прыпмінаць знешні выгляд, звычкі, характар Феактыставых. Усе, без выключэння, сярэдняга росту, а то і зусім нізкарослыя, малагаваркія, зацятыя ў працы, вынослівыя, кемлівыя. Трымаліся адзін аднога. Паспрабуй толькі зацапі аднаго з іх — не паздаровіцца. Чубы ў радзішанскіх шведаў светлыя, у некаторых рудаватыя. А ўвогуле ж, шведы праз многія пакаленні, асабліва ў апошнія стагоддзі, відаць, растварыліся ў сваіх нашчадках, бо дзеці шведаў жаніліся на беларусах і выходзілі замуж за беларусаў. А яшчэ трэба дадаць, што прозвішча Феактыстаў у Радзішыне было адно з самых распаўсюджаных. Сёння ў Радзішыне Феактыставых адзін ці два, астатнія размяцеліся па белым свеце.

У 1955 годзе мне давялося працаваць у Чэрыкаве загадчыкам аддзела культуры райвыканкама. Вельмі дзіўная падалася назва адной вёскі — Мірагошч. Гэтая вёска ледзь

не ад самага Чэрыкава цягнуцца па правым беразе Сажы не меней трох кіламетраў, а сядзібы і пабудовы толькі з аднаго боку вуліцы, заціснутыя паміж рэчкай і лесам. Пачаў распытваць людзей. Жыхары гэтай вёскі гаварылі, ды і ў Чэрыкаве краязнаўцы таксама, што ў Пасожжы ў XVIII стагоддзі вялікая бітва была паміж рускімі і шведамі. Ніхто з іх не здолеў стаць пераможцам. Было вельмі шмат забітых з абодвух бакоў. І яны заключылі часовае перамір'е, каб пахаваць забітых. Тое месца, у якім перамовы чыніліся, і назвалі Мірагошч. Быццам бы "гошч" — слова шведскае, азначае "мір". Выходзіць, што назва вёскі склалася са слова "мір" па-руску і слова "мір" па-шведску.

Так ці інакш, але ў Мірагошчы і Чэрыкаве прыгожую легенду захоўваюць, берагуць для нашчадкаў. І як бы яно ні было, але ж дыму без агню не бывае. Прачытаўшы шэраг публікацый да 300-годдзя перамогі рускіх войск над шведамі пад Лясной у 1708 годзе, натрапіў на звесткі, што пад Чэрыкавым на рацэ Сож напярэдадні былі зацяжыны, кровавапраўныя баі. Са шведамі былі і часовыя прымірэнні для пахавання забітых, напрыклад, пад Галоўчынам. Значыць, магло такое быць і на Сажы.

Віктар АРЦЕМЕЎ

— Спадар Мікола, вы раска- ваеце гісторыю свайго з'яўлення ў гэтым свеце вельмі маляўніча. Быццам для немаўляці, якое пра- сілася на свет белы, было па- дрыхтавана карыга з вадою, але вада ў ім замерзла...

— Так-так, нарадзіўся я не ў бальніцы, а дома на печы, бабка- павітуха прымала роды ў матулі. Расказвалі — вельмі холадна было, сцюжа, шмат снегу, сумёты такія, што не выйдзеш з хаты. І вада за- мярзала...

А хата ў нас вялікая была. Тады, між іншым (канец 1940-х — пача- так 1950-х), не мелася яшчэ клуба ў вёсцы. І ў нашай хаце на працягу некалькіх гадоў пускала кіно. Я, ма- лы яшчэ, мог і на падлозе заснуць, кіно глядзячы, і сваіх сяброў мог схваць, каб у кіно дармова "сха- дзілі", быў у вёсцы сярод дзяцей як галоўны кіншчык. Можна, гэта паспрыяла, што затым пудывіну выбраў у мастацтва (усміхаецца).

— А калі сур'ёзна: як выбіралі сваю прафесію?

— У дзяцінстве быў пастухом. Пасвіў усіх: і цялятак, і кароў, і ку- рэй, і свіней. Толькі пчол не пасвіў — яны кусаюцца (жартуе). І калі пачытаў аповесць Змітрака Бядулі "Салавей" (пасвіў статак і чытаў), быў уражаны: як гэта Сымонка пераўвасабляўся, выў па-воўчы... Я таксама імкнуўся пасвіваць як птушачкі, каб яны адгукліся мне, падрабляць галасы. Шэпт пры- роды я адчуваў заўсёды... Тэатра жывога не бачыў, у нас у вёсцы яго не было. Але калі скончыў 10 класаў, адбылося так, што трапіў у Магілёў і ўпершыню прыйшоў на спектакль, жывых акцёраў баба- чыў. "Захварэў" тэатрам. Паступіў у Магілёўскае культурна-асветнае вучылішча імя Н. Крупскай на тэ- атральнае аддзяленне. Выкладалі нам маладыя рэжысёры. Тэорыю вучылі, над эцюдамі працавалі. Але для нас, юнакаў, у большасці вясковых, класіка была неадся- гальная, яна не клалася на душу. У тэатральным мастацтве класіка — вышэйшы пілагат. І вось да нас прыходзіць Валянцін Іванавіч Ермаловіч, гаворыць па-беларус- ку... Вокны з аўдыторыі быццам бы расчыніліся і мы ўбачылі про- мін сонечнага вясновага святла. Я ўдзячы лёсу за тое, што маім першым тэатральным педагогам быў Валянцін Ермаловіч. Ён "ад- чыняў" мне рот. І я па беларускай пудывіне пайшоў. Да аспірантуры тэатральна-мастацкага інстытута нават дайшоў — вучыўся там, каб

Мікола МАКАРЦОЎ — рэжысёр, акцёр, пісьменнік, дыпламант рэспубліканскіх, міжнародных, сусветных фестываляў. Аўтар п'есы "Тураўская легенда", кніг "Песні вандроўніка", "Слова пра творцаў", "Каб крыніца не перасыхала", "Беларусь святкуе" ...

Але найперш ён — рэжысёр масавых свят.

Мікола Макароў — госць штотыднёвіка "ЛіМ".

Тэатр мой — Беларусь святочная

набрацца тэорыі тэатральнай.

— Але ж кажуць, першыя на- стаўнікі ў жыцці — бацькі.

— З татам вялікі канфлікт атрымаўся. Ён лічыў, што акцёры — гультаі ўсе. Тата здабываў хлеб рукамі. І я яго нават падмануў, ска- заўшы, што на брыгадзіра пайшоў вучыцца. І калі ён уведаў праўду, выпгнаў мяне з дому. Паўгода не ездзіў дадому! Ні куска сала мне, ні бульбіны... А мама казала: "што ты, стары, сын не ў калгасе будзе працаваць, а з цеанцерам звяжаць- ца". Яна так і гаварыла: "з цеан- церам". Неадукаваная была, але мудрая. Яна магла спрытна раз- меркаваць усіх сямейнікаў...

— Дык вы свае арганізацыйныя здольнасці ад мамы перанялі?

— Ад яе. Нас, дзяцей жа многа, і ўсіх яна размяркуе: Колька — ту- ды, Ваня — туды... Бацька так не мог. Тэатр мой іншы раз быў на вуліцы. Я расказваў хлопцам нейкія прыгоды: што выдумляў, што праўду гаварыў. Гэта ўжо быў мой тэатр — тэатр аднаго акцёра. Заў- сёды хацелася пераўвасобіцца, каб мяне не пазнавалі.

Пасля арміі ў Дзяржаўны тэат- ральна-мастацкі інстытут пасту- піў. Спектаклі класічныя аргані- зоўваў. Я тады адзіны ў Беларусі фальклорны тэатр "Жалейка" стварыў, дзе быў сінтэз жанраў: і музыка, і танец, і тэатралізава- нае дзеянне. Праехаў з гэтым тэатрам і па Украіне, і па Расіі, і

па Беларусі, і па Індыі, і па Польшчы. У Маскве выступаў на XII сусветным фестывалі мастацтваў, і на савецка-індыйскім фестыва- лі. Па фестывалях шмат ездзіў, глядзеў, як працуе Ігар Аляксан- дравіч Майсееў. І мяне зацікавіла прастора. У тэатры — усяго 10, 20 чалавек задзейнічаны. А на пра- сторы — процыма народа! Пачаў з вясковых свят, дайшоў да рэ- спубліканскіх.

— І няма тых абласцей у Бе- ларусі, дзе вы ні пабывалі са святамі...

— Мне ў якасці рэжысёра ма- савых свят давялося зведаць літа- ральна ўсю Беларусь і мне было цікава ў кожным гарадочку, па- селішчы — усюды свая традыцыя, свае людзі. І гэтым я шчаслівы. Некаторыя зведаюць краіну па кнігах, а я — увачавідкі. Дакранаў- ся да сцен, "парыў" у замках. Калі дакранаешся да муроў — чуецца подых стагоддзяў, міфамі і фарба- мі гісторыі аваяны.

І фальклорныя, і літаратурныя, і гістарычныя свята рабіў. Эстра- ныя канцэрты нават. У цырку толькі не працаваў. Бо цыркавыя трупы прывазныя, беларускай мовы не ведаюць. У кіно здымаў- ся — і ў "Новай зямлі" па Якубу Коласу, і ў Анастасіі Слудкай, на- ват там рэжысёрскую невялічку працу рабіў, кірмаш ставіў. А ма- савыя сцэны ў кіно падобныя да святаяў.

— Масавыя свята не зробіш адзін. На каго вы абапіраецеся?

— Ёсць памочнікі: асістэнты, памочнікі рэжысёра, хор- і балет- майстры. Той жа Чарнобыльскі фестываль ставіў у Мінску. І дзе- яннае адбылася і ў філармоніі, і ў Шабанах, і ў Малаўці. Мяне на- ват міліцыя вазіла з мігалкай, каб усюды паспеў.

Сумная рэжысура, бывае, нада- кучае, дык магу і гумар пачытаць. Ёсць у мяне праграма гумарыстыч- ная "Усмешкі дзядзькі Дабрадзья". Не люблю флегматычных акцёраў. І калі малады акцёр унутраным тлушчам запльвае, узбудзіць яго вельмі цяжка. Але ж прыходзіцца і ў 60 гадоў на 10 метраў скакаць! (Мікола, насамрэч, пакаідае крэсла і ў доказ сказанаму пачынае ска- каць па пакоі. — І.Т.). А ведаеце, што для акцёра самае галоўнае? — Увайсці ў ролю і своечасова з яе выйсці. (Я слухаю гісторыю пра тое, як на адным са святаяў даво- дзілася па частках здымаць з "ак- цёра" сцэнічны касцюм Пятра І, з якім "народны ўмелец" не хацеў развітаваць — І.Т.).

— Вы рабілі вельмі розныя свята: вяселья, і сумныя, і да ваеннай тэмы падступаліся. Па аповесці А. Адамовіча, па творах Я. Брыля. І высокая духоўная тэ- ма прысутнічае. А як вы прыйшлі да "Дарогі да святыхняў", якая арганізуецца падчас Свята беларус- кага пісьменства? Згадваю нашы

вандроўкі і па Баркалабаўскіх мурах... Дзе, з якіх крыніц вы чэрпаеце натхненне?

— Крыніца ёсць — святая кры- ніца Захаранка на маёй радзіме. Дапамагаў яе адрадыць. Паводле легенды, некалі там стаяла царква, якую падмывалі падземныя плы- ні, і яна правалілася — на тых жа мурах. Не тое, каб кожны дзень маліцца, але змалку зразумеў, што значаць нашыя святаўні. І ў экс- педыцыі "Дарога да святыхняў" да- вялося браць удзел. Гістарычная тэма хваляе. Старагося чытаць больш гістарычных кніг.

— А дукль вы чэрпаеце свой жыццёвы аптымізм? Вас як ні су- стрэнеш, вы заўсёды з усмешкаю. А свята зладкаваць — гэта ж столькі парогаў абабіць трэба.

— Так, рэжысёру ўсё трэба зрабіць — ад цвіка для дэкара- цый і збудаванняў да... Дарэчы, калі ўсе дэкарацыі разам сабраць, што будаваў, то я б валодаў цэлым паселішчам, быў бы як Радзівіл! Аптымізм? Мікола павінен па- магаць людзям. Таму ж і прычма ёсць. Ішоў Мікола разам са свя- тымі да Бога. А па дарозе бачаць: чалавек трапіў у бяду, у гразь, перавярнуўся воз. Святая ідуць да Бога ў белых святочных палаг- няных рызах, таму і не кінуліся дапамагаць. А Мікола палез. Упэч- каўся. Прышлі да Госпада, ён прыняў іх у парозе. Тыя смяюцца: Мікола ў гразі, у лапцях. "Дзе ты выпакцаўся, Мікола? Чаму прый- шоў да мяне ў такім выглядзе?" А ён: "Я дапамог чалавеку, які ў бяду трапіў". — "Добра зрабіў! Таму бу- дзем святкаваць цябе два разы на год (Святы Міколы святкуюцца два разы на год: "Мікола Зімовы" — 19 снежня, "Мікола Вясовы" — 22 мая. — І.Т.). А вас, хлопцы, — раз у пяць гадоў". Відаць, і гэта дапамагае мне быць аптымістам.

Чалавек, калі не пасмяяўся ўдзень, то гэты дзень можна вы- красліць з жыцця. Бываюць хві- ліны задумвання, псіхалагічных стрэсаў. Але трэба смяяцца! Со- нейка аптымізму павінна свяціць!

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробава

Бруіцца «Крынічка»

Пра народны фальклорны калектыў "Горскія харашухі", як пра невычарпальную крыніцу песеннага жанру з яго непаўторнасцю і прыгажосцю, пра яго спявачак добра вядома ўсёй Краснапольшчыне, што ў Магілёўскай вобласці, і за яе межамі.

Але, напэўна, менш вядома, што пастаянным спадарож- нікам і пераемнікам народнай песеннай культуры "Горскіх харашух" з'яўляецца адзіны ў раёне дзіцячы фальклорны ансамбль "Крынічка". Штогод выпускае ён частку сваёй удзель- нікаў разам з заканчэннем імі школы і штогод папаўняецца новымі, бруіць, адным словам, як і належыць крыніцы. І так — на працягу 15 гадоў. Да маленькага юбілею "Крынічка" — размова з яе мастацкім кіраўніком Валянцінай МАРЧАН- КАЙ.

— Валянціна Аляксандраўна, як вы прыйшлі да ідэі ства- рэння спачатку калектыву "Горскія харашухі", а потым — "Крынічка"?

— Будучы педагогам па адукацыі, імкнулася насычаць жыццё выхаванцаў культурнымі падзеямі: ладзіла свята, кан- цэрты, кіравала дзіцячым і настаўніцкім хорам...

Але колькі год таму "союз нерушымый" перастаў існаваць, рэспублікі набывалі сваю незалежнасць. Час клікаў спасці- гаць, сцвярджаць, адраджаць непаўторнасць і самабытнасць сваёй культуры. Тым больш, што такі яе цудоўны некрануты настав, цэлая скарбонка мелася ў той жа вёсцы Горы, дзе я настаўнічала. І трэба было толькі камусьці адкрыць гэту скар- бонку, каб яскравыя фарбы нашага рэгіянальнага фальклору заззялі і асвятлялі ўсё навокал сваёй чысцінёй і натхненнем, а яшчэ — каб праявіліся непаўторнасць, талент і прыгажосць

кожнай з удзельніц "Горскіх харашух", якія спяваюць разам ужо 20 год.

— А якія намеры былі адносна дзіцячай "Крынічка"?

— Мы ўсе ведаем, што свята — гэта стан душы чалаве- ка. Значэнне такога погляду на свята шматкроць узростае ў дзіцячым асяроддзі. Тут палкам згодная з меркаваннямі вядомага фалькларыста Васіля Ліцвінкі, што дзіця нараджаецца з натуральным, прыродным светаўспрыманням, і прыго- жае слова, музыка, песня, урачыстае дзеянне ўспрымаецца яго душой, сэрцам моцна і назавсёды. Дык як жа абмінуць фальклор — такі ўплывовы сродак выхавання! Тым больш, што разам з прыгажосцю народнага мастацтва дзеці засвой- ваюць лепшыя нацыянальныя рысы нашага ўдумлівага наро- да, улюбёнага ў свой родны кутчак, паважаюча да мінулых пакаленняў і створаных імі культурных традыцый.

— Дзіцячаму калектыву 15 гадоў! Чаму гэтай не стра- чывае цікаўнасці, што прываблівае іх у фальклорнай дзейнасці?

— Так, дзеці з радасцю, энтузіязмам, ахвотай і захвален- нем удзельнічаюць у святах, абрадах, вывучаюць фальклор. Дотык да яго для іх становіцца крыніцай выключнай пры- гажосці, якая светлым духоўным адбіткам асвечвае дзіцячыя душы, упрыгожвае іх унутраны свет. Такая прыгажосць і натхняльная сіла фальклору! Гэта па-першае, а па-другое, як сцвярджае рэклама: "іншае альтэрнатывы няма". Згадзіцеся,

у дзяцей, я маю на ўвазе вясковых, выбар у сродках адпа- чынку ці карыснага баўлення часу небагаты. Ёсць і па-трэцяе: разумна, прафесійна арганізаваная пазнавальная, пошуква- вая, даследчая, творчая дзейнасць на матэрыяле фальклору, этнаграфіі, наогул, крэатыўнага захоплівае дзятву лепш за камп'ютэрныя гульні.

— Даводзілася чуць і бачыць дзіцячы выступленні на мя- сцовых, раённых фестывалях. А дзе яшчэ браў удзел калек- тыву "Крынічка"?

— Двойчы выступалі на абласным фестывалі "Залатая пчолачка". Удзельнічалі з творчай праграмай у першых кра- язнаўчых чытаннях краязнаўцаў малых мястэчак Магілёўшчы- ны, дзе прадстаўлялі разам з "Харашухамі" абрад "Вяселле". З імі ж былі запрошаны ў Расію ў суседні Краснагорскі раён на раённае свята "Дзень Расіі", часта наведвалі расійскія вёс- кі... Ну, а па месцы жыхарства з удзелам абодвух калектываў ладзім амаль усе свята і значныя падзеі вёскі, сельскага Са- вета, вучэбна-педагагічнага комплексу "Дзіцячы сад — сярэ- няя школа".

— Калектывы часта выступаюць разам: гапаўняюць вы- ступленні, падтрымліваюць адзін аднаго. А зольная "Кры- нічка" даць самастойны канцэрт?

— Зразумела! Сцэнічны рэпертуар кожнага складу "Кры- нічка" налічвае каля двух дзесяткаў фальклорных песенных твораў. А самае галоўнае — калектыву любога складу заўсёды мог прадставіць паўнаўраўнаважана абраду ці свята.

— Да юбілеяў заўсёды падыходзяць творчы. Якімі работамі яго адзначыце?

— З праграмай "Пакроў. Пакроўскія вячоркі" дзеці ўжо прадэманстравалі свае творчыя здольнасці перад аўдыямаі па выхаванчай рабоце школ раёна. Так хочацца спадзявацца, што на Краснапольшчыне знойдуцца зацікаўленыя асобы з ліку педагогаў, якія будуць уводзіць дзяцей у святаў храм на- роднай культуры.

— Валянціна Аляксандраўна, у размове вы часта ўжывае- це "наш народ", "наша культура". Як яны сталі вашымі, бо ведаю, што самі вы з Расіі?

— Так, нарадзілася я ў Расіі, а вось з 1981 года жыву ў Беларусі. І беларускую мову, песню, абраднасць люблю да шчыльнай радасці і болю ў сэрцы. У іх столькі ўзнёсласці, святла. Нездарма нехта скажаў: "Адно крыло, каб узняцца над будзённасцю, дорыць нам зямля, а другое — матчына песня". Няхай дзіцячыя душы поўняцца гэтай прыгажосцю, мараль- насцю, культурай, каб паніяці "айчына", "бацькаўшчына" былі для іх не абстрактныя, а набывалі пэўны сэнс і напоў- ненасць.

Фёдар ГАНЧАРОЎ

На здымку: фальклорны ансамбль "Крынічка" і яго ма- стацкі кіраўнік В. Марчанка.

«У кожным творцы жыве некалькі асобаў...»

Пятро ВАСЮЧЭНКА працуе ў разнастайных жанрах: літаратуразнаўца, крытык, прэзаік, драматург, эсэіст, казачнік і аўтар фэнтэзі. Кандыдат філалагічных навук. Нарадзіўся ў Полацку. Закончыў журфак БДУ, аспірантуру пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы. З 1997 г. — загадчык кафедры беларускай мовы і літаратуры МДЛУ. Аўтар зборнікаў прозы «Белы мурашнік», «Прыгоды аднаго губашлёпа», кніг казак «Прыгоды паноў Кубліцкага і Заблоцкага» і «Жылі-былі паны Кубліцкі ды Заблоцкі», зборніка п'ес «Маленькі збраяносец», многіх літаратуразнаўчых манаграфій, зборніка літаратурна-крытычных прац «Адлюстраванні Першатвора» (2004), зборніка вершаў (бестыярыя) «Піраміда Ліннея» (2008)... З п'есамі сустрэлася крытык Ганна Кісліцына.

гагара на птушыным кірмашы. Перастае слухаць нават таго аўтара, якога рэцэнзуе. Падазраю, што і сам дапускаў такія пралікі. Цешуся надзеяй, што мае вучні, маладыя крытыкі Аліса Бізыева, Таццяна Заміроўская, Сяргук Будкін, Кастусь Лашкевіч, Маргарыта Аляшкевіч, Марыя Дуброўская ды іншыя такіх памылак не зробіць.

А я вось сёння не пішу крытычнай крытыкі. Тое, што я раблю ў гэтым полі творчасці (маю на ўвазе кнігу «Адлюстраванні Першатвора» і падрыхтаваны да выдання зборнік «Ад тэксту да хранатопа») можна назваць хутчэй літаратурай пра літаратуру.

Г. К.: Як драматург вы пачыналі з правінцыйных невялікіх тэатраў? Пасля была феерычная п'еса «Рыцар ордэна Сонца» ў ТЮГу. Адна сучасная дзеяць ўсё ж большую частку свайго часу бавіць перад экранамі тэле-

роду. Маім кумірам на той час быў вялікі натураліст і п'есменнік Джэральд Дарэл. Але для такіх, як я, не прыдумалі біялітаратурных або біжурналістычных факультэтаў. Вось і давалося паступаць проста на журналістыку.

А ўсё адно біялогія і літаратура спаткаліся ў маіх апошніх творах. Гэта невыпадкова. Глабалізацыя паступала ў дзверы да кожнага. «Я заўважыла, што машын, камп'ютэраў і дамоў разв'язалося столькі, што птушкам, звярам і людзям зусім не засталася месца», — жаліцца дзядзечкам з ААН маленькая гераіня маёй п'есы «Кацярынка і Кэт».

Будуць казаць: крызіс, крызіс... Крызіс у тым, што чалавечтва нарабіла шмат рэчаў і шмат грошай, і яны адсунулі ў нейкую рэзервацыю ўсё жывое.

Г. К.: Давалося неяк прачытаць пра вас: «Творчасць аўтара дасягае цэласнасці дзякуючы ўніверсальнай ідэі «Дому». Што вы пад гэтым разумееце?»

Каб стаць класікам, якога вывучаюць у школах і ВНУ, мала быць уключаным у школьную праграму. Толькі час здатны адсяць даўгавечнае, трывалае ад хуткаплыннага, эфемернага. Перыяд фільтрацыі, на працягу якога высвятляецца, што ёсць класікай, а што не, роўны, па маім падліках, дзвюм зменам пакаленняў.

П. В.: Сярод шматлікіх функцый літаратуры галоўнай мне бачыцца крэатыўная, гэта значыць стваральная ці нават перастваральная. У мяне ўжо сабралася пэўная сума назіранняў за тым, як літаратура змяняе свет вакол сябе, як тэкст умешваецца ў лёс ягонага аўтара. Літаратура былога стагоддзя нагадвае кветкі, якія красуюць на зломах, сметніках, пасярод асфальта і бруду. Яна стварыла вакол сябе разбэрсаны свет, у якім трывожна, няўтульна.

П. В.: Вось гэта былі паны дык паны: на дваіх адны штаны. Хто раней уставаў, той гэтыя штаны адзяваў... Несур'ёзна, праўда? (Дарэчы, п'есу паводле маёй казкі мы пісалі разам з С. Кавалёвым). Цікава, што акцэра пасля выканання ім ролі пачалі зваць «пан Кубліцкі». Што гэта значыць? А тое, што, як гэта і бывае з казачнымі персанажамі, яны вырваліся на волю і пачалі жыць сваім жыццём.

Вядома, я быў бы не супраць, каб яны асвоілі і кінематограф і самавыявіліся як літаратурны брэнд.

Затое я магу стварыць працяг «Прыгодаў паноў Кубліцкага ды Заблоцкага». Мяркую, што назва трэцяй кнігі будзе «Лега паноў Кубліцкага ды Заблоцкага».

Г. К.: Вы — актыўны ўдзельнік літпрацэсу. Што, на вашу думку, вылучае сённяшняю беларускую літаратуру з іншых літаратур свету? Ці ёсць у нас нешта такое, што прыналежае толькі нам?

П. В.: Рызыкаўны заняткаў — вылічваць творы, якія стануць жывой класікай. Вылічваць аўтараў, якія стануць класікамі XXI стагоддзя. І памыліцца лёгка, і пакрыўдзіць кагосьці, не заўважыўшы. Затое шматгадовы роздум пра літаратуру і праца над выданнем «Вялікія п'есменнікі XX стагоддзя» дапамаглі мне выявіць тыя творцы, які можа прэтэндаваць на ролю класіка. Гэта творца з досведам, набытым праз няпростыя жыццёвыя выпрабаванні, і разам з тым творца-інтэлектуал, які мае вопыт працяглага, удумлівага чытання. Гэта творца-дэміург, які стварае адметны мастацкі свет — хранатоп з адмысловымі каардынатамі, свет, які адчуваецца ад аўтара і здольны да самаруху. Гэта творца-першаадкрывальнік, чые мастацкія адкрыцці не проста ўзбагачаюць нацыянальную літаратуру, але і павялічваюць істотна інтэлектуальны ды эстэтычны досвед цывілізацыі.

Каб стаць класікам, якога вывучаюць у школах і ВНУ, мала быць уключаным у школьную праграму. Толькі час здатны адсяць даўгавечнае, трывалае ад хуткаплыннага, эфемернага. Перыяд фільтрацыі, на працягу якога высвятляецца, што ёсць класікай, а што не, роўны, па маім падліках, дзвюм зменам пакаленняў.

Г. К.: Як літаратуразнаўца вы не толькі пішаце кнігі, а і выкладаеце, гадуеце новых спецыялістаў... Чым вызначаеце сённяшняе маладое пакаленне, ці на правільных казках яны гадаваліся?

П. В.: Прачытаўшы мае кнігі пра далёкае студэнцтва — «Белы мурашнік» і «Прыгоды аднаго губашлёпа», — сучасныя студэнты кажучы, што іх жыццё мала чым адрозніваецца ад тагачаснага, апісанага ў маіх аповедах.

Але ў часы маёй маладосці студэнты не прыязджалі на іспыты на «мерседэсах» і не вышывалі абвестак «Куплю кватэру». Вядома, і сёння такое робіць далёка не кожны студэнт. У інтэрнацкіх пакоях тады не стаялі па тры камп'ютэры. З межнымі мовамі і замежнымі вандроўкамі справа была значна горш.

Чытаюць сёння менш, чым тады. І не так, як тады. Шмат хто чытае класіку ў «Сенце» і вершы для завучвання на памяць бярэ адтуль жа.

Ці ведаеце, які спосаб знаёмства з сучаснай (гэта значыць, створанай цягам апошніх пяцідзясяці гадоў) паэзіяй я практыкую? Прапаную студэнтам самастойна выбіраць аўтара і верш. Такі верш, які кагдася на сэрца. Гэта дапамагае мне складаць паэтычны гіпертэкст, вышкі якога неўзабаве апублікую.

Сучаснае студэнцкае пакаленне гадуецца, насуперак сваёй рэпутацыі, сентыментальным і даверлівым у дачыненні да мастацкага тэксту. Гэтую сваю даверлівасць яны, пэўна, узялі ў спадчыну ад бацькоў, для якіх школьная класіка была п'этэтай. П'есменнікам не трэба крыўдаваць на моладзь, што іх менш чытаюць. Усё ж на сёння ў беларускай літаратуры самы масавы чытач — школьная і студэнцкая моладзь. Як філолаг і педагог я мушу дбаць аб тым, каб студэнты чыталі сістэмна. Так, як гэта рабіў Максім Багдановіч, які гадаваўся ў бацькоўскай бібліятэцы. Чытаў лепшае, афільтраванае часам.

Але быў яшчэ Янка Купала, які сам прызнаваўся, што чытаў усё, што траплялася пад руку. Чытаў бессістэмна. Але гэта значыла, што ён сам рабіў свой выбар. Купала сам сабе быў фільтр і сістэма. Як купалазнаўца я не пратэстую і супраць бязладнага чытання. Як п'есменнік я лічу, што трэба не прымушаць маладога чалавека чытаць тыя казкі, якія нам трэба, а трэба пісаць тыя казкі, якія яму трэба.

Мілая сэрцу Айчына

У старажытным Навагрудку адбылася значная падзея ў культурна-гістарычным жыцці Навагрудскага краю. Тут прайшла ўрачыстая вечарына, прысвечаная 210-годдзю з дня нараджэння Адама Міцкевіча. У сувязі з юбілеем слаўтага земляка, творчасць якога стала здабыткам сусветнай паэзіі, прыехалі знаць навукоўцы з Гродна, Мінска, а таксама супрацоўнікі літаратурнага музея і музея рамантызму з суседняй Польшчы.

У выступленнях многіх прамоўцаў адзначалася, што мастацка-эстэтычнай дамінантай творчасці Адама Міцкевіча з'яўляюцца вобразы роднага яму Навагрудскага краю.

«І дзе б яму не даводзілася бываць у эміграцыі, якая і доўжылася да канца яго жыцця: Германія ці Італія, Францыя ці Швейцарыя — заўсёды помніў сваю малую радзіму, якая была крыніцай яго шчырай і ўзнёслай песні, поўнай радасці і журбы, спадзяванняў і мрояў — усяго таго, з чаго складаецца шчасце і лёс чалавека», — зазначыў дакладчык жыцця і творчасці Адама Міцкевіча, дырэктар Дома-музея песняра ў Навагрудку Мікола Гайба.

У гэты ж дзень у музеі прайшла прэзентацыя навукова-папулярнага выдання «Мілая сэрцу Айчына» М. Гайбы. Мікалай Паўлавіч ужо працягла час вядзе ў мясцовай раённай газеце «Новае жыццё» спецыяльныя старонкі: «Музейная мазаіка», «Спадчына», у якіх змяшчаюцца матэрыялы з жыцця ўстановаў, горада, раёна, вобласці, а таксама цікавыя артыкулы на гістарычныя тэмы, дзе шмат увагі надаецца жыццю і творчасці паэта Адама Міцкевіча.

Бібліятэка на калёсах

З кожным годам старэюць, меншаюць, аджываюць свой век многія беларускія вёскі. У краіне ўсё робіцца, каб стварыць гэтым сяльчанам спрыяльныя ўмовы жыцця. Не застаюцца ўбаку і аддзельныя культуры ў наладжанні іх культурнага адпачынку. Напрыклад, у Навагрудскім раёне па кожнай аддаленай вёсцы тры разы на тыдзень курсіруе бібліятэчны аўтобус (у кожным населеным пункце робіць прыпынак на дзве гадзіны), які дастаўляе чытачам патрэбную літаратуру і перыядычныя выданні. Яго вяскоўцы называюць «бібліятэка на калёсах», як і аўталаўку — «магазін на калёсах».

Як значае бібліятэкар Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Навагрудскага раёна І. Гайба, за гэты час чытачы паспяваюць і кнігу сабе выбраць, і азнаёміцца з навінамі жыцця з перыядычнага друку. А яшчэ, перасоўваючы бібліятэка ладзіць для вяскоўцаў разнастайныя мерапрыемствы.

Яўген ЛАПЦЕЎ

Калектыў рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва» глыбока смуткуе з прычыны смерці вядомага паэта і эсэіста Валюціна ТАРАСА і выказвае шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

Біблія, бібліятэка, бібліятэкар...

У Кнізе Кнігаў — Бібліі — дзівосным чынам змаглі ўмясціцца тысячы і мільёны тэмаў, духоўных і філасофскіх накірункаў, прафесій, характараў, праблемаў добра і зла.

Бог заклікае нас да светласці і праведнасці, да кахання і любові, але заўсёды пакідае нам права выбару — ці ты ідзеш да святла, ці табе даспадобы цемрадзь.

Як медыкі, набываючы прафесію лекара чалавечата цела, даюць клятву Гіпакрата адносіцца да людскіх хваробаў са спагадай і не пашкодзіць здароўе чалавека, так і прадстаўнікі бібліятэчнай справы павінны працаваць, звяртаючы сваю працу з Бібліяй, а менавіта ўзяўшы за аснову першыя радкі паводле Яна Святога Дабравесце: *"Напачатку было Слова, і Слова Было ў Бога, і Слова было Богам. Яно было на пачатку ў Бога. Усё праз Яго пачалося, і без Яго нішто не пачалося з таго, што пачало быць. У ім было жыццё, і жыццё было святлом для людзей. І святло ў цемры свеціць і цемра не агарнула яго..."*

"І святло ў цемры свеціць..." Залатыя Боскія словы!

Мы не можам жыць без святла і слова.

Чытач, узяўшы ў бібліятэцы кнігу ці набыўшы яе ў краме, з унутраным узрушэннем і трапяткім хваляваннем учытваецца ў першы радок, у першае слова. Яго падхопліваюць нябачныя крылы (анёлаў?), і ён ужо не стаіць на зямлі, а знаходзіцца над ёю. Чароўная магія і сіла слова робяць цуд, ператвараюць чалавека ў іншую — незямную, духоўную і бесцялесную — істоту...

Пераступваючы парог бібліятэкі, чалавек адчувае сябе нэйначай як у храме, бо тут зусім іншая атмасфера, нябачны дух творцаў слова перацякае на паліцах і стэлажах з адной кнігі ў другую, — і міжволі пераходзіць на шпэнт, звяртаючыся да гаспадыні чыгальнай залы: "Мне вельмі патрэбна кніга па..."

— Колькі я працую ў бібліятэцы? — паўтарае маё пытанне загадчыца аддзялення чыгальнай залы Марыя Паўлаўна Чуянава і на імгненне задумваецца, адказвае: — Ды лічыце з таго часу, як прыйшла сюды працаваць — з 1980 года...

Я колькі і жыву ў Гомелі (а пераехаў з Мазыра ў 1986 годзе, прыступіўшы да выканання абавязкаў уласнага карэспандэнта па вобласці ад "Чырвонкі"), дык пастаняна наведваюся ў Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. Герцэна. Ведаю ўсіх без выключэння бібліятэкараў, хто з іх і чым займаецца.

У Марыі Чуянавай даволі адказны ўчастак працы. Калі ні зайдзі, усе месцы заняты, наведвальнікі схілілі галовы над кнігамі і часопісамі і шукаюць патрэбнае для сябе. Ціха ў зале, толькі чуваць, як перагортваюцца старонкі. Усе засяроджаныя, заклапочаныя, удумлівыя...

Як прыйшла Марыя Паўлаўна ў бібліятэчную сістэму? Збег розных абставін наклаў на

працяла Надзейка ў тым пекле разам з сотнямі малых палешукоў, цудам выжыла. А потым, калі іх вызваліла Чырвоная Армія, пешшу дабіралася да Петрыкава. Той час застаўся ў яе памяці на ўсё жыццё. Не толькі застаўся ў памяці, але і наклаў адбітак на яе характар, бо зразумела: выжыць ёй дапамаглі ў тым пекле людзі, старэйшыя за яе дзеці, падлеткі, якія шкадавалі яе, бераглі, як сястрычку.

І таму, выхоўваючы сваіх дачок, даводзіла:

— Дачушкі мае, ніколі і нічога не шкадуйце для людзей. Толькі сярод людзей можна застацца чалавекам. Мне аддавалі людзі апошнія, што было ў іх, а

Соф'я Якаўлеўна даўно не працуе, ёй ужо за семдзесят, жыўе пад Мінскам у Мачулішчах. Па магічым падтрымліваюць сяброўскія сувязі — перазоньваюцца, перапісваюцца.

І часта, вельмі часта ўспамінае ўрокі і парады старэйшай сяброўкі.

— Ведаеце, — прызнаецца Марыя Чуянава, — я пераконваюся, што ў нас грамадства адзіночых людзей. Так, так... Часта да нас прыходзяць адзіночкія бабулі і дзядулі, просяць знайсці для іх кнігі, якія адпавядалі б іх статусу жыцця. Яны прыходзяць да нас, каб знайсці супярэчнае свайму адзіноцтву, каб мы "падобралі" ім "слоўныя лекі" — яны,

добраснае цяпло, якое ахутвала мяне ўсё больш і больш. Тамянічасць Кнігі захаляла мяне, выклікала цікавасць і жаданне спасцігнуць яе. Бабуля ўпершыню адвела мяне ў храм. У нашай хаце заўсёды быў абраз Міколы Цудатворцы. Некалі прадзед наведваў кіеўскія праваслаўныя святыні і прынёс адтуль той абраз. Пешшу ішоў — у слату і завіруху, у лёгкім адзенні. Але яго сагрывала багацце, якое ён туліў да грудзей. Бабуля і маці прывялі мяне да Бога. Я і не ведала тады, што гэта быў мой кірунак у жыцці — Біблія, бібліятэкар...

У Марыі Паўлаўны і дома свая вялікая бібліятэка, у якой шмат кніг айчынных ды замежных пісьмennisкаў. Кнігі па педагогіцы і псіхалогіі, гісторыі і мастацтве... І, канечне ж, Біблія, да якой звяртаемся, шукаем адказы на пастаўленыя жыццём пытанні.

...У бібліятэчным калектыве стварыўся выдатны і добразычлівы мікраклімат. Узаемаадносіны пабудаваны на ўзаемадаверы і шчырасці, адданасці любімай справе. У цеснай сувязі, падмацаванай шчырым сяброўствам, працуе разам з Тамарай Кірпічэнкай, Наталляй Малашэнкай і Наталляй Драздовай. Яны амаль разам прыйшлі ў бібліятэку, і з тае пары працуюць поруч. Марыя Чуянава адзначае творчую апантанасць Наталлі Малашэнкай, якая ўжо шмат гадоў з'яўляецца гаспадыняй літаратурнага салона "Сустрэчы на Замкавай". У салоне рэгулярна праводзяцца прэзентацыі твораў, сустрэчы з пісьмennisкамі і мастакамі, цікавымі людзьмі.

— Калі гаварыць пра Марыю Паўлаўну, — падсумоўвае вынікі нашага дыялога з загадчыцай чыгальнай залы дырэктар Цэнтральнай бібліятэкі імя А. Герцэна Таццяна Уласава, — то найперш трэба сказаць пра яе як пра Асобу. Самая галоўная яе рыса — добразычлівасць, імкненне адгукнуцца на душэўныя покліч чыгача любога ўзросту. Гэтыя якасці для працаўніка нашай сферы, я лічу, самыя галоўныя. Смела магу сцвярджаць: Марыя Паўлаўна — бібліятэкар ад Бога, ад Бібліі... Яна багачы заўтрашні дзень не толькі свайго аўдэла, а і бібліятэкі.

Хутка бібліятэчнай установе імя А. Герцэна будзе 90 гадоў. Ніхто не падлічваў, колькі чытачоў пераступілі парог Храма Кніг. Іх — тысячы і тысячы. Але галоўнае не ў колькасці, а ў тым, што кожны чытач вынес адсюль крупінкі ведаў, залатыя зярны мудрасці, што шчодра засеяны на палях паміж вокладкамі тоўстых кніг. І, як прызнаецца Марыя Чуянава, гэта шчасце працаваць у суквецці духоўных імёнаў — аўтару кніг: тэалагаў і апосталаў, паэтаў і музыкаў, вучоных і мастакоў. Знаходзячыся штгодзённа побач з імі, беручы штгодзённа іх кнігі ў свае рукі, каб перадаць чыгачу, сам напітваешся Боскай энергіяй, дабрынёй і спагадай, каханнем і любоўю.

"Напачатку было Слова..."

Анатоль БАРОЎСКИ

У суквецці імёнаў духоўных...

Нарыс

тое свой добраўплыўны адбітак. Яе бацька, Павел Сямёнавіч (на жаль, нябожчык ужо), родам з Мурама, па нейкай прычыне не паспеў скончыць Ленінградскі інстытут інжынераў воднага транспарту, прыехаў працаваць на Петрыкаўскі суднарамонтны завод. Пазнаёміўся з Надзейя Іванаўнай, якая працавала на тым жа прадпрыемстве. Пабраліся. Нарадзілася першай Таццянка, а за ёй ужо і Марыйка.

Калі бацька прывёз з малой радзімы хатнія рэчы, то разам з усім было і тры мякі кніжак. Ды не абы-якіх, а класікаў, кожны меў за гонар трымаць іх у сваёй хатняй бібліятэцы. Бацька нешта адабраў для сябе, а астатняе занёс у бібліятэку суднарамонтнага завода. Тое і стала пачаткам стварэння сапраўднай установы асветы на рачным прадпрыемстве. Яшчэ Марыя ў школу не хадзіла, а памятае, як бацька чытаў усю "Сабор Парыжскай Богамаці", "Капітанскую дачку". Паслухаць бацьку прыходзілі родзічы і суседзі, засяджаліся дапазна. Павел Сямёнавіч па іх просьбе чытаў і свае вершы.

Калі бацька прывіў дочкам любоў да рускай літаратуры, то маці — да беларускай. Першыя цёплыя ўспамін — як маці чытала вершы Максіма Багдановіча. Асабліва ўразілі "Слуцкія паясы". А які глыбокі след у душы пакінулі народныя казкі! Так былі пасеяны першыя зярныкі любові да кнігі і слова.

Пра маці — асобная старонка. Нават не старонка, а цэлая трагічная паэма.

Калі ёй было гадоў сем, пачалася вайна. Фашысты ў адну з начэй акружылі Петрыкаў, сганалі дзяцей у адзін гурт і пagnaлі ўбок Мар'інай Горкі, дзе знаходзіўся канцлагер. Два гады

я цяпер буду дзяліцца з людзьмі ўсё жыццё — душэўнай цёпльнай, кавалкам хлеба, апошняй кашуляй. Тое ж павінны рабіць і вы. Вам паспрыялі нарадзіцца тыя людзі, якія выратавалі мяне жыццё, не ўсе яны засталіся ў жывых, а я вось перада вамі... Адаваць лгчэй, чым браць.

Старэйшая сястра Таццяна без роздому падала дакументы для паступлення ў сталічны інстытут культуры — на факультэт бібліятэказнаўства і бібліяграфіі. Атрымаўшы дыплом, працавала ў Петрыкаўскай раённай бібліятэцы, а потым перайшла працаваць у сярэдняю школу № 1 — таксама бібліятэкарам.

Праз шэсць гадоў, скончыўшы гэтую ж школу і глядзячы на сястру, паступіла ў Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум і Марыя. Скончыла вучобу, атрымала накіраванне ў Гомель.

Пашчасціла, што на першых кроках свайго працоўнага жыцця сустрэлася ёй Соф'я Якаўлеўна Кузьменка — дырэктар бібліятэчнай сістэмы, цудоўны і чулы чалавек. Свой жыццёвы і працоўны вопыт яна заўсёды старалася перадаць маладым, ведаючы, што яны прадоўжаць яе справу. З ёю папрацаваць некалькі гадоў — як усё роўна скончыць яшчэ адну навучальную ўстанову. Колькі таямніц і сакрэтаў яна адкрыла Марыі, навучыла весці дасканалася сваю справу, як паводзіць сябе з наведвальнікамі.

— Бібліятэкар, Марыя, — гаварыла яна, — гэта як добры лекар. Доктар лечыць медыцынскімі прэпаратамі, імкнецца суцішыць боль чалавека, зусім пазбавіць ад яго. У бібліятэкары спалучаюцца некалькі прафесій — ён і псіхалаг, і літаратар, і педагог, і дарадца, і добразычлівы крытык...

мабыць, і не вылецаць, дык хоць зменшаць іх унутраны боль. Раблю тое ж, што некалі і Соф'я Якаўлеўна — знаходжу зацішак, сядзем з наведвальнікамі, знаёмімся бліжэй, а потым роспыты, роспыты... Яны радыя ўжо ад таго, што іх выслухоўваюць, што да іх прыслухоўваюцца. А ім ёсць пра што расказаць, чым падзяліцца. Гэта ж цэлыя жыццёвыя гісторыі! І шкада, што мы не можам іх ператварыць у кнігі, пісьмовыя запісы... І калі мы на дарогу ім даём патрэбную кнігу, а ў дадатак яшчэ і цёплае слова спагады кажам, яны шчаслівыя бязмежна, бо вераць, што да нас прыйшлі нездарма, што яны знайшлі для сябе тое, што шукалі...

— Дзесяць гадоў таму пры нашай бібліятэцы створана грамадскае краязнаўчае таварыства, якое ўвесь гэты час значальваў Анатоль Кузьміч, выдатны гісторык. (На пачатку гэтага года яго, на вялікі жаль, не стала. Мы як асірацелі.) Пераканалася, што людзі яшчэ мала ведаюць гісторыю свайго роднага горада, не заўсёды адкажуць на пытанне, хто такія Паскевічы, Румянцы, у гонар каго названы вуліцы горада... Калі ж мы праводзім такое мерапрыемства для моладзі, адкрываем перед імі радкі крыніц, то праз колькі дзён ад іх, так бы мовіць, адбою няма, — яны просяць ужо акрамя пачутага знайсці і яшчэ штосьці. Яны адчулі сябе грамадзянамі свайго роднага горада!

— Біблія ў маім жыцці? — задумваецца Марыя Паўлаўна. — Як толькі навучылася чытаць, дзед Сямён даў мне у рукі Біблію. Старое-старае выданне, на царкоўнаславянскай мове. Толькі трымаючы яе ў руках, адчула, як ад кнігі сыходзіць невядомае

3 пошты «ЛіМа»

Чапаць «каляку-маляку» ці не?

Добры дзень паважаная рэдакцыя газеты "Літаратура і мастацтва"!

Звртаецца да вас Палунчанка Вольга Мікалаеўна — загадчыца бібліятэкі аграгарадка Кіраўскі Віцебскага раёна. Вельмі люблю штотыднёвік за змястоўнасць, за аператыўнасць інфармацыі, ён вельмі карысны ў рабоце бібліятэкі. З дапамогай "ЛіМа" мы даведваемся аб навінках літаратуры, што дапамагае больш якасна камплектаваць бібліятэчны фонд. Газета дазваляе рабіць выставы новай літаратуры больш цікавымі і разгорнутымі. Вялікі дзякуй!

"Тэрыторыю душы" Наталлі Батраковай прачытала тры гады таму, твор мне вельмі спадабаўся, пачала актыўна раіць чытачам, стварылася чарга на чытанне твора. Скажу шчыра, знаходзіліся адзінкі, якім твор не спадабаўся (з 700 дарослых чытачоў твор не

спадабаўся тром, якім увогуле падабаецца толькі замежны раман). Спачатку "Тэрыторыя душы" была ў нас толькі на камерцыйным абанеменце раённай бібліятэкі, паколькі кніга карысталася вялікім попытам у чыгача, у 2008 годзе яе аднак набылі і для сельскіх бібліятэк. Не буду казаць за астатніх бібліятэкараў, але ў маёй бібліятэцы яго пачалі чытаць паўторна (не падумаіце, калі ласка, што раз сельская бібліятэка, дык не адукаваныя чытачы, — большасць мае вышэйшую адукацыю). На "Плошадь согласія" таксама чарга.

Прачытала на старонках "ЛіМа" артыкул пісьменніцы Валянціны Кадзетавай "Непісьменнае пісьменства, альбо Сіндром Бронскага". Я з ёй згодна наконнт ацэнкі моўных сродкаў, але і з думкамі Таццяны Антонавай, выказа-

нымі ў водгуку "Прайсці праз тэрыторыю", таксама не магу не пагадзіцца. Падштурхнулі мяне напісаць да вас наступныя радкі В. Кадзетавай "Ды вольна будзе не ўсе бібліятэкары ў стане адозвіцца не толькі "чытву" ад літаратуры, а нават прымытыўную непісьменную пісаніну ад пісьменства прыгожага. Так што не здзіўляйцеся, калі на паўдарозе да стэлажа вас спыніць перасцерагальны вокліч: "Вы куда? Там усё толькі беларускае. Вот возьміце лепшэ новыі роман N..."

Я з дзяцінства вельмі люблю беларускую літаратуру, і цяпер чытаю толькі на роднай мове, нават мару атрымаць адукацыю на факультэце беларускай філалогіі. У маёй бібліятэцы заўсёды дзейнічаюць выставы навінак беларускага друку, выставы, прысвечаныя пісьменнікам — юбілярам, мы

ладзім літаратурныя вечары. Я з захапленнем прапагандаю беларускую літаратуру, але бібліятэкар з чытачом наконнт густаў спрачацца не павінен, чытач мае права выбару, а бібліятэкар можа толькі рэкамендаваць. На жаль, 70 працэнтам чытачоў падабаецца таксама і "чытву", пачаснае месца сярод якога належыць творам Наталлі Батраковай. Як бібліятэкар скажу смела: чыгача не прымушш браць тую кнігу, якую ён чытаць не хоча, а тым больш, не будзе ён такія кнігі перачытваць. Усё створанае на зямлі мае права існаваць, і кожны чалавек мае права рабіць свой выбар самастойна, створанае і незапатрабаванае само сабой адыдзе ў нябыт. Беларускі народ адукаваны і шчыры, кожны вырашыць сам, чапаць "каляку-маляку" ці не.

Вольга ПАЛУНЧАНКА

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анато́ль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анато́ль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анато́ль Жук
- Вольга Казлова
- Анато́ль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анато́ль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юры Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрасы:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04

мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-73

Тэл./факс — 284-66-72
E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылацца на "ЛіМ".

Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё

прозвішча, поўнаасцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з
меркаваннямі і
думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".
Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3545

Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
18.02.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 841

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 841

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 841

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 841

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 841

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686
91770024468001 09007

Марына НАТАЛІЧ (Наталля Давыдзенка) нарадзілася ў порце Ваніна на Далёкім Усходзе Расіі. Скончыла філалагічны факультэт БДУ ў 1974 годзе. Працавала рэдактарам у выдавецтвах "Мастацкая літаратура", "Беларускі кнігазбор", а таксама ў Нацыянальным навукова-асветніцкім цэнтры імя Ф. Скарыны.

Друкавацца пачала позна. Аўтар паэтычных зборнікаў "Первая встеча" (1989, калектыўны), "В лесном саду" (1992), "Страница" (1999), "Ледяные стихи" (2001), "Улитка Вселенной" (2005). Выдала таксама дзве кнігі прозы і эсэ "Глухие голоса" (2003) і "Фрагменты жизни развесёлой" (2007). Жыве ў Мінску.

Нядаўна выйшла ў свет яе новая кніга лірыкі "СЕРЕБРЯНАЯ ЛАСТОЧКА".

*В чужбине свято наблюдаю
Родной обычай старины:
На волю птичку выпускаю
При светлом празднике весны.
Я стал доступен утешенью;
За что на Бога мне роптать,
Когда хоть одному творенью
Я мог свободу даровать!*

Аляксандр ПУШКІН

Надоечы мая калега Саша Дорская сабрала па выдавецтвах новыя кнігі для анонсаў і рэцэнзій у "ЛіМ". Перагледзеўшы цэлы стос гожа аформленых выданняў і некалькі ілюстраваных фаліянтаў, я вылучыў сярод іх гэтую прасценькую кніжыцу з узляцеўшай ластаўкай на нябесна-сінім фоне адмысловай вокладкі... Адрозніваецца тым, што імя паэты Марыны Наталіч не толькі вядомае, але і даўно знаёмае мне. Аднак не з гэтай прычыны (многа знаных, ды мала адораных), а з прычыны таленту аўтара стаў я ці не адным з першых чытачоў яе чарговага лірычнага зборніка.

Як і ўпомянутая ластаўка з вокладкі, сама паэтка адгукаецца на покліч высокага. Душа, сумленне, дабрыва, пошук гармоніі — адметныя правыя яе паэзіі. Таму не так здзіўляюць як схіляюць да роздому такія радкі:

*Мы рвёмся все,
как голуби из клеток,
Но мир земной,
учитель наш, суров
И неизбежно возвращает
блудных деток
К родной гуше —
под наш единый кров.*

Праўда, поруч ёсць і даволі небяспечныя параўнанні (духоўнага з матэрыяльным), як "молчит гуша — забытая избушка".

Адрозніваецца для сябе істотнае ў яе творчасці: **мысленне** — стона-мудрае, у нечым касмічна-планетарнае — **мужыцкае, пацучці** — абвострана-пранікінёныя, у нечым спагадлівыя — **жаночыя**...

*Я трогала звёзды рукою,
Парила в надзвездных мирах,
Познав непреложно-простое:
Любовь, затопившую страх.*

*В согласие из отрицанья
Стекались галактик моря,
И золотое всезнанье
Густело, как мёд янтара.*

Перафразіраваўшы вядомы пушкінскі радок, можна сказаць, "здесь Тютчев(а) дух"... Увогуле, сур'ёзны класічны навук (пераемнасць, калі хочаце) высокай рускай Паэзіі ў М. Наталіч падобна адчуваць. Засвоенасць (праз уласны лёс) асноў роднай ёй культуры і літаратуры выклікае павагу. Бо, скажам, калі чытаеш вершы некаторых нашых рускамоўных аўтараў, то адрозніваецца ад іх духоўнае сіроцтва і беднасць, можна нават сказаць, жабрацтва і папрасайніцтва ў сваёй зможнай славянскай сястры.

Свой надзел запущаны і неапрацаваны, таму вока *западае* на такое, здавалася б, блізкае, амаль роднае багацце (мову, культуру, літаратуру). Але хіба творчы пасынак (і ў прамым сэнсе і па духу) можа напісаць пра сваю Айчыну такія, поўныя горкай шчырасці і непамернай любові, радкі:

*До кончиков волос,
До кромочек ногтей
Мы — русские, —
А вы там как хотите!*

*У нас сплошной бедам,
Смешная нищета,
А под ногами —
Звёзды и рубины.*

*Ты, Русь, не унывай,
Детей не отдавай
И опытом делись —
Жестоким хлебом.*

*Тебе уделом дан
Твой беспощадный край —
Нам Родина,
Нам рай,
Любившие его,
Приветствуются небом!*

Чытаючы такое, трывожна адчуваеш даўкі камяк уласнага "сочувствія" з аўтарам, і правінцыйнае, гістарычна-недасканалае ўсведамленне сваёй Айчыны. У вершы "Порт Ванино — родина" мяне ўразіла глыбінная, душэўна выпакутаваная аўтарская пазіцыя, якой нам, тутэйшым, яшчэ трэба назапастіцца:

*Посейчас я зверёк бесприютный
И попутчик бродягам
бездомным.
Я вникала в чужие
Преданья и мифы прилежно.
Я любила грутик,
Беззаветно, и жарко, и нежно...
Что же ты отпустил меня,
Горький багульник..*

Паэтка (ужо даўно паўнапраўная беларуска па месцы жыхарства і мове ў тым ліку), дае нам урок суролага, неразменнага дзеля часовай мэтазгоднасці патрыятызму:

*Поэтому я, Родину —
бесценную Русь,
Завязав в узелок,
как горбушку хлеба,
Во Вселенную подалась
И отныне держу путь
Вечной страницей
просто в небо.*

І такіх вершаў не адзін-два, ёсць нават "Завещание" з такімі радкамі: "За Смоленским расспыте мой прах"... Безумоўна, у паэты прысутнічаюць настальгічныя матывы, але, на мой погляд, пакуль рана з'яўляцца матывам развіталым, бо, як піша М. Наталіч у суседнім вершы: "будоражат всё чаще холодные сны // молодые глаза и дыханье весны"...

У раздзеле "Люди, как зёрна", многа прысвятчэнняў *ахвирям* — і загубленым, і выжывшым — 1930-х гадоў: І. Ліснянскай, П. Васільеву, Я. Гінзбург... Ёсць асэнсаванне творчага пачатку ў чалавеку ў самых неспрыяльных умовах.

Крывавыя і таталітарныя рэжымы, глабальныя і лакальныя войны, рэлігійныя непаразуменні і тэрарызм... Аднак, як вынікае з вершаў М. Наталіч, філасофія "чалавечага сем'я" несмяротная, паколік створаная Богам з любоўю:

*В маскарадах голеть —
не зазорно.
Но густеют молчанья поля,
И народ выпадает, как зёрна,
И зерно возрождает земля.*

Творчыя лёсы такіх мастакоў пэндзля і слова, як М. Шагал, П. Філонаў, Я. Брыль, перажываюцца паэтыкай наноў, тым самым працягваючы іх мастацкую неўміручасць. Вельмі тонка заўважана чыста брылёўскае:

*Почти девяносто лет
Он смотрел на листву за окном.
Помнил каждый зелёный листок
Каждого долгого лета.
И теперь волнуются сиротинки:*

*"Где же он, где же он, где?..."
Зябо им
Без тепла его глаз.*

У раздзеле "Поэзия — колдунья молодая" зроблена спроба наблізіцца да нематэрыяльнай сферы чалавечага бытавання. Здавалася б, ад пачатку асуджанае на няўдачу, унутранае жарстлівае жаданне творцы ўсвядоміць і выглумачыць сам дух паэзіі ў яго зародку, не больш чым праява гардыні, бо гэта пасягненне не на сваё ўласнае, а на Звыш дадзенае... І ўсё ж некаторыя спробы, калі на думку аўтара, "он чует стихи", заслугоўваюць увагі:

*Оторвавшись от тверди,
не бойся, —
Лишь земные пути лихи.
В чистой радости успокойся,
Ибо стихии небесные
божественны, как стихи.*

У трыпціху "Синекрылые строки" ёсць вельмі трапае вызначэнне творчага натхнення паэта: "не ловлю стихи — стерегу". Нешта падобнае ўжо было ў аднаго з вядомых паэтаў: "вершы не пішуцца, а здараюцца". Бо як зазначае М. Наталіч:

*... поймаешь —
Узнаешь,
Как, незрячий, безрукый,
В бреду их теряешь.*

"Узнаешь" — гэта значыць, пазбавішыся таемства, духу і асновы паэзіі.

*Входишь в прорву
языков огненных,
В первозданность
прибоев пенных*

*И уносишься смечем Поззии
Навсегда в бездонье вселенных.
...А когда я Слово невинное,
Голубыми кровями омытое,
Как пророка под сердцем носила,
Разопнули нас глухонемые...
Но Поззия нас воскресила.*

Безумоўна, ёсць небяспека залішне карпатліва капацца ў "старой бялізне" вечна маладой Паэзіі, што міжволі, заўважна для чытача, праяўляецца ў гэтым зборніку М. Наталіч. Адначасу, аднак, яе талерантнае разуменне эвалюцыйнага развіцця літаратурнай творчасці. Няма ў яе вершах гэтай звычайна стаялай набычлівасці да паэзіі маладых сучасных аўтараў.

Але ёсць папярэджанне ўсім тым, хто так ці інакш мае дачыненне да творчасці і да паэзіі ў прыватнасці: *не отдавайте слов на поруганье, // не предавайте их подменной легковесной*, іначай: *познавших рифмы все наперечёт, // как и меня, теченьем унесёт...*

У раздзеле, настаялым на каханні і любові (гэта для нас такі выбар, а для рускага аўтара ён абмяжоўваецца адной "любовью", у якой няма ніякага іншага выбару, апроч зарады), М. Наталіч "заважае тонкія хмельныя напоі паэзіі", у якім чаруе такімі незямнымі і міжнацыянальнымі словамі, як "милота", "мерлота", "татьяба"... Інтэлектуальная сёння пераважна аднастайная, як рыфма "кроў — любоў", асабліва ў вершаваных старэйшых пакаленняў. Такія адкрыцці, як цяпер я працягую, сустракаеш вельмі рэдка:

*Но ты прощешь нетерпеливо:
"Короч!" —
И ломаешь живую ветку, —
Скучно слушать тебе
ветвистое дерево
Диковатого моего сада.
Что ж, замолчу,
залечу раны
И примусь рассказывать
свои ветвистые истории
Беззаботным птицам
и чуткой траве, —
Только они и просят:
"Говори, говори,
как дерево,
Так, как только ты умеешь..."*

І тут, дарэчы, не толькі пра "гэта"... Непадалёк выспеўшы верш "О маме" не менш уражлівы і адначасна просты, як наша жыццё. Не ведаю, як каго, а мяне гэтыя радкі ўскальхнулі:

*Тихо плачет,
жалобно плачет
Мама старенькая.
А ты помнишь,
я редко плакала,
Когда была маленькая?
Я думала — плакать просто,
плакать легко.*

*Перетекли в меня слёзы мамыны,
Как молоко.*

У апошнім раздзеле зборніка "Земное, грустное, смешное" — тэматычна з рога ўсяго многа (нярэдка проста накіды). Але ні ў якім разе іх нельга назваць выпадковымі, зробленымі ці недаробленымі вершыкамі. Нешта ў іх ёсць ад новавораў А. Разанава, нешта — ад уласнага сэрца, штосьці — ад высокага Неба. Да прыкладу ("вось символ твой, забыты краю родны") — гэта ўжо пра сваю Айчыну), хоць паэтка такой алюзіі, можа, ў падтэкст і не закладала:

*Болото — живая утроба —
Мягко колышет в себе
Ещё не рождённую землю...*

Адным словам, паэзія М. Наталіч самасная, хоць вершы ў апошнім раздзеле, нібыта рассяпаняны, дарэшткі ў адно не сабраныя і "несобранные", аднак, таксама выбітныя і досыць арыгінальныя паасобку. Агулам, на мой густ, яе творчасць на сённяшні дзень — адна з найбольш яркіх з рускамоўных у кантэксце сучаснай беларускай літаратуры. І нездарма паэтка, гулява прыкрыўшыся іроніяй, а насамрэч сур'ёзна, піша, што:

*У догадливых писцов
Гладенькие строчки,
А мои — как петухи,
Заросли да чокки.*

*.....
Я их отмыла добела,
Я ж им душу
отгала
От тире
до точки!*

ЛеГАА

